

Anssi Vuori

Eurooppa ytimessä

Suomalaisen ydinvoimakeskustelun
Eurooppa-retoriikkaa 2005 – 2010

Pro gradu tutkielma
Kevät 2013

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Eurooppa ytimessä: suomalaisen ydinvoimakeskustelun Eurooppa-retoriikkaa 2005-2010.

Tekijä: Anssi Vuori

Koulutusohjelma/oppiaine: Poliittikatieteet / Kansainväliset suhteet

Työn laji: Pro gradu -työ_x_ Sivulaudaturtyö__ Lisensiaatintyö__

Sivumäärä: 111

Vuosi: 2013

Tiivistelmä:

Tutkimuksessa vastataan suomalaisessa energiapoliittisessa keskustelussa virinnyttä kamppailua ydinvoimasta. Erityisenä kiinnostuksenkohteena on ydinvoimakeskusteluun osallistuvien intressi ryhmien käyttämä Eurooppa-retoriikkaa. Tutkimuksessa otetaan tulkinnallinen lähestymistapa, jolla pyritään tavoittamaan Euroopalle annettuja rooleja keskustelussa, Eurooppa-retoriikalla ajettuja intressejä sekä ymmärrystä retoriikan kohteesta eli sen yleisöstä.

Tutkimuksen teoreettis-metodologinen rakenne perustuu Kenneth Burken esittelemään dramatisetiseen retoriikan tulkintaan ja Chaim Perelmanin työhön uuden retoriikan parissa. Tutkimuksen metodologiassa kiinnitetään huomiota lähteissä keskeiseksi nouseviin retorisiin tapahtumiin, joiden retorista sisältöä tulkitaan Kenneth Burken kehittämän dramatisetisen pentadin ja Perelmanin argumenttien rakenne-analyysin avulla.

Aineistona tutkimuksessa käytetään teoksia komissaari Olli Rehniltä, kansalaisaktiivi Ulla Klötzeriltä ja professori Erkki Pulliaiselta. Kirjoitukset Helsingin Sanomissa ja Suomen Kuvalehdessä Suomen edustavat tiedotusvälineitä. Kansalais- ja etujärjestöjen materiaaleina on Greenpeace Suomi / Nordic nimissä kirjoitettu materiaali sekä Atomiteknillisen Seuran esitteet vuosilta 2006 ja 2010.

Aineistoanalyysin perusteella tutkimuksessa tullaan tulokseen, että suomalaisessa ydinvoimakeskustelussa Euroopalla on keskeinen asema. Euroopan keskeisimmäksi rooliksi muodostuu Suomelle tärkein viiteryhmä, johon suomalaiset haluavat kuulua tavalla tai toisella. Suhde tähän viiteryhmään on kuitenkin vaihtelevampi. Tiivistettynä, suomalaiset ydinvoimamyönteiset tahot kehittävät narratiivin Euroopasta, jossa Suomen

ydinvoiman lisärakentaminen muokataan tarkoittamaan suomalaisten kykyä tunnistaa tosiasiat, tahtoa toimia pragmaattisesti välttämättömyyden edessä ja johtajuutta tärkeimmässä viiteryhmässään eli Euroopassa, jota kuvataan harhautuneen idealistiseksi kohtalokkaiden uhkien edessä. Ydinvoiman vastustajat käsittelevät Eurooppaan hajanaisemmin mutta suhtautumiset voidaan jaotella kahteen keskeiseen lajiin. Ensimmäinen laji on suhtautuminen Eurooppaan uusiutuvien energialähteiden esimerkkialueen, josta olisi toivottavaa ottaa esimerkkiä. Toinen laji narratiivit Euroopasta suurteollisuuden intressejä ajavana uhkana.

Ydinvoimakeskustelu on keskeisesti yhteydessä suomalaisten identiteettiin ja kamppailua käydään ydinvoiman lisäksi siitä, millaiseksi tuon identiteetin sisältö muodostuu tulevaisuudessa. Tämä energiapolitiikan suhde voidaan myös laajentaa koskemaan länsimaisten kehittyneiden yhteiskuntien kansallisia identiteettejä yleensä.

Summary:

This thesis deals with the conflict about nuclear that has risen in the wider context of energy politics. The specific concern here is the use of European rhetoric by interest groups participating in the debate. With an interpretive approach, the thesis approaches the specific ways in which Europe is used in the debate, what kind of interest are pursued with its use and what assumptions are made about the rhetoric's audience.

The theory and methodology are based on the works of Kenneth Burke on dramatist interpretation of rhetoric and on Chaim Perelman's work on argument-analysis. The methodology is based on analysis of rhetorical events through the use of Burke's dramatic pentad and Perelman's structural analysis of argument.

Material under analysis consists of books by commissioner Olli Rehn, activist Ulla Klötzer and Professor Erkki Pulliainen. Articles and other writings in Helsingin Sanomat and Suomen Kuvalehti represent material from the media. Finally Greenpeace Finland / Nordic and Finnish Nuclear technology Society's material offers insight into non-governmental organization rhetoric.

Based on the analysis, the thesis comes to the conclusion that Europe has a central position in the Finnish nuclear debate. The central role that emerges for Europe is that of the most important reference group for Finland. The actual relationship to the

reference group varies from group to group. To summarize, pronuclear parties develop a narrative concerning Europe that emphasize the Finnish ability to recognize and accept the realities they face and the ability to pragmatically solve them through nuclear power. Europe is depicted in this narrative as important, yet idealistically aloof reference group. Antinuclear parties have a more dualistic relationship with Europe. On one hand they see it as an important source of examples for alternative energysolution, on the other they see it as a threat controlled by industrial and economic interests.

The nuclear debate in Finland is intrinsically linked with the finnish identity and the debate has as much to do with nuclear power as with the content of that identity now and in the future. This is also extended to be typical state of affairs with advanced western state and their national identities.

Avainsanat: Energiapolitiikka, Eurooppa, Retoriikka, Ydinenergia,

Muita tietoja:

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi_x_

Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi__

(vain Lappia koskevat)

Sisällysluettelo

1. Johdanto	2
2. Teoria ja metodi	7
2.0 Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen yleisistä motiiveista.....	7
2.1 Teoreettinen viitekehys	8
2.2 Metodologia	28
3. Katsaus aineistoon	49
4. Eurooppa-retoriikan analyysi	51
5. Analyyttinen yhteenveto.....	100
6. Johtopäätökset	106
Kirjallisuusluettelo	109

1. Johdanto

Energia on keskeinen osa elämäämme. Erityisesti meille kehittyneen ”globaalien pohjoisten” asukkaille energian runsas ja vakaa saanti on lähes elinehto. Elämäntapamme vaatii päivittäin suuria määriä energiaa ja olemme riippuvaisempia tästä jatkuvasta energiavirrasta, kuin useimmat haluaisivat myöntää. Kysymykset energiankulutuksen ja -tuotannon suhteen ovat monimutkaistuneet entisestään, kun on käynyt väistämättömästi selväksi, että ihmiskunnan valtavalla energiatuotannolla on selkeitä seurauksia koko planeettamme kannalta. Kysymykset siitä, kuinka käyttämämme energia tuotetaan, kuinka paljon energiaa voidaan käyttää ja mitä seurauksia energian tuotanto- ja kulutusketjusta lopulta koituu, ovat muuttuneet siten strategisiksi, että ne ovat peruuttamattomasti politisoituneet. Erityisesti raskas teollisuus ja useat muut liiketalouden toimijat ovat huolissaan, että liiallinen painotus ympäristöseikkoihin tulee vahingoittamaan peruuttamattomasti sitä etua, jonka nämä tahot ovat saavuttaneet tähän mennessä. Toisaalta ympäristöjärjestöt ja huolestuneet kansalaisjärjestöt korostavat, että planeetan selviytymisen rinnalla taloudellinen etu tulisi jättää vähemmälle huomiolle. He haluavat, että energiatuotantoa muutetaan siten, että planeettamme luonnollisen tasapainon menetys jäisi mahdollisimman pieneksi. He pyrkivät muuttamaan elämäntapamme peruseriaatteita ja siihen vaadittuja edellytyksiä.

Muodostuu siis kaksi eliittiä, joilla on vahvoja näkemyksiä ja painavia syitä ajaa näkemyksiään läpi. Koska näiden eliittien näkemykset ovat toistensa kanssa merkittävässä määrin yhteen sopimattomia, syntyy poliittisen kamppailun tilanne, jossa lopulta päätetään, mitkä näkemykset jäävät pinnalle. Erityisesti 2000-luvulla kansalaisyhteiskunnissa käydyn ilmastonmuutoskeskustelun ja globaalien ilmastokeskustelujen kuten Kioton tai Dohan sopimusten myötä valtioiden agendojen ytimiin on noussut energiapolitiikka. Erilaiset valtiolliset strategiat, kansalliset ja alueelliset tavoitteet kasvihuonekaasupäästöjen vähennyksistä ja uusien energiantuotantomuotojen kehityksestä ovat vaatineet valtioilta päätöksiä. Näihin päätöksiin vaikuttaminen on keskeinen tavoite energiapolitiittisille eliiteille, ja tavat, joilla he näihin pyrkivät vaikuttamaan ovat monitahoiset. Yksi tavoista on osallistua julkiseen keskusteluun, pyrkiä vakuuttamaan suuri yleisö ja tätä kautta vaikuttaa demokraattiseen päätäntäprosessiin.

Tässä tutkimuksessa tarkastelen Suomen energiapoliittisessa keskustelussa esiintynyttä kamppailua ydinvoimasta vuosina 2005-2010. Suomen voidaan katsoa tehneen eurooppalaiseen trendiin nähden poikkeuksen, kun eduskunta hyväksyi helmikuussa 2005 Olkiluoto 3:n reaktorin rakentamisen. Se oli ensimmäinen uusi kaupallinen reaktori Ranskan ulkopuolella Euroopassa yli kahteenkymmeneen vuoteen. Maat kuten Itävalta ja Ruotsi olivat ilmoittaneet aiemmin ajavansa loputkin toimivat reaktorinsa alas seuraavien vuosien aikana. Ennen Olkiluoto 3:a ydinvoimateollisuus eli selkeää hiljaiseloa Euroopassa. Kuitenkin tarve kapasiteetiltaan suureen ja tuotantohetkellä ”päästöttömään” energiatuotannon muotoon avasi yllättäen mahdollisuuden ydinvoiman uudelle tulemiselle. Alkoi murroskausi, jossa ympäristö- ja kansalaisjärjestöt saivat huomata, että ydinvoimateollisuus oli löytänyt uusia näkökulmia ja nämä vetosivat päättäjiin sekä laajempaan yleisöön. Poliittinen kamppailu ydinvoiman lisärakentamisesta kiihtyi.

Tutkimuksessani tarkkailen poliittista kamppailussa käytyä ydinvoimaan liittyvää keskustelua ja siinä esiintyvää retoriikkaa. Tarkemmin sanottuna retoriikka, jota tulen analysoimaan on kamppailussa käytetty Eurooppa-retoriikka. Keskustelu ydinvoimasta on kiistämättömästi yhteydessä Suomen suhteeseen Euroopan unioniin, käsityksemme eurooppalaisesta elämäntavasta, tosiseikkoihin uusien reaktorien eurooppalaisuudesta ja Eurooppaan vaihtoehtoisten energiantuotantomallien keskeisimpänä viitealueena. Analysoimalla sitä, kuinka ydinvoimasta keskustellessamme puhumme Euroopasta, Euroopan ja Suomen suhteesta ja eurooppalaisuudesta, voimme tavoittaa yhteiskunnassamme vallitsevia käsityksiä merkittävimmistä alueellisesta viiteryhmästä. Voidaan todeta, että keskeinen aikamme piirre on globalisaatio eli sosiaalisten, taloudellisten ja poliittisten vaikutus- ja riippuvuussuhteidemme laajentuminen koko planeetan kattaviksi. Karkeasti tiivistettynä meidän toimiemme vaikutukset eivät rajoitu lähialueillemme ja kaukanakin meistä tapahtuvat ilmiöt ja toimet taas koskettavat meitä. Näissä olosuhteissa globaalien ja alueellisten toimijoiden merkitys korostuu ja näihin toimijoihin sekä ilmiöihin muodostuneiden suhteiden analysointi muuttuu ensiarvoisen tärkeäksi.

Kansainvälisen politiikan tutkimuksen näkökulmasta tutkimukseni arvo ja merkitys on selvä. Tutkin poliittista kieltä, jossa yhdistyy kaksi globaalista näkökulmasta tärkeää poliittista ilmiötä. Ydinvoima on ollut ensimmäisestä olemassaolonsa hetkestä alkaen läpeensä

poliittinen teknologinen saavutus, jonka kaikkia konnotaatioita niin turvallisuuden, ympäristön kuin yhteiskunnankin aloilla on lähes mahdotonta määrittää. Ydinvoiman rakentaminen, kehittäminen, käyttöönotto, kuluttaminen sekä poistaminen ovat voimakkaan poliittisen kamppailun kohteina missä ja milloin ikinä näitä tapahtuukin. Valtavia poliittisia ja taloudellisia intressejä sitoutuu tähän kysymykseen energiantuotannosta. Liitetään sitten tämä kysymys Eurooppaan, joka on ollut kansainvälisen politiikan vaikuttamisen kärjessä viimeiset viisi vuosisataa. Ydinvoiman ja Euroopan historia on äärimmäisen kiinnostava ja monimutkainen kokonaisuus. Aluksi supervaltojen ydinpolitiikka ja keskinäinen kilpailu rakensivat aloitustilanteen, jota Euroopassa päästiin muokkaamaan vasta kylmän sodan päättymisen jälkeen. Euroopan yhdentymisen ja sitä kautta kehittynyt monimutkainen ja -tasoinen riippuvaissuhteiden verkosto on laajentunut lähes koko maanosan kattavaksi. Eurooppalaisten valtioiden ydinvoimapolitiikat vaikuttavat toisiinsa, ja tämän lisäksi Euroopan unionin elimien toimilla sekä intresseillä on omat vaikutuksensa. Asetetaan tämä monimutkainen yhdistelmä vielä murroskauteen, jossa Eurooppa löytää itsensä voimakkaassa taloudellisessa kilpailutilanteessa sekä Pohjois-Amerikan että Aasian kanssa ja käsissämme on erittäin jännitteinen poliittinen tilanne, jonka kehitys tulee olemaan mielenkiintoinen. Suomen osuus tässä on merkittävä, sillä maassamme on tehty päätös olla Euroopan ensimmäisiä kehittämässä uutta ydinvoimaa ja täällä tapahtuvat kehitykset ydinvoimaan liittyvässä kamppailussa tulevat vaikuttamaan kamppailuihin muualla.

On siksi tärkeää ymmärtää kuinka yhteiskunnassamme ajatellaan Euroopasta ja sitä kautta saada ennakkokäsitys siitä, mihin suhteemme tähän alueelliseen toimijaan saattaa muuttua lähitulevaisuudessa. Kuten Ilkka Ruostetsaari huomioi kirjassaan *Energiavalta* (2010), vaikka energiapolitiikka on ollut valtavassa mullistuksessa viimeistään 1980-luvulta lähtien ja sen kansainvälinen luonne on erityisesti korostunut, se on jäänyt vähäiselle huomiolle politiikan tutkimuksen piirissä. Energiakysymykset ovat olleet käytännönläheisempiä ja niihin vastaavat henkilöt insinöörejä ja taloustieteilijöitä. Tarkoitukseni onkin tässä tutkimuksessa tarjota näkökulma energian *politiikkaan* tarkastelemalla siitä käytyä keskustelua päivälehdissä, tietokirjallisuudessa sekä kansalaisjärjestöjen ja taloudellisten toimijoiden tuottamissa materiaaleissa kuten tiedotteissa ja selvityksissä. Tutkimus on rajattu tarkoituksella käsittelemään energiapolitiikan Eurooppa-retoriikkaa, koska uskon tällaisen analyysin tarpeeseen. ”Eurooppa-ajattelun” tutkiminen sen liittyessä esimerkiksi energiaan tai maahanmuuttopolitiikkaan auttaa meitä pitämään analyysimme kontekstissa. Eurooppa ei ole

irrationaalinen entiteetti, josta ollaan tiettyä mieltä sen itsensä takia. Suhtautumiseemme Eurooppaan liittyy konteksti, jossa joudumme kohtaamaan käsitteen. On siis luonnollista, että tutkimus, jossa tarkastellaan suhdettamme Eurooppaan tietyssä asiayhteydessä, antaa näkökulman niin suhteeseemme Eurooppaan, suhteeseemme kyseessä olevaan asiaan sekä näkemykseemme omasta asemastamme tässä keskinäisriippuvaisuuden verkossa.

Syiden etsiminen tälle tutkimukselle on hyvä aloittaa siitä diskonjunktion kohdasta, josta löydämme Suomen ja Euroopan tällä vuosituhanella. Diskonjuktiolla viitataan siihen poliittiseen mullistukseen, joka hajotti vanhat mantereemme elämänaspekteja määrittäneet maailmanpoliittiset rakenteet. Kylmän sodan loppuminen ja itäisen blokin hajoaminen merkitsivät nähdäkseni tilannetta, jossa ensimmäistä kertaa vuosikymmeniin kaikilla eurooppalaisilla oli sanansa sanottavana siihen, mikä heidän identiteettinsä tulisi olemaan. Eurooppa ja siellä hajoamista edeltänyt yhdentymisen kehittyi luonnollisesti ilmiöksi, johon mantereiden monien toimijoiden täytyisi ottaa tavalla tai toisella kantaa. Näin kävi myös Suomelle. Vanhat logiikat ja geopoliittiset realiteetit väistyivät ja suhde eurooppalaisuuteen ja Eurooppaan poliittisena yhteisönä oli määritettävä uudelleen. Monet tutkimukset maassamme ovat analysoineet näitä tapahtumia ja näkemyksiä syistä sekä tapahtumien kulusta on monia (Mm. Harle ja Moision, 2001; Moision, 2003; Tiilikainen, Teija 1998). Tässä tutkimuksessa minulla ei ole tarkoitus ottaa kantaa näihin tapahtumiin. Pikemminkin näkemykseni on, että Suomen ja Euroopan suhteiden myöhemmän kehityksen tutkiminen on antoisampaa ja että suomalaisten Eurooppa-käsitysten ja -tekstien analysointi on äärimmäisen tärkeää, jotta kykenisimme ennakoimaan tulevia muutoksia ja mahdollisia kriisejä. Ymmärrys siitä, kuinka Suomessa puhutaan Euroopasta ja kuinka sitä käsitellään eri yhteiskunnallisten alojen poliittisissa kamppailuissa, voi kertoa meille siitä, millä tavalla Eurooppaan tullaan suhtautumaan lähitulevaisuudessa. Myydäänkö Eurooppaa kaiken pahan ja negatiivisen lähteenä? Onko Eurooppa byrokraattinen labyrintti, jonne Suomen ei pitäisi antaa eksyä? Ymmärretäänkö Eurooppa uuden taloudellisen ja teknologisen läpimurron kehtona, jossa pitää olla mukana? Äärimmäisen yleistä kysymystä: 'Mitä suomessa Euroopasta puhutaan?', ei kannata esittää, sillä mitään yhtenäistä näkemystä Euroopasta ei ole ja toisaalta kaikkien yhteiskunnallisten sektorien Eurooppa-puheen kokoaminen yksiin kansiin ei tulisi toimimaan. On siis keskityttävä pienempiin kappaleisiin yhteiskunnallista elämää ja pyrittävä avaamaan siellä esiintyvää Eurooppa-kieltä.

Tutkimukseni on jaettu kuuteen kappaleeseen. Seuraavassa kappaleessa avataan tutkimuksessa käytettyjä teoreettisia viitekehyksiä sekä metodologioita. Teoreettisena pohjana tässä tutkimuksessa toimii Kenneth Burken työ retoriikan asemasta vaikuttamisen ja suostuttelemisen välineenä. Kenneth Burke näkee retoriikan yleisön ennakoasenteita ja identiteettiä hyväksi käyttävänä sosiaalisen vaikuttamisen muotona. Kenneth Burken ajatuksia retoriikan merkityksestä tutkimuksessa täydentää Chaim Perelmanin argumenttien ja retoriikan kunnianpalautukseen pyrkinyt *uusi retoriikka*-ajattelu. Chaim Perelman tarjoaa myös tutkimuksen metodologialle argumenttien rakenteen analyysiin tarkoitetut työkalut, joilla voidaan tarkastella argumenttiin sisältyvää suostuttelua ja vakuuttamista. Teoreettisessa osuudessa esittelen myös tutkimukselle valittu eksegeettinen lähestymistapa aineiston analyysiin. Kolmannessa kappaleessa tarkastelen tutkimuksessa käytettyä aineistoa ja selvitän aineiston valintaa. Neljäs osio on aineisto-analyttinen eli osiossa tuon teorian ja metodologiat aineiston kanssa yhteen ja käyn analyysin seikkaperäisesti läpi. Viidennessä luvussa käsittelen analyysiani kokonaisuutena ja rakennan havainnoistani teoreettisen narratiivin Eurooppa-retoriikan merkityksestä suomalaisessa ydinvoimapolitiikassa ja yleisemmässä poliittisen elämän kontekstissa. Kuudes osio on varattu tutkimuksessa nousseille johtopäätöksille sekä pohdintoille siitä, millaisia tutkimusnäköaloja tutkimus avaa tulevaisuudessa.

2. Teoria ja Metodi

2.0 Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen yleisistä motiiveista

Ryhdyttäessä rakentamaan systemaattista tutkimusta tarvitaan siihen kolme välttämätöntä elementtiä. Kaivataan teoriaa tutkimuksen olettamuksien, käsitteiden ja yleisen ontologian systematisoimiseksi, metodologiaa tutkimuksen toteuttamisen ohjaamiseksi sekä tutkimuskysymykset, jotka informoivat meitä ylipäättensä siitä, mitä tutkimuksella aiotaan tehdä, ja toimivat yleisenä arviointiperusteena sille, kuinka olemme tutkimuksessa onnistuneet ja olemmeko saaneet selville mitään arvokasta. Tutkimuskysymykset, metodologia ja teoria ovat toisiinsa lähtemättömästi liitoksissa ja niiden erottaminen omiksi tutkimuksen alueiksi onkin keinotekoista. Tutkimuskysymykset informoivat olettamuksiamme ja tapojamme, joilla aiomme olettamuksiamme testata, mutta myös niin työkalut kuin oletuksemmekin voivat muokata sitä, mitä aiomme lopulta tutkimuksessamme tehdä.

Edellä kuvattu on se, johon tässä tutkimuksessa olen pyrkinyt. Kuten todettua haluan tulkita Eurooppa-retoriikkaa niin kuin se ilmenee suomalaisessa ydinvoimakeskustelussa. Tulkintani kautta haluan löytää vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

1) Millaisia retorisia rooleja Euroopalla on suomalaisessa ydinvoimakeskustelussa?

*Miten nämä roolit eroavat poliittisen kamppailun (ydinvoiman puolesta ja vastaan) osapuolten välillä?

*Onko rooleja, jotka ylittäisivät kamppailun linjat?

2) Millaisia intressejä Eurooppa-retoriikalla ajetaan ydinvoimakeskustelun sisällä?

*Millaisia identiteettejä rakentuu Eurooppa retoriikan kautta?

3) Millaisia oletamuksia yleisöstä Eurooppa-retoriikkaa tuottaessa tehdään?

Olen kiinnostunut siitä, kuinka Eurooppa-kieltä käytetään ajettaessa intressejä tietyllä politiikan alalla, sekä siitä, millaisia kehityskulkuja tällaisesta toiminnasta seuraa kyseisessä poliittisessa kamppailussa sekä yleisemmän Eurooppa-käsityksen kannalta. Olen kiinnostunut ymmärtämään sitä, millaiset asiat Eurooppaan liitetään puolustettaessa ydinvoimaa ja

päinvastoin. Haluan myös näkökulmia ydinvoimapolitiikan toimijoiden käsityksiin yleisöstään, heidän olettamuksiinsa yleisönsä intresseistä ja politiikasta. Näkemykseni on, että näihin kysymyksiin vastauksia etsimällä on mahdollista tavoittaa parempi ymmärrys siitä, millainen poliittinen rooli Euroopalla on suomalaisessa energiapolitiikassa ja jopa politiikassa yleisesti. Eurooppa-retoriikan tutkiminen siellä missä se on käytössä tuottaa aitoa tietoa siitä, millaisten poliittisten voimien ristipaineessa käsite oikeasti on ja miten on mahdollista ymmärtää kuinka tällainen, usein varsin muuttumattomaksi ymmärretty käsite, oikeasti muokkautuu sitä käytettäessä. Vaikka käsittelen maantieteellisestikin määriteltävissä olevaa konseptia (Eurooppa) ja sen poliittista käyttöä, ei tutkimuksessani ole vahvaa geopolittista komponenttia. Ainoastaan toimijoiden vahvasti paikallistaessa kielenkäytössään Eurooppaa ja lausueessaan jotakin poliittisesti merkittävää (esimerkkinä voitaisiin pitää: ”*Eurooppa on taloudellisessa puristuksessa idän ja lännen välissä. Näkemyksemme mukaan ydinvoima olisi selkeä kilpailu-etu.*” tms.), geopolittinen tulkinta tulee esille tässä tutkimuksessa. Kiinnostavampaa kuin Euroopan tai Suomen paikallistaminen tietyn keskustelun sisällä, on se minkälaisia kielikuvia ja symbolisia toimia Euroopasta käytetään tämän keskustelun sisällä ja mihin poliittisiin intresseihin näitä käytetään.

On aika siirtyä esittelemään tutkimuksen teoreettista viitekehystä ja metodologiaa. Seuraavissa osioissa käsittelen tämän tutkimuksen käsitystä politiikasta, tulkinnallisesta lähestymistavasta politiikantutkimukseen, retoriikan tutkimuksen teoreettisista oletamista sekä tutkimukselle tärkeiden käsitteiden määritelmiä.

2.1 Teoreettinen viitekehys

Politiikasta

Vaikka aiheenani on Eurooppa-retoriikan käyttö suomalaisessa ydinvoimakeskustelussa, on lopulta huomioitava se tosiseikka, että tämä tutkimus käsittelee keskeisesti politiikkaa. Retoriikka on keskeinen poliittisen toiminnan väline, jonka käytön tarkoituksia ja tapoja on vaikea ymmärtää, ellei siihen liittyvä käsitys politiikasta ole ymmärrettävissä. Ymmärrys politiikan perimmäisestä luonteesta, sen sisältöjen pysyvyydestä tai tekemisen tapojen kirjosta, määrittävät paljolti sen minkälaiseksi tutkimus retoriikasta muodostuu. On siis turvallista sanoa, että politiikka on keskeinen peruskäsite ja tämän tutkimuksen teoreettiset

pohdinnat on hyvä aloittaa avaamalla se.

Tiivistettynä yhteen sanaan ymmärrykseni politiikasta olisi: kamppailu. Poliitikka ei mielestäni ole ainoastaan yhteistyötä yhteisten asioiden hyväksi (hetkellisesti tämäkin voi olla mahdollista; mutta silloin toimijoiden agenda on varmasti itsekeskeisempi), vaan se on poliittisten toimijoiden välistä kamppailua valtaosuuksista. Kamppailua siis käydään siitä, kuka saa vaikuttaa asioihin ja miten paljon. Kuvaan politiikkaa tässä tapauksessa hyvin abstraktein ja yleisin termein, sillä näkemykseni mukaan politiikkaa ei tapahdu vain julkisilla areenoilla ja yhteisistä asioista päätettäessä, vaan politiikkaan (eli kamppailuun vallanjaosta) on mahdollisuus niin pienissä kuin suurissa asioissa, niin julkisessa kuin yksityisessäkin kontekstissa. Poliitikalle on mahdollisuus niin yhteiskunnallisella, kansainvälisellä kuin aivan perhe- tai parisuhdetasollakin. Politisoituminen tapahtuu aikaan, resursseihin ja tilanteeseen sidonnaisena hetkenä. Aihe, asia tai tilanne on mahdollista muodostua poliittiseksi, jos kaksi tai useampi siihen liittyvä toimija huomaa intressiensä olevan ristiriidassa keskenään ja kaikkien tavoitteet eivät ole toteutettavissa. Näin mikä tahansa aihe tai asia sisältää mahdollisuuden politiikkaan. Aihe tai asia voi olla siis poliittinen riippuen *näkökulmasta*. Kari Palonen kutsuu tällaista käsitystä politiikasta "aspektiluonteiseksi" (Palonen, 1988 s. 19). Häneen mukaansa ei ole järkevää kysyä, onko jokin ilmiö poliittinen, vaan pikemmin pohtia sitä, milloin tai missä kontekstissa ilmiön poliittisuus ilmenee. Tällainen näkemys poikkeaa merkittävästi perinteisestä politiikkakäsityksestä, jossa politiikka ajatellaan sektorina. Sektoriajattelussa alueelle kuuluvat ilmiöt ovat luonteeltaan poliittisia. Osuva kuvaus politiikan problemaattisuudesta löytyy Palosen ja Hännisen (2004) politologian profiloitumista käsittelevästä esipuheesta kirjaan *Lue poliittisesti*:

"Kun politiikka ei ole "sinänsä" mitään, politiikka on sitä mitä politiikaksi nimitetään. Näin sanottaessa kannattaa kuitenkin kysyä, kuka, missä, milloin ja miten on nimittänyt jotakin politiikaksi tai poliittiseksi, näissä suhteissa ilmeneviä eroja ja muutoksia... ...Tutkimuksessa ei voida ottaa politiikkaa annettuna ja tunnettuna "peruskäsitteenä", jossa siirrytään spesialisoidumpiin käsitteisiin. Päinvastoin juuri erillistutkimusten ansiosta voi problematisoida sen mitä politiikalla ymmärretään." (Palonen & Hänninen, 2004 s. 7)

Aspektiluonteensa lisäksi politiikka on kamppailijoiden välinen prosessi, jossa heidän valtaosuuksensa päätetään. Prosessi se on siksi, että muodostuessaan kahden tai useamman kilpailijan välisestä toiminnasta se on yhteen ketjutettu sarja toimia, joista edelliset vaikuttavat myöhempisiin sekä saattavat vaikuttaa muihin poliittiseksi muokkautuviin aiheisiin.

Esimerkiksi voitaisiin kuvitella tilanne, jossa puolue, joka onnistuu ajamaan intressejään erinomaisesti energiapoliittisesti, kärsii myöhemmin painolastia ympäristöpoliittisessa kamppailussa tai saa etuja ajaessaan intressejään liikennepoliitikassa. Poliitikkaa ei voida siis erottaa hetkellisiksi tapahtumiksi tapaan ”poliittinen toiminta alkaa – toiminta päättyy – poliittinen toiminta jatkuu”. Toiminta on käsitettävä enemmän tai vähemmän jatkuvaksi osallistumiseksi politiikkaan, jossa voi olla suvanto vaiheita, poliittisesta virhelaskelmasta johtuvia paitsioon joutumisia tai tietoisia jättäytymisiä pois tietynlaisesta prosessista välttääkseen painolastia jossakin myöhemmässä ajankohdassa. Kuitenkaan missään vaiheessa prosessiin osallistuminen ei lakkaa.

Ylläkuvattu prosessi on keskeisesti luonteeltaan kielellinen. Lukuun ottamatta tilannetta, jossa toiminta kärjistyy väkivaltaiseksi, politiikan keskeinen piirre on, että se tapahtuu ihmisten välisessä kommunikaatiossa, kielellisesti tai muulla tavoin symbolisesti. Väkiältä on poliittisen toiminnan erikoistapaus (valitettavan yleinen erikoistapaus), mutta tämän tutkimuksen pyrkimysten valossa väkivallan erityislaatuiseen dynamiikkaan ei tarvitse syventyä enempää. Koska politiikka tulee tuotetuksi ihmisten välisessä kommunikaatiossa, on sitä luontevaa kuvailla sosiaalisesti rakentuvaksi. Tästä voidaan johtaa politiikan seuraavat ominaisuudet: 1) Poliitikalla ei ole mitään 'perimmäistä muotoa', jossa se aina esiintyisi, vaan se muokkautuu aiheen, toimijoiden, paikan sekä taloudellisten että sosiaalisten resurssien mukaan. 2) Poliitiikan tutkiminen muutoin kuin ottamalla huomioon sen sosiaalikonkreettinen riippuvuus on vaikeaa (tai kenties osuvammin: hedelmätöntä). Poliitikka on siis muodoltaan ja sisällöltään ilmiön mukaan vaihteleva prosessi, jonka merkittäviä määriteltävissä olevia ominaisuuksia ovat sen kamppailuluonteisuus sekä sen olemassaolo sosiaalisesti rakentuvana prosessina. Peruskäsitteenä se siis on erittäin haastava ja paremminkin tulkittavissa tutkimuksen keskeiseksi kohteeksi kuin käsitteeksi, jonka tarkoitus on selventää tai auttaa tutkimusta. Vaikka tutkimukseni on yksinkertaisesti määriteltävissä retoriikan tutkimukseksi, on nopeasti selvää, että lopulta politiikka on se ongelma, jota tämä tutkimus pyrkii avaamaan retorisen tutkimuksen keinoin. Huomioiden, kuinka vaihteleva ja vaikeasti tavoitettava ilmiö politiikka on, sen tutkimuksen teorioiden ja metodien täytyy mukautua mahdollisin hyvin näihin haasteisiin. Poliitiikan tutkimus siis vaatii näkemykseni mukaan muita tapoja kuin positiivisten empiirisiin välinein varustetun tutkimusrepertuaarin.

Tulkinnallinen lähestymistapa

Kari Palonen huomioi, että aspektiluonteensa takia politiikka ei ole ”paljaalla silmällä” nähtävissä vaan sen tutkiminen vaatii tulkintaa (Palonen, 1988). Hänen mukaansa politiikka on siis aina suhteessa aiheeseen, eikä siten ole havaittavissa etsimällä politiikan ”perinteisiä” oireita. Tällainen näkemys informoi myös omaa tutkimustani. Tutkiakseen politiikkaa on tulkittava sen jättämiä jälkiä. Ongelmaksi nousee se, mitä tulkita, jos politiikkaa ei paljaalla silmällä näe. Palonen tarjoaa lähtökohdaksi politiikan jättämiä materiaalisia kiinnepisteitä ts. tekstejä, jotka hän näkee tulkitsevan tutkimuksen ”paradigmaattisina lähteinä” (Palonen, 1988 s. 20). Hän sitoutuu näkemykseen, että kaikella politiikalla on tekstillinen kiinnekohtansa ja jatkaa vedoten Hanna Arendtin ja Paul Ricourin näkemyksiin, että tämän tekstillisen kiinnekohdan tunnistaminen on keskeistä onnistuneelle politiikan tunnistamiselle. Ensimmäinen ehto tulkinnalliselle poliittiselle tutkimukselle on oikeiden tekstien löytäminen ja niihin perehtyminen.

Tulkinnallinen politiikan tutkimus (engl. *interpretive theory, research, approach etc.*) vaatii tietysti enemmän. Pelkkä tekstien löytäminen ja lukeminen on hyvä alku, mutta hedelmällinen tutkimus sisältää enemmän. Mark Bevir ja R.A.W Rhodes tiivistävät erinomaisesti tulkinnallisille teorioille yhteisen piirteen huomioidessaan: ”Behind the different types of interpretive theory, there lies the shared assumption that we cannot understand human affairs properly unless we grasp the relevant meanings” (Bevir & Rhodes 2002 s.131). Tulkinnalliset teorit siis etsivät merkityksiä ihmisten symbolisesta toiminnasta. Käsillä olevalle tutkimukselle keskeistä on se, millainen merkitys ”Euroopalle” rakentuu tietyn poliittisen keskustelun sisällä, ja tätä pyrkimystäni silmällä pitäen tutkimukseni tavoittelee tulkinnallista lähestymistapaa.

Sitoutumisesta tulkinnalliseen lähestymistapaan on tietysti sekä tiettyjä hyötyjä että haasteita tutkimukselle. Ensinnäkin Bevirin ja Rhodesin mukaan tulkinnallinen tutkimus nojaa kahteen ennako-olettamukseen (Bevir & Rhodes, 2002 s. 132-133): Ensimmäinen ennako-oletus on, että ihmiset toimivat uskomustensa ja mielipiteidensä mukaan. Ihmiset esimerkiksi äänestävät tiettyä puoluetta, koska puolue edustaa samansuuntaisia arvoja, joita äänestäjällä on. On siis selvää, että ihmisten toimia voidaan selittää niihin liitoksissa olevilla arvoilla, uskomuksilla ja

mielipiteillä. Tämä ennako-olettama näyttäytyy oman tutkimusagendani valossa siten, että tulkitsemalla ihmisten näkemyksiä Euroopasta ja heidän tapojaan käyttää Eurooppa-retoriikkaa puhuessaan ydinvoimasta kykenen löytämään merkityksiä, joita he asettavat sekä Euroopalle että ydinvoimalle. Nämä merkitykset taas antavat uutta tietoa heidän toiminnastaan ydinvoiman puolesta tai sitä vastaan ja siitä millaisena he näkevät prosessin tulevan kehityskaaren. Toinen Bevirin ja Rhodesin esittämä premissi tulkinnalliselle teorialle on se, että toimijoiden uskomuksia, arvoja ja mielipiteitä ei voi löytää objektiivisista faktoista kuten heidän sosio-ekonominen luokkansa, etnisyytensä tai yhteiskunnallinen statuksensa. Toimijan tekemisen todelliset motivaatiot saattavat olla syvemmällä kuin hänen ammattinsa tai sosiaalistatuksensa, ja sen takia on tärkeää pyrkiä syvemmälle kuin empiiriset todisteet meidät päästävät. Bevir ja Rhodes huomioivat erityisesti, että elementit kuten ideologia monimutkaistavat analyysia: ”When politicians use human rights to justify a policy, we cannot understand that justification and its effectiveness, irrespective of the truth, unless we grasp the content and role of ideas about human rights in the relevant society.” (Bevir & Rhodes 2002 s. 133). Tutkimuksessani tämä näkyy keskeisenä tausta-ajatuksena koko lähestymistavalleni. Näkemykseni on, että suomalaisen ydinvoimakeskustelun Eurooppa-retoriikan tutkimuksen kautta on tavoitettavissa uusia näköaloja kamppailuun osallistuvien toimijoiden käsityksiin eurooppalaisuuteen sekä heidän poliittisiin pyrkimyksiinsä ja strategioihin, joita he toteuttavat tämän retoriikan kautta.

Tärkeimpiä elementtejä, joita Bevir ja Rhodes esittelevät, on tulkinnallisen lähestymistavan perusajatus siitä, että ymmärtääkseen toimia, käytäntöjä ja instituutioita tutkijan tulee tavoittaa merkitykset, uskomukset ja mieltymykset, joita asiaan liittyvillä toimijoilla on. Tämä perusajatus kuuluu myös tämän tutkimuksen tausta-ajatteluun. Positiivinen suhtautuminen esimerkiksi Eurooppaan voidaan tietysti sanoa johtuvan mm. toimijan taloudellisesta asemasta tai edustamansa eliittiryhmittymän näkemyksistä, mutta kuten yllä Bevir ja Rhodes huomioivat, on hyvin vaikea puolustaa näkemystä siitä, että toimijan arvot olisivat puhtaasti johdettavissa hänen nk. todellisista ominaisuuksistaan. Näiden elementtien vuoksi olen nostanut tämän tutkimuksen lähestymistavaksi retorisen analyysin, sillä uskon, että se on toimiva tapa avata ydinvoimakeskusteluun osallistuvien toimijoiden ajattelua, uskomuksia, arvoja sekä mieltymyksiä Euroopan suhteen.

Tulkitsevat lähestymistavat eivät ole yhtenäinen koulukuntansa, vaan ne sisältävät monenlaisilla painotuksilla varustettuja suuntauksia. Bevir ja Rhodes jakavat nämä karkeasti kahteen pääluokkaan: Hermeneuttisiin ja etnologisiin sekä poststruktuurisiin ja postmoderneihin lähestymistapoihin (Bever & Rhodes 2002 s.135- 139). Hermeneuttiset lähestymistavat voitaisiin heidän mukaansa kuvailla ymmärtämisen teorioina, joiden aineistona toimivat etenkin tekstit ja symbolit. Poststrukturalismin he näkevät toimijuuden ja rationaalisuuden kritiikistä nousevana pyrkimyksenä ymmärtää yhteiskunnallisia ilmiöitä niiden luomisen kautta selittävänä teoriointina. Kuten he asian ilmaisevat: "Human life is understandable in an episteme or framework of meaning and this framework of meaning cannot be reduced to an objective process or structure." (Bever & Rhodes s. 138). Poststrukturalismi ja hermeneutiikka voidaan nähdä toisilleen ristiriitaisina lähestymistapoina. Toinen (hermeneutiikka) hyväksyy ja jopa korostaa inhimillisen toimijuuden merkitystä sekä sosiaalisen todellisuuden luomisessa että kyseisen todellisuuden tutkimuksen lähteenä. Postmodernit äänet kapinoivat voimakkaasti tätä vastaan ja haluavat karkottaa toimijuuden ja sen luomat rakenteet diskurssien ja subjektiivisuuden tieltä. Bever ja Rhodes esittelevät kuitenkin luvussaan oman lähestymistapansa, joka pyrkii sovittamaan hermeneuttisen lähestymistavan ja postmodernismin parhaat elementit toisiinsa. He kutsuvat lähestymistapaansa 'ei-perustukselliseksi lähestymistavaksi tulkintaan' (*an anti-foundational approach to interpretation*) (Ibid. s. 139). Heidän näkemyksensä mukaan poststrukturalistinen ja hermeneuttinen lähestymistapa on sovitettavissa toisiinsa. He huomioivat, että postmodernismin kriitikot usein tuomitsevat lähestymistavan nihilistisen irrationaaliseksi, koska se katkaisee siteensä täydellisesti sellaisiin modernistisiin käsitteisiin kuten subjekti ja totuus. Lähestymistavassaan he pyrkivät artikuloimaan toimijuuden siten, että se olisi mahdollista ilman täydellistä riippumattomuutta sosiaalisesta kontekstista, sekä kehittämään ajatukseen objektiivisuudesta ilman tarvetta turvautua universaalin, muuttumattoman todellisuuden ajatukseen. Heidän ratkaisunsa on nähdäkseni elegantti kompromissi kahden äärimmäisen tulkinnan tavan välillä ja tavoittaa sellaista kaivattua monitasoisuutta, jonka mielestäni kuvaa moninaisempaa kirjoa ilmiöitä kuin se jättää kuvaamatta. Tällaisena lähestymistapana se toimii erinomaisesti pohjana omalle ajattelulleni toimijuudesta ja rakenteesta.

Kuten yllä mainitsin, toimijuudessa Bever ja Rhodes pyrkivät sovittamaan hermeneutiikan ja poststrukturalistiset käsitykset toisiinsa. He ovat samaa mieltä poststrukturalistien kanssa siitä

että kohde (*subject*) kokee ympäröivää todellisuutta pitkälti tavoilla, jotka ovat riippuvaisia heitä ympäröivistä sosiaalisista rakenteista. Bevir ja Rhodes kuitenkin huomioivat seuraavaa: ”Nonetheless, we still must allow that the subject has the ability to select the particular beliefs and actions, including novel ones, which might transform the relevant social structure.” (Ibid. s.140) Toimijuus siis hyväksytään vaikkakin sen huomioidaan olevan monin tavoin riippuvaista ympäröivästä sosiaalisesta rakenteesta. Tilannetta ei jätetä vielä tähänkään, vaan annetaan toimijuudelle mahdollisuus muokata relevanttia rakennetta. Näin luodaan käsitys toimijuudesta, joka mielestäni vastaa meitä ympäröivää todellisuutta. Kuten myös Bevir ja Rhodes huomioivat, voimme havaita ympärillämme päivittäin tilanteita, joissa eri ihmiset valitsevat eri toimintatapoja samanlaisissa elämäntilanteissa. Tämä johtuu siitä, että heillä on mahdollisuus toimia niin kuin yhteisö heiltä odottaa, he voivat kapinoida sitä vastaan tai jopa jättää koko rakenteen huomiotta halutessaan (tietysti se, että he eivät ole riippumattomia sosiaalisesta rakenteesta tarkoittaa, että kaikilla näillä toimilla on seurauksensa). Sosiaalinen rakenne, johon tällainen toimijuuden konsepti viittaa, on paremmin kuvailtavissa traditiona kuin diskurssina tai episteeminä (Bever & Rhodes 2002 s. 140). Traditio voidaan ymmärtää rakenteena, johon toimija syntyy ja joka toimii hänen taustallaan värittäen hänen uskomuksiaan, arvojaan ja toimiaan. Tradition käsite on erittäin hyödyllinen tavoiteltaessa ymmärrystä erityisen ilmiön poliittisen ulottuvuuden dynamiikasta. Se avaa mahdollisuuden siihen, että tässä ulottuvuudessa toimijoiden voidaan katsoa tulevan rajoitetuksi tradition toimesta, mutta innovatiivisten ratkaisujen kautta heillä on mahdollisuus myös muuttaa ja siirtää tradition kehyksiä. Kuten Bevir ja Rhodes asian ilmaisevat: ”Traditions are contingent, constantly evolving and necessarily located in a historical context.” (Ibid. s. 140).

Yllä kuvattu lähestymistapa käsitteellistää Suomen ydinvoimapolitiikan tietynlaiseksi poliittiseksi traditioksi, jonka sisällä tutkin Eurooppa-retoriikan käyttöä ja merkitystä. Voin selittää toimijoiden retoristen siirtojen aiheuttamia vaikutuksia tradition muutoksella, ja samalla tutkimukseeni kehittyi luonteva suhde ydinvoimakamppailuun osallistuvien toimijoiden ja heitä rajoittavien sosio-historiallisten rakenteiden välille. He eivät siis ole näiden rakenteiden vankeja, mutta toimivatpa he kuinka tahansa, heidän voidaan sanoa ”kantavan” tradition taakkaa mukanaan jatkuvasti. Ajatus traditiosta, joka on kehittynyt kaikesta aiemmin ilmiön piirissä tapahtuneesta ja on ilmeisen kytköksissä myös yhteiskunnan muiden vallitsevien piirteiden kanssa, toimii johdonmukaisesti rakennettaessa analyysiä ja tuottaa viitekehyksen, johon peilaamalla toimijoiden teot saavat sekä selkeitä syitä että

seurauksia. Toimijoiden tekoja ohjaa ”paikallinen päättely” (”local reasoning”; Ibid. s.141), joka on johdonmukaista relevanttiin traditioon verrattuna. Näin voimme ratkaista kysymyksen, kuinka toimija, joka ei ole riippumaton sosiaalisesta rakenteesta eikä voi tavoittaa objektiivista tietoa, toimii johdonmukaisesti.

Yllä pohdittu johdonmukaisuusongelma liittyy seuraavaan ongelmaan: Kuinka määritellä tulkinnalliseen lähestymistapaan sitoutuvan teorian pätevyys? Jos tulkitsemme materiaalia, joka on relevanttia ainoastaan tietyn tradition sisällä, ja teorian selitysvoima rajoittuu ainoastaan itse määrittelemiemme sosiaalisten rakenteiden sisälle, onko kaikki tästä tutkimuksesta saatu tieto puhtaasti hyödytöntä muutoin kuin monimutkaisena kuvauksena tietystä sosiaalisesta ilmiöstä? Kuten Bevir ja Rhodes huomioivat, niin post-modernismia kuin hermeneutiikkaakin syytetään vaipumisesta hyödyttömään relativismiin ja irrationalismiin. Erityisesti positivistisen tieteen tekijät eivät näe kuinka analyysi, joka kieltäytyy aitojen totuuksien olemassaolosta ja ei siten pyri niitä etsimään, voisi sisältää selitysvoimaa saati ennustavuutta. Bevir ja Rhodes kuitenkin uskovat määritelleensä parametrit, joilla heidän lähestymistapansa voi säilyttää otteen objektiivisuuden ajatuksesta. Heidän parametrinsa ovat: Jos teoria (tai heidän tekstissään narratiivi) on tarkka, kattava, johdonmukainen ja avaa uusia tutkimuksen väyliä, se on pätevä. Teorian tai narratiivisuuden falsivioitavuus säilytetään vertailullisuudella. Jos ilmenee, että toinen teoria (narratiivi) kuvaa ilmiötä tarkemmin, kattavammin tai osoittaa ongelman edellisen teorian/narratiivin johdonmukaisuudessa, on se juuri osoittanut edellisen vääräksi. Näin voidaan osoittaa, että tulkinnallinen teoriakin voi tavoittaa yleisesti hyväksyttävän tieteellisen standardin. Tälle käsillä olevalle tutkimukselle tämä on erittäin tärkeää. Ensinnäkin on huomioitava eräs seikka tutkimuksen yleisistä tavoitteista. Tässä tutkimuksessa ei pyritä suoranaisesti ennustamaan ydinvoimapolitiikkaa tai Eurooppa-retoriikan tulevaa käyttöä sen piirissä. Lyhyesti sanottuna tämän tutkimuksen pyrkimyksenä on parantaa ymmärrystämme ydinvoimapolitiittisesta kamppailusta tarkastelemalla siinä käytettyä Eurooppa retoriikkaa. Jotta kykenisin puolustamaan tällaisen tutkimuksen tarvetta, vetoan etnografisen antropologin Clifford Geertzin näkemyksiin hermeneuttisesta tieteenteosta. Hänen mukaansa teorioiden tehtävä on avata sosiaalisten rakenteiden symboliikkaa, niiden toimintaa ja muutoksia; teoria ikään kuin toimii sanakirjana analysoitavalle sosiaaliselle rakenteelle (Geertz, 1973). Teoriat eivät siis hänen mukaansa ennusta, vaan toimivat pohjana sosiaalisten rakenteiden tulkinnalle eilen, nyt ja huomenna. Geertzin sanoin:

”But that does not mean that theory has only to fit (or more carefully, to generate cogent interpretations of) realities past; it has to survive - intellectually survive – realities to come... ... the theoretical framework in terms which such interpretation is made must be capable of continuing to yield defensible interpretations as new social phenomena swim into view.” (Ibid. s. 26-27)

Jos karkeasti väittäisimme, että empiirisellä tai positivistisella teoriolla tulee olla ennustavaa voimaa (predictive power), voidaan samoin asetella, että tulkinnallisen teorian tulee tavoittaa mahdollisen vahva selittävä voima (explanatory power). Teoria ei sinänsä siis selitä mitään tyhjentävästi, vaan tarkentaa ja jalostaa sitä tietoa, jota käytämme analysoidessamme kyseistä ilmiötä tai merkittävästi toisiaan muistuttavia ilmiöitä.

Toinen seikka, johon haluan erityisesti kiinnittää huomion, on kysymys teoretisoinnin kohteeksi päätyneen ilmiön mikroskooppisesta luonteesta. Jos pyrkimys on vakavasti otettavaan tieteentekoon, eikö pyrkimys tulisi olla kohti yleistävää, ”makroskooppista” näkökulmaa? Tässä vetoan jälleen Bevirin ja Rhodesin näkemykseen menestyksekkäästä tutkimuksesta. Heidän mukaansa jotta saisimme selvää traditiosta, on se pyrittävä desentralisoimaan (decentre) (Bevir & Rhodes s.141). Vaikka tutkimukseni käsittelee ensisijaisesti ydinvoimapolitiittisen keskustelun Eurooppa-retoriikkaa, pyrkimykseni on edistää ymmärrystä Euroopan asemasta suomalaisessa poliittisessä kielenkäytössä sekä Euroopan asemasta suomalaisen energiapolitiikan piirissä. Tutkimukseni avaa pientä aluetta laajemmasta ilmiöstä ja sitä kautta parantaa kokonaisyymmärrystä sekä toivon mukaan avaa uusia alueita ja asettaa kiinnostavia kysymyksiä uusia tutkimushankkeita varten.

On ollut tärkeää määrittää tutkimukseni teoreettisen lähestymistavan metaluonne. Tulkinnallinen lähestymistapa vastaa näkemyksiäni politiikasta, sen yleisestä luonteesta ja ennen kaikkea sitä, kuinka nähdäkseni politiikkaa tulisi tutkia. Lisäksi tulkinnallinen tutkimusote puolustaa sitä perimmäistä eroa klassiseen positivistiseen tutkimukseen, joka on pyrkimys ymmärryksen lisäämiseen, ei ennustavan teorian rakentamiseen. Seuraavaksi siirrynkään pohtimaan, miksi tämä tutkimus on retorista analyysia ja mitä sillä pyritään saavuttamaan verrattuna muihin tapoihin lähestyä ydinvoimapolitiikkaa ja suomalaista käsitystä Euroopasta. Retoriikan tutkimus ja kielellisesti suuntautunut politiikan tutkimus on mahdollista valjastaa niin monenlaiseen tutkimusagendaan, että on syytä määrittää, miten ymmärrän retoriikan ja politiikan suhteen sekä kuinka näen retoriikan tutkimuksen tavoittavan

niitä päämääriä, joita tutkimukselleni asetan.

Retoriikan tutkimuksen teoriasta

Kuten aikaisemmin puhuessani käsityksestäni politiikasta mainitsin, ymmärrän politiikan vahvasti kielellisenä ilmiönä. Poliitiikalla on muitakin komponentteja kuten materiaaliset resurssit, mutta itse politiikan prosessi tuotetaan kielellisesti. Kuten Hilka Summa ja Kari Palonen johdannossaan kirjaan *Pelkkää Retoriikkaa* (1996) toteavat: ”Kielen poliittisuus ja politiikan kielellisyys ovat nykyihmisten kokemuksissa kiertämättömiä” (Summa & Palonen, 1996 s. 13). On siis lähes väistämätöntä, että politiikka tutkiessa on otettava huomioon tavalla tai toisella politiikassa käytettävä kieli.

Pirkko Haapasen artikkelissa *Roomalaisten korkein taito* (1996) retoriikka eli yleisöön vetoava puhuminen kuvataan taitona, joka mahdollisti kansalaisen osallistumisen yhteiskuntansa asioihin päättämiseen. Retoriikan taival alkoi yhteisöjen päätäntäelimityksissä toimineiden henkilöiden puheena. Antiikin puhetaito voidaankin kuvailla käytännönläheisenä ja yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen suuntautuneena. (Haapanen, 1996 s. 24) Poliitikkojen tulee varmistaa, että heidän ajamansa politiikka saa niin paljon suosiota yleisönsä keskuudessa, että he saavat jatkaa politiikkaansa myös myöhemmin. Tätä tarkoitusta varten suostutteleva ja vakuutteleva kielenkäyttö on ensiarvoisen tärkeä väline, ja sitä kautta retoriikka on aivan yhtä relevanttia nyt kuin antiikin aikainakin. Länsimaisissa yhteiskunnissa suuren yleisön hyväksymisen hankkimisen traditio on suodattanut myös muille elämän aloille osaksi siksi, että lähes kaikenlaisilla yhteiskunnallisilla ilmiöillä voi olla poliittinen aspektinsa (politiikan aspektiluonteisuus), ja osaksi siksi, että positiivisen kuvan antaminen omasta toiminnasta on tullut luontevaksi osaksi yhteiskunnallista käytöstä, koska se helpottaa sosiaalisten suhteiden ylläpitoa ja parantaa niiden laatua. Toinen piirre retoriikan alkuhistoriassa osoittautuu merkittäväksi. Vaikka kaikki suuret ajattelijat, jotka ovat ottaneet kantaa retoriikkaan, ovat painottaneet puhetaidon käytössä eettisyyttä, vastuullisuutta tai kunniallisuutta, he ovat väistämättä joutuneet kohtaamaan myös mahdollisuuden manipulaatioon. Kuten kaikki retorikot (myös Aristoteles ja Cicero) ovat huomioineet, puheella (tai laajemmin kielellä) on mahdollisuus luoda tilanteita, tapahtumia tai merkittäviä hetkiä - sillä voi vaikuttaa ihmisten tunnetiloihin ja mieleen. Voidaankin vain hieman

kärjistäen sanoa, että retoriikan tutkimuksella voidaan tavoittaa perimmäisiä ihmisten välisen vallankäytön hetkiä. Jo pelkästään näiden yllä kuvattujen piirteiden takia retorisen analyysin tulisi olla varteenotettava politiikan tutkimuksen lähestymistapa. Poliitiikka, joka on luonteeltaan kielellistä ja jota voidaan löytää (mahdollisesti) mistä tahansa sosiaalisesta ilmiöstä, on erinomainen kohde retoriselle tulkinnalle.

Antiikin retoriikan keskeiset ajattelijat tarjoavat myös modernille retoriikan tutkimukselle muutakin kuin oikeutuksen retoriseen analyysiin. Kuten aiemmin huomioitua, sekä Aristoteles että Cicero kehittivät puhetaidon käytäntöä sekä systematisoivat sen teoriaa. Eräs tälle tutkimukselle tärkeä konsepti on Ciceron määrittelemä ”puhetapahtuma”. Puhetapahtuma Ciceron mukaan on ”tilanteeseen sidonnaista, puhujan ohjailemaa rajallista vuorovaikutusta”, joka perustui todennäköisyyteen siitä, miten yleisö tulisi siihen reagoimaan (Ibid. s.28). Laajentamalla retoriikka koskemaan laajempaa kielellistä aineistoa (tämän laajennuksen perusteleminen seuraa myöhemmin nk. uuden retoriikan pohdinnan yhteydessä) voidaan Ciceron puhetapahtuma artikuloida uudelleen ”retorisena tapahtumana”, jolloin saamme pohjakäsitteen sille, minkä kaltaista toimintaa retoriikan analyysissä tarkkaillaan. Toimijan tulee siis retoriikkaansa valitessaan ottaa huomioon tilanne, aihe sekä yleisö. Tärkeä huomio on, että voimme tulkita tapahtumaa niin, että sen retoriikka on valittu yleisön oletetun reaktion perusteella. Retoriikkaa analysoimalla voi siis saada tietoa retorikon ymmärryksestä vallitsevista olosuhteista (aiheesta, strategisesta asemasta, kamppailun osapuolien oletetuista retorisista siirroista jne.), retorikon haluamasta vuorovaikutuksesta sekä toimijan (retorikon) käsityksistä koskien hänen yleisöään ja heidän näkemyksiään esillä olevasta asiasta. Tämä tarkoittaa muun muassa, että retorisella analyysillä voidaan tavoittaa hyvin monipuolinen kuva toimijan ennako-olettamuksista, strategioista, poliittisesta asemasta ja roolista sekä toimijan poliittisesta menestyksestä sekä ennen, nyt että tulevaisuudessa. Tässä tutkimuksessa sitoudutaan siihen näkökulmaan, että Ciceron esittelemät kolme puhujan tehtävää voidaan artikuloida jokaisen retorisen toimenpiteen sisäiseksi logiikaksi. Oletan siis, että retorikko pyrkii osoittamaan asiansa oikeaksi ja hyväksyttäväksi, pyrkii miellyttämään yleisöään ja saamaan kuulijansa innostumaan ja taipumaan näkökulmansa tueksi. Näin tälle tutkimukselle saadaan retorisen toimen ”mittatikka”, jonka avulla voimme asettaa retoriikat suhteeseen toisiinsa sekä ympäröivään sosiaaliseen kontekstiin, pitäen samalla pyrkimyksemme johdonmukaisina.

Tämän tutkimuksen kannalta kuitenkin merkittävin kehitys retoriikan tutkimuksessa on tapahtunut 1900-luvun puolivälissä, jolloin retoriikan tutkimusta jälleen nostettiin esiin vuosisadan alun kielteisten ja vähättelevien suhtautumisten jälkeen. Toisen maailmansodan jälkeen sekä Euroopassa että Yhdysvalloissa kehittyi suuntaus, jota Hilikka Summa kuvaa artikkelissaan pyrkimyksiksi ”rehabilitoida” negatiivisesta maineesta kärsinyt retoriikka. (Summa, 1996) Keskeisiä tällaisia uuden retoriikan teoreetikoita olivat Kenneth Burke Yhdysvalloissa ja Chaim Perelman sekä Stephen Toulmin Euroopassa. Näistä kolmesta teoreetikosta tutkimukseni tukeutuu keskeisesti Burken ja Perelmanin tapoihin tulkita, analysoida ja ymmärtää retorista toimintaa.

Kenneth Burke ja motiivien retoriikka

Kenneth Burken keskeisin teos retoriikan analyysin osalta on hänen suunnittelemansa ”motiivi”-trilogian toinen osa, *A Rhetoric of Motives* (1969). Trilogian ensimmäinen teos, *A Grammar of Motives* (1945) käsittelee ihmisten yhteisiä sanastoja (kuten kirjan nimikin jo viittaa), kun taas toisen osan tarkoitus on tarkastella kielenkäyttöä ihmisten välisissä suhteissa. Burken analyysi on selkeän poikkitieteellistä. Hän ei rajaa analyysiaan millekään tietylle tieteenalalle, vaan ottaa käsittelyynsä niin 1600-lukulaista englantilaista runoutta kuin 1950-luvun amerikkalaista tieteentekoa. Kuten Hilikka Summa huomioi Burken ja Perelmanin töitä lyhyesti valaisevassa artikkelissaan, Burken pyrkimys on tuoda esille poliittisen vallan ja kielikuvien yhteys (Summa 1996 s.53). Kielikuvat, joilla yleisö saadaan samaistumaan tiettyyn asemaan, antavat retorikolle mahdollisuuden siirtää yleisön tuntema yhtäläisyys asemaan koskemaan tuohon asemaan liitännäisiä intressejä. Klassinen esimerkki tästä on myös Burken esittelemä poliitikko, joka kertoo olevansa kotoisin maalta ja siten saa yleisönsä suostumaan ajatukseen, että hänen intressinsä ovat yhtäläiset maalaisten intressien kanssa. Yleisemmin tämän periaatteen eli konsubstantiaation, hän esittelee seuraavasti:

”A is not identical with his colleague, B. But insofar as their interests are joined, A is *identified* with B. Or he may *identify himself* with B even when their interests are not joined, if he assumes that they are, or is persuaded to believe so.” (Burke, 1969b s.20)

Burkella ei ole kuitenkaan selkeää teoriaa tai systematisoitua tekniikkaa, jolla hän osoittaisi retoriikan olevan avattavissa, pikemminkin hän osoittaa mahdollisuuden löytää retoriikkaa yllättävistä paikoista ja tulkita sellaisia ilmiöitä retorisesti joita ei yleensä ymmärretä retoriseksi. Hän tarjoaa lähestymistapaa ja tietynlaista käsittekokonaisuutta, joiden avulla

retoriikan löytäminen on mahdollista, mutta systematisoitua teoreettis-metodologista kokonaisuutta hänellä ei ole tarjota. Kuten hän mainitsee kirjansa esipuheessa: ”...we seek to mark off the areas of rhetoric, by showing how a rhetorical motive is often present where it is usually recognized, or thought to belong.” (Ibid. s.xiii). Hän siis etsii piilotettuja retorisia motiiveja ja yrittää saada yleisönsä huomaamaan näiden olemassaolon. Hänen lopullinen tarjontansa on ”realistinen retoriikan funktio”, joka selittää sosiaalisten ilmiöiden retorisia komponentteja. Näiden komponenttien tarkoituksena on identifioida retorikko yleisönsä kanssa ja siten suostutella heidät myötämielisiksi hänen intresseilleen (Ibid. s.43-46).

Keskeistä tämän tutkimuksen kannalta on Burken käsitys retoriikasta monitasoisena ilmiönä, jota on kaikessa inhimillisessä toiminnassa, vaikka se ei ole välttämättä esillä, ja jolla on aina motiivinsa. Tällainen retoriikan käsitteellistäminen mahdollistaa kysymyksenasettelun, jossa pohditaan, minkälaista retoriikkaa ilmiön sisällä käytetään ja minkälaisia intressejä sillä ajetaan. Burke myös laajentaa retoriikan käsitteen käyttöaluetta lisäksi sen perusoperaatioita. Klassisen retoriikan perustaksi voidaan nimittää pyrkimystä suostutteluun (persuasion). Burke määrittelee myös identifikaation kuuluvaksi tähän perustaan. Näin hän päätyy retoriikan määrittelyyn, jossa sen keskeiset komponentit ovat suostuttelu, identifikaatio ja kommunikaatio yleisölle (address). Tästä konseptiosta nousee myös johtopäätös siitä, että retoriikkaa on, koska ihmiset ovat erillisiä entiteettejä mutta silti yhteydessä toisiinsa. Jos ihmiset eivät olisi eriytyneitä, täydellinen kommunikaatio olisi mahdollista ja retorinen identifikaatio olisi tarpeetonta. Toisaalta jos ihmiset olisivat täysin eriytyneitä, eikä heillä olisi mahdollisuutta vaikuttaa toisiinsa mitenkään, retorinen identifiointi olisi jälleen mahdotonta ja näin ollen hyödytöntä. Burken mukaan ero on syy identifioinnin tarpeeseen ja siten retoriikkaan: ”Identification is affirmed with earnestness precisely because there is division. Identification is compensatory to division. If men were not apart from one another, there would be no need for the rhetorician to proclaim their unity.” (Ibid. p.22). Identifikaatiosta ja retoriikasta tulee siis väline ylittää kuilu entiteettien välillä. Samalla siitä muodostuu kilpailun tai kamppailun muoto. Kuka määrittää suhteen luonteen? Hilikka Summa huomioi, että joukkoon kuulumisen on burkelaisesta näkökulmasta retorikosta riippuvaista ja samassa tapahtumassa toimitetaan erottautuminen jostain muusta. Näin ollen retorinen identifikaatio on poliittista (Summa, 1996 s. 59). Oman tutkimukseni näkökulmasta retorisen identifikaation käsite on äärimmäisen hedelmällinen. Se avaa mahdollisuuden tulkita tunnistautumisen ja tunnistamisen operaatioita retorisisina siirtoina, joilla pyritään saamaan yleisö suhtautumaan

positiivisesti omiin intresseihin. Identifikaatio sisältää myös ajatuksen siitä, että kaikki ihmisten välinen kommunikaatio sisältää retorisen elementin niin pitkälti, kuin kommunikaatiolla on tavoite välittää näkemyksiä ja mielipiteitä tai saada aikaan suostumusta tai vakuuttumista (Burke itse asiassa on erittäin skeptinen autonomisen kommunikaation eli puhtaan objektiivisen tiedonsiirron mahdollisuudesta ihmisten välillä). Näin voimme turvallisesti laajentaa lähteitämme kaikkeen tekstuaaliseen materiaaliin, joka täyttää yllämainitut vaatimukset. Burken käsityksessä identifikaatio ei ole korvaava perusoperaatio suostuttelulle, vaan se pikemminkin tukee klassista käsitystä retoriikasta. Ydinvoimapolitiittisen keskustelun näkökulmasta voimme tietysti sanoa, että intressit, joita sen sisällä ajetaan, ovat eksplisiittisiä ja niiden selville saamiseksi ei tarvita kokonaista tutkimusta. Toisella puolella keskustelua ovat ne, jotka ovat ydinvoimaa vastaan, ja toisella ne, jotka ovat sen puolesta. Tämä tietysti on pääosin totta. On kuitenkin huomioitava, että näiden kahden ”makro-intressin” sisällä on mahdollista löytää alaintressejä, jotka käsittelevät tiettyjä aspekteja keskustelussa tai ovat liitoksissa tiettyyn eturyhmään erityisesti. On kiinnostavaa esimerkiksi pohtia, kenen halutaan tukevan mitäkin näkemystä keskustelussa ja miksi.

Burke korostaa myös tyyllisten ja teknologisten elementtien merkitystä retoriikan tehokkuudessa. Toisto, viestin jatkuva vahvistaminen ja viestinnän tehokkuus saavat hänen näkemyksessään aiempaan merkittävemmän osan (Burke, 1969 s.26). Aiemmin nämä elementit on koettu lähes toissijaisiksi. Näiden elementtien korostaminen voidaan nähdä myös osana Burken pyrkimystä irrottaa retoriikkaa yksilöllisestä aktista ja mahdollistaa retoristen materiaalien laajemman tulkinnan (hänen termsä tälle on *body of rhetoric*). Jos tarkastelemme esimerkiksi instituution tuottamaa kielellistä materiaalia, voimme harvemmin tarkkailla yhden yksilön retoriikkaa, vaan analyysimme kohde on monien tekijöiden tuotoksien yhteensulautuma. Näiden retoriikkojen suostuttelevuustehossa korostuvat juuri niiden sisältämä toisto, viestin vahvistus ja viestinnän tehokkuus, koska ne eivät voi luottaa puhtaasti retorikon taitoon. Burken ajatuksien kautta voidaankin päätyä retoriikan laajaan määritelmään. Burkea lainaten: ”Rhetoric... ..the use of language as a symbolic means of inducing cooperation in beings that by nature respond to symbols” (Ibid. s.43). Mahdollistaakseen edellä mainitun yhteistyön retoriikka tuottaa identifikaatiota ja sillä on yleisö, jolle retoriikka kohdistetaan. Retoriikka siis sisältää kielellinen materiaali, jolla on motiivi yleisönsä suhteen. Sen tuottajaksi ei tarvitse rajata yllämainitun laajan määritelmän

perusteella tiettyä yksilöä tai entiteettiä, ja sen ei tarvitse olla suunniteltua. Tämä lyhyt tiivistys osoittautuu nopeasti hyväksi parametriksi määritettäessä, millaista materiaalia tämä tutkimus voi hyväksyä aineistokseen. Käsittelen aineiston valinnan parametreja aineistoa esittelevässä osiossa seikkaperäisemmin, mutta tässä voidaan huomioida se, että Burken käsitys retoriikkaa sisältävästä tekstistä vapauttaa minut etsimään aineistoani laajemmasta lähdevalikoimasta, kuin mitä klassisempi käsitys yksilön tuottamasta puhe tai tekstuaalisesta materiaalista, jossa Eurooppa-retoriikan tulisi olla eksplisiittistä, antaisi.

Teoreettiselle lähestymiselleni on tärkeää myös se, kuinka Burken lähestymistavassa retoriikka nähdään puhtaan neutraalina. Se ei ole sidoksissa eettiseen hyvään tai pahaan, vaan sillä on mahdollisuus vaikuttaa suuntaan tai toiseen. Retoriikan keskeinen määrite on, että se suostuttelee ja tunnistaa, ei että se suostuttelee tai tunnistaa *tiettyyn suuntaan*. Se on vaikuttamisen väline, jonka käyttö ei ole rajoitettu kuin käyttäjänsä kykyjen ja yleisön haastavuuden kautta. Se ei ole myöskään sidonnainen mihinkään ”objektiiviseen totuuteen”. Kuten Burke huomioi, hyvän retorikon edessä totuuskin on parhaimmillaan vain toissijainen väline (Ibid. s.54). Tästä välineellisyydestä nousee kiinnostava pohdinta, jota olen käyttänyt muotoillessani yhtä tutkimuskysymyksistäni. Burken mukaan eräs retoriikan tunnusmerkeistä on se, että sitä käytetään edun saamiseksi. Tämä ajatus sisältyy myös kysymykseeni siitä, millaisia intressejä Eurooppa-retoriikalla ajetaan. Edun tavoittelu ohjasi minut ajattelemaan myös kamppailun kulkua ja mahdollisuutta avata retoriikan analyysin kautta kamppailua lyhyen aikavälin päätösten tasolla eli taktisella tasolla. On kiinnostavaa pohtia, minkälaisia lyhyemmän tähtäimen tavoitteita toimijoilla on ollut ja millaisella retoriikalla he ovat niitä lähteneet hakemaan. Kysymyksen voisi siis asetella: millaisia etuja tällaisella retoriikalla on kamppailussa haettu? Tämä ei ole tutkimuksessani keskeinen kysymys, sillä tarkoitukseni ei ole kartoittaa ydinvoimapolitiikan kamppailun kulkua ”isku iskulta”, vaan tutkia Eurooppa-retoriikan käyttöä. Huomioin kuitenkin kiinnostavissa paikoissa tällaisia etukysymyksiä lähinnä osoittaakseni, että retoriikan tutkimus toimii niin strategisen tason kuin taktisen tason politiikan tutkimuksessa.

Yleisesti on todettava tämän tutkimuksen osalta, että valitsin Kenneth Burken lähestymistavan retoriikan analyysiin, koska sen kielenkäytön demystifointiin pyrkivä motiivi soveltuu tutkimukseen ydinvoimapoliittisen keskustelun avaamiseen. Keskustelulla ydinvoimasta on hyvin vaihteleva yleisö, jolle tuotetaan paljon erilaista kielellistä materiaalia.

Tätä materiaalia ei ole hedelmällistä pyrkiä määrittelemään ”tosi-epätosi” -ulottuvuudessa, sillä tällöin menetämme merkittävän näkökulman poliittiseen toimintaan.

Tutkimus ei voi perustua anekdoottisiin näkemyksiin ja käsitekokoelmiin. Burken näkemyksiin perustuvan teoreettisen lähestymistavan lisäksi on hyvä tarjota tutkimukselle myös konkreettisempaa pohjustusta. Vaaditaan siis myös systemaattisempaa näkemystä retoriikan tutkimukseen. Tällaista lähestymistapaa tarjoaa tutkimukselleni Chaim Perelmanin työ uuden retoriikan parissa. Vaikka Perelmanin ja Burken lähtökohdat retoriikan tutkimukselle ovat varsin erilaiset ja heidän näkemyksensä retoriikasta voidaan katsoa eroavan toisistaan merkittävästi, uskon että näiden kahden teoreetikon ajattelut ovat sovitettavissa keskenään tehokkaasti toimivaksi lähestymistavaksi retoriikkaan.

Chaim Perelman ja uusi retoriikka

Jos Kenneth Burke pyrkii tavoittamaan retoriikan manipulatiiviset ulottuvuudet ja korostaa retoriikan löytymistä sieltä, mistä sitä ei normaalisti etsitä, Chaim Perelman on hyvin erilaisella polulla. Perelman pyrkii etsimään systemaattista tapaa tulkita argumenttien arvoa ja analysoimaan niitä tekniikoita ja kielellisiä rakenteita, joita retorikko voi käyttää päätelmiensä uskottavuuden kasvattamiseksi. Hän esittää tämän uuden retoriikan projektinsa pääasiallisesti kahdessa teoksessaan *La nouvelle rhétorique* (1958) ja myöhemmässä *L'empire rhétorique* (1977). Perelmanin projekti voidaan tiivistää seikkaperäisemmin seuraavasti: Yhteisymmärrys arvoista saavutetaan argumentoinnin kautta. Jotta voitaisiin määrittää, kuinka järjestisiä argumenteissa esitetyt arvoasetelmat ovat, on tutkittava, miten puoltavia ja vastustavia väitteitä perustellaan ja kuinka ne saadaan uskottaviksi (Summa, 1996 s. 63). Tästä tutkimuksesta tuloksena saatu käsitys argumentin laadusta määrittää päätelmien arvon hyvinä tai huonoina. Retoriikkaa katsotaan kokonaisuutena, sekä sisältö että ilmaisun tekniikat ja tyylit nähdään vaikuttavina elementteinä uskottavuudessa. Perelman käy argumentin rakenteen läpi hyvin seikkaperäisesti. Kirjassaan *Retoriikan valtakunta* (suomennettu *L'empire rhétorique*) hän aloittaa argumentaation lähtökohdista, niiden valinnasta yleisön, paikan ja ajan mukaan, siirtyy niiden esittämisen kautta aina argumentaatioiden tekniikoiden esittämiseen ja lopulta aina argumentaatioiden järjestykseen esityksessä. Hänen työnsä on kuvailtavissa äärimmäisen systemaattiseksi esitykseksi tehokkaan argumentin anatomia. Summa kuvailee Perelmanin aikaansaannosta seuraavasti: ”Tuloksena on eräänlainen argumenttien 'kasvioppi' – taksonomia niistä kielen resursseista, joita voidaan käyttää

vakuuttavuuden tuottamiseen.” (Ibid. s. 64).

Burken ja Perelmanin välisestä erosta on myös huomioitava se, että Perelmanilla on selkeä pyrkimys nostaa retoriikan tutkimus siitä rappiosta, johon kartesiolainen metafysiikka on sen ajanut. Burke on taas selvästi kiinnostunut ainoastaan nostamaan retoriikan tutkimuksen ansaitsemaansa asemaan hyvänä lähestymistapana inhimillisen toiminnan tutkimuksessa, eikä vaadi selkeää ”kunnianpalautusta”. Tämä tarve näkyy Perelmanin tuotannossa mm. tarpeena kehittää objektiivinen tapa määrittää argumentaation arvo nk. universaaliyleisön käsitteen kautta, jota myöhemmin on monelta taholta kritisoitu (mm. Summa 1996 s. 68-69).

Tälle tutkimukselle Perelman tulee merkittäväksi kahdella tapaa, jotka eivät ole riippuvaisia näistä kritiikin kohteiksi joutuneista osioista Perelmanin työssä. Ensinnäkin Perelmanin hyvin systemaattisen argumenttien 'kasviopin' kautta voin tutkia ydinvoimapolitiikassa esiintyvän Euroopan ja eurooppalaisuuden luonnetta arvoina ja sitä kautta sijoittaa ne rooleihinsa keskustelun sisällä. Toiseksi Perelmanin lähestymistapa on hyvin yleisölähtöinen ja hänen näkemyksessään argumentin sisältö, tekniikka ja tyyli ovat lähestulkoon täysin kiinni siitä, millaiselle yleisölle se on suunnattu. Näin ollen Perelmanin analyysiä hyväksikäyttäen argumentin sisällöstä, tyylistä ja tekniikasta on mahdollisuutta lukea auki toimijoiden käsityksiä heidän yleisöstään, heidän politiikoistaan, intresseistään ja mahdollisista muutoksista tässä yleisössä. Näin tavoitan uuden elementin Eurooppa-retoriikan tutkimuksessani. En vain tarkastele toimijoiden tuottamaa retoriikkaa vaan myös retoriikan kohteena olevaa yleisöä. Yleisöolettamuksien tulkitseminen on antoisaa, sillä se tarjoaa käsityksen siitä, millaisena toimijat ymmärtävät yleisönsä ja kuinka onnistuneita toimijat ovat retoriikassaan.

Euroopan ja eurooppalaisuuden tutkiminen arvoina perustuu argumenteissa käytettyjen sisältöjen ja tekniikoiden tulkintaan. On selvää, että positiivinen tai negatiivinen tulkinta Euroopasta vaativat erilaista argumentointia. Sen lisäksi informaatio siitä, perustuuko argumentaatio minkä tyyppisille perusteluille, kertoo siitä, ymmärretäänkö Eurooppa intellektuaalisena, kulttuurisena tai kenties tunnepitoisena arvona. Perustelutyypit esittelen seikkaperäisemmin metodologisessa osuudessani.

Yleisöä tutkittaessa Perelmanin tutkimuksen lähtökohta toimii myös tämän tutkimuksen lähtökohtana. Hän sanoo: ”Jotta puhujan esityksellä olisi vaikutusta, hänen tulee sovittaa se yleisönsä mukaan.” (Perelman, 2007 s. 28). Kuten hän ymmärtää, lopulta argumentaation taustalla olevan päättelyn lähtökohtina voi olla vain väitteitä, jotka kuulijat tulevat hyväksymään. Onnistunut argumentaatio Perelmanin mukaan luo sidoksen lopullisen päätelmän ja alkuperäisten olettamusten välille. Tätä sidosta hyväksikäyttäen käsillä olevassa tutkimuksessa kuljetaan argumentista olettamuksiin yleisöstä. Näiden perusolettamuksien voidaan Perelmanin teoriaan vedoten katsoa edustavan retorikon käsityksiä yleisöstään. Tästä voidaan johtaa tapa ottaa selvää, kuinka osuva käsitys retorikolla yleisöstään todellisuudessa on.

Chaim Perelmanin ajatusten käyttämisessä tässä tutkimuksessa on teknisempi ote kuin Kenneth Burken lähestymistavan käyttämisessä. Siinä missä Burke tarjoaa asennoitumistavan ja katsontakannan sekä selkeän ymmärryksen retoriikan politiikasta, Perelman tuo rakennetta ja työkaluja löydetyn retoriikan merkitysten esilletuomiseksi. Burken ja Perelmanin keskeiseksi ristiriidaksi usein ymmärretään heidän risteävät käsitykset retoriikan asemasta joko ei-harmonisissa (Burke) tai yhteistyöhakuisissa inhimillisissä suhteissa (Perelman). Perelmania mm. syytetään siitä että hänen rajauksensa poistaa politiikan retoriikasta (Summa, 1996 s.72-73). Itse näen kuitenkin, että Perelmanin ei välttämättä tarvitse tulkita tekevänsä selkeää ennako-olettamusta yhteistyöhakuisuudesta ja Burken konfliktisuutta ei tarvitse nähdä äärimmäisenä kilpailutilanteena kaikissa tapauksissa. Katson että Burken ja Perelmanin näkemysten voidaan hyvinkin katsoa täydentävän toisiaan. Vetoan tässä asetelmaan, jonka Hilka Summakin huomioi, mutta ei kehitä pidemmälle, puhuessaan Perelmanin reduktiivisuudesta:

”Meyerin [Michel Meyer] mukaan Perelmanin tapa käsitellä retoriikkaa vakuuttamiseen pyrkivänä kielenkäyttönä on reduktio: se supistaa retoriikka-käsitteen merkityksen vain sen argumentatiiviseen sisältöön, esittää retoriikasta vain sen 'rationaalisen' puolen ja jättää huomiotta kaunopuheisuuden ja manipulatiivisuuden merkitykset, jotka niin ikään kuuluvat olennaisena osana retoriikkakäsitteeseen. Tässä mielessä *myös* Burken näkemys retoriikasta ei-harmonisille tilanteille ominaisena ilmiönä on reduktio, mutta sellaisenaankin se tarjoaa erityisesti poliittisen retoriikan tutkimukselle usein hedelmällisemmän lähtökohdan kuin Perelmanin 'konsensusprojekti'.” (Ibid. s.72)

On kyseenalaistettava tämä hieman, jos kriittinen sävy sallitaan, alentuva sävy ja kysyttävä, eikö retoriikan pyrkiessä olemaan poliittisesti tehokasta myös burkelaisessa tapauksessa sen

on pyrittävä saavuttamaan suostumusta, vakuuttumista ja identifikaatiota. On kieltämättä totta, että Perelman keskittyy Burkea enemmän konsensuksen aikaansaamisen dynamiikkaan mutta tuo dynamiikka ei missään tapauksessa ole Burkelle yhtään sen vieraampi kuin Perelmanille mahdollisuus retoriikan ilmentymisestä konfliktuaalisessa inhimillisessä suhteessa. Tässä tutkimuksessa lähtökohtani on se, että molempien ajattelijoiden käyttäminen yhteistyössä on mahdollista ja aivan yhtä hedelmällistä (ellei hedelmällisempää) kuin vain toisen. Vähentääkseni mahdollista konfliktia näiden lähestymistapojen välillä korostan Perelmanin teknistä analyysia ja metodologiaa, kun taas Burke toimii enemmän teoreettisten ennakko-olettamuksien ja käsitteellisten asetteluiden lähteenä.

Yhteenveto teoreettisesta viitekehksestäni

Ennen siirtymistä metodologisiin pohdintoihin on hyvä tiivistää tässä osiossa esiteltyjä ajatuksia. Tämän tutkimuksen motiiveina voidaan pitää halua ymmärtää paremmin Eurooppa-retoriikan käyttöä ydinvoimapoliittisessa kamppailussa, saada selville lisää ydinvoimapoliittiseen keskusteluun osallistuvien toimijoiden luonteesta, intresseistä sekä strategioista ja luoda uutta sekä parempaa ymmärrystä Euroopasta poliittisena käsitteenä sekä sen käytöstä poliittisen retoriikan välineenä. Motiivinani on siis tavoittaa ajankohtaisesta ja kansainväliseltä merkitykseltään tärkeästä keskustelusta näkökulmia sekä suomalaisen politiikan tekoon että suomalaiseen poliittiseen kulttuuriin.

Politiikka ymmärretään tässä tutkimuksessa aspektiluonteisena eli siten, että millä tahansa yhteiskunnallisella ilmiöllä voi olla poliittinen ulottuvuutensa. Tässä poliittisessa ulottuvuudessa toimivat sellaiset toimijat, jotka pyrkivät eri tavoin saamaan hallintaansa asiaan liittyviä valtaosuuksia eli parantamaan omia vaikutusmahdollisuuksiaan kyseisen ilmiön suhteen. Otan myös näkemyksen politiikkaan sarjana toisiinsa liitännäisiä prosesseja, jotka vaikuttavat merkittäväällä tavalla toisiinsa. Edeltävät tai samaan aikaan tapahtuvat, toiseen ilmiöön liittyvät poliittiset prosessit vaikuttavat niihin liitoksissa oleviin tai myöhempisiin kamppailuihin. Politiikka ottaa siis myös monenlaisia muotoja. Muoto riippuu pitkälti ilmiöstä, jonka sisällä politiikka tarkkaillaan. Poliitiikan kuitenkin voidaan sanoa aina olevan kamppailua ja se on pohjimmiltaan kielellistä toimintaa.

Politiikkaa tutkitaan tämän tutkimuksen näkemyksen mukaan tekstuaalisten lähteiden tulkitsemisen kautta. En kiellä, etteikö muitakin lähestymistapoja hyväksikäyttäen olisi mahdollista saada aikaan hedelmällisesti ja aidosti hyödyllistä tietoa, mutta tässä tutkimuksessa otan kannan, että tulkinnallinen lähestymistapa on sopivin tutkimuksen käsitykseen politiikasta ja sen tärkeimmistä aspekteista. Toisin sanoen tutkimuksen perimmäisenä tarkoituksena on lisätä ymmärrystä inhimillistä toimintaa koskien avaamalla tapahtumien, toimien ja ilmiöiden merkityksiä. Lähestymistapani on vahvasti yhteydessä sosiaaliseen todellisuuteen sen ympärillä. Retoriikkaa tutkitaan tietyn ajan, paikan ja toimijoiden ilmiönä. Tulkinnallisten lähestymistapojen joukosta on valittu sellainen, joka pyrkii yhdistämään hermeneuttisen ja poststrukturalistisen lähestymistavan parhaat puolet siten, että on mahdollista muodostaa mahdollisimman monitahoinen käsitys sosiaalisesta toiminnasta.

Retoriikan tutkimus soveltuu erityisesti politiikan tutkimukseen, sillä retoriikan ja politiikan keskinäinen yhteys on tunnistettu jo antiikin ajoista lähtien. Koska politiikka on kielellistä toimintaa, voidaan retoriikkaa tutkimalla tarkkailla politiikkaa *toiminnassa*. Ihmisten välisten valtasuhteiden tutkiminen vaatii sen huomioimista, että lopulta ne tiivistyvät sarjoihin kielellisiä toimia. Jos haluamme ottaa selvää, mitä perimmäisesti ihmisten välisen vallankäytön hetkissä tapahtuu, on tähän kielellisyyteen tartuttava tavalla tai toisella. Tässä tutkimuksessa retoriikka nähdään vastauksena, sillä retoriikka voidaan ymmärtää tekstinä, jolla on motiivi, joten purkamalla tätä tekstiä voimme tavoittaa intressejä, politiikan strategioita sekä ennako-olettamuksia toiminnan taustalla.

Tätä retoriikan tutkimusta varten on valjastettu kahden merkittävän uuden retoriikan teoreetikon ajatukset. Kenneth Burke tuo tutkimukselle käsityksen retoriikan perimmäisestä poliittisuudesta. Hän osoittaa poliittisen vallan yhteyden kielikuviin ja retoriikan esiintymisen sellaisissa paikoissa, joissa sitä ei normaalisti kuvitella olevan. Retoriikka identifioi eli tunnistaa tai tunnistuttaa asioita yleisöllä. Tätä kautta luodaan suostumusta retorikon motiiveille yleisössä. Burke myös käsittelee kaikkea inhimillistä kommunikaatiota, lähes poikkeuksetta, retorisenä ja näin ollen tavalla tai toisella myös politiikkaa sisältävänä. Hänellä on siis monitasoinen näkemys retoriikan ilmenemisestä ja sen merkityksestä ihmisten välisessä kanssakäymisessä kaikilla sosiaalisilla tasoilla aina yksilöstä kansainväliselle.

Erityisen tärkeä elementti tälle tutkimukselle on burkelaisen tutkimuksen ”demystifioiva” motiivi. Se auttaa tutkijaa löytämään ja paljastamaan politiikkaa laajemmassa lähdejoukossa ja osoittamaan, kuinka salakavalilla tavoilla politiikkaa yleisöille tarjotaan.

Chaim Perelmanin ajattelu on tämän tutkimuksen toinen teoreettinen lähde. Hänen systemaattinen argumentin muodon, sisällön ja lähtökohtien tutkimus tarjoaa tälle projektille sen teknisemmän lähtökohdan. Aiemmin tässä luvussa olen lainannut Hilka Summan käsitettä 'kielellisten resurssien kasvioppi', joka mielestäni kuvaa erityisen osuvasti Perelmanin työtä ja antaa vihjettä siitä, mihin sitä voisi käyttää. Sitä apuna käyttäen tässä tutkimuksessa käydään läpi Eurooppa-retoriikasta nousevia käsityksiä Euroopasta arvona ja pohditaan, mihin rooleihin tällaiset arvolutaukset Euroopan ydinvoimakeskustelussa asettavat. Lisäksi pohditaan paikoin sitä, mitä Eurooppa-retoriikan sisältämät ennako-olettamukset kertovat toimijoiden käsityksistä. Jos Burkelta tämä tutkimus ottaa poliittis-filosofista suuntaansa, Perelman tarjoaa tutkimukselle systemaattisuutta, työkaluja ja argumentin osien käsittelyohjeen. Nämä usein keskenään ristiriidassa nähdyt suuntaukset yritetään sovittaa tässä tutkimuksessa toisiaan tukevaksi teoreettis-metodologiseksi viitekehyyksi jolla saavutettaisiin selkeä näkymää sekä toimijoihin, heidän yleisöihin että vaikutussuhteisiin kaikkien välillä. On selvää, että tällainen tulkitseva politiikan tutkimus, jolla on varsin dynaaminen kuva sekä siitä, mitä se tutkii, että siitä, mitä se olettaa saavansa tutkimuksensa kohteesta selville, vaatii tähän soveltuvan metodologisen välineistön. Seuraavassa osiossa otetaan käsittelyyn tämän tutkimuksen käytännön toteutukseen käytettävät työkalut.

2.2 Metodologia

Kuten jo luvun alussa mainitsin, metodologia on yksi tutkimuksen peruspilari. Metodologia on käsitys tutkimukseen käytettävistä työkaluista, niistä välineistä joilla asetettuihin tutkimuskysymyksiin haetaan valitun teoreettisen viitekehyyksen sisällä vastauksia. On siis keskeistä, että nämä välineet (*metodit*) ja niistä muodostuva tutkimukseen käytettävä kokonaisuus (*metodologia*) on valittava siten, että ne voivat tuottaa tyydyttäviä vastauksia tutkimuksessa asetettuihin kysymyksiin. Metodologian rakennetta ja siihen kuuluvia metodeja informoi sekä valittu teoreettinen viitekehys että tutkijan omat näkemykset tutkimuksen keskeisten käsitteiden luonteesta.

Tutkimukseni teoreettinen viitekehys korostaa politiikan kamppailullista perusluonnetta, retoriikan keskeistä roolia poliittisessa toiminnassa ja tekstuaalisten lähteiden ensisijaisuutta politiikan tutkimuksen lähdeaineistona. Tähän voidaan lisätä pyrkimykseni tulkinnalliseen tutkimukseen, jonka lopullisena tavoitteena ei ole niinkään ennustamista parantavan tai edes siihen pyrkivän ”datan” muodostaminen, vaan poliittisen toiminnan ja Eurooppa käsitteen käytön sekä sisällön paremman ymmärryksen lisääminen. Nämä elementit tutkimuksessani informoivat myös metodologiaani. Metodologiani perustoimeksi on valikoitunut Kari Palosta (1988) mukaillen eksegeesi. Eksegeesi on tutkimukseni tiedonkeruun pohja, jota käyttämällä erottelen johdonmukaisella tavalla lähdeaineistosta tutkimukselleni merkittävät tekstin elementit.

Syventääkseni tulkintaani perustan Chaim Perelmanin sekä Kenneth Burken uusretoriisiin näkemyksiin. Chaim Perelmanin argumenttien rakenteisiin, käsitteellisiin hierarkioihin ja näiden merkityksiin tekstin vakuuttavuuden muodostumisessa keskittyvä tutkimus tarjoaa työlleni mahdollisuuden avata Eurooppa-retoriikassa käytettyjä rakenteita ja argumenttien hierarkioita sekä tavoittaa strateginen merkitys, joka argumenttien tietyssä asettelussa, muodossa ja käyttötavoissa piilee. Kenneth Burken retoriikan motiivien ja ihmisten välisen vaikuttamisen performatiivisuuteen keskittynyt tutkimus taas tarjoaa näkökulmia ja käsitteitä ymmärtää retoristen rakenteiden käytön motiiveja. Burken tutkimus myös hyväksyy selkeämmin vaikuttamisen kamppailullisen luonteen, joka myös auttaa tutkimuksessani. Viimeiseksi hänen dramatismin lähestymistapansa retoriikan tulkintaan tarjoaa mahdollisuuden tulkita poliittista retoriikkaa esityksenä, josta on löydettävissä metatekstejä, symbolismia sekä strategista draaman käyttöä. Näiden elementtien johdonmukainen selittäminen olisi vaikeaa ilman dramatismin lähestymistapaa. Keskeisesti pyrkimykseni on siis rakentaa metodologia, jossa tekstilähtöiseen eksegeesiin tuodaan sisällön retorinen tulkinta argumenttirakenteiden analyysin, retoristen valintojen ja tekstin esityksellisten ja kerronnallisten elementtien tulkinnan kautta.

Eksegeesi

Riippumatta tavoitteesta tekstin tulkitseminen lähtee ensisijaisesti tekstin lukemisesta. Tapoja lukea on monia ja riippuen näistä tavoista erilaiset seikat voivat nousta keskeisiksi tekstissä. Kari Palonen kuitenkin huomioi, että poliittisen tulkinnan tekemiseksi tekstistä on tavoitettava tekstin olennaiset solmukohdat, kohdat joissa tekstin poliittiset pyrkimykset ovat kirjattuna

tekstiin. Kuten hän huomioi, tulkintaan pyrkivä luenta painottuu aina solmukohtien löytämiseen (Palonen, 1988; 26). Tulkinnan kohteena olevan tekstin kokonaisuutta ei toisin sanoen tule lukea tasa-arvoisten lauseiden jonona, jossa jokainen tekstin viesti on yhtä paljon tai vähän merkitsevää. On löydettävä tekstistä ne elementit, jotka sisältävät poliittisen aineksen jota tutkimuksella haetaan.

Palonen määrittelee tulkinnan perusoperaatioksi *eksegeesin* (Palonen 1988 s.28). Eksegeesi tapahtuu poimimalla kokonaisuudesta elementit, joita voidaan pitää tutkimuksen kannalta merkittävänä. Tässä tutkimuksessa tulen Kari Palosta mukaillen etsimään ydinvoimakeskustelun tuottamista tekstuaalisista lähteistä sellaisia kohteita, jotka sisältävät tutkimuskysymyksilleni merkittävää aineistoa. Lähes kaikissa teksteissä on tunnistettavissa kohtia, jotka voidaan käyttää tekstin poliittisen sisällön löytämiseen ja avaamiseen. Palonen jakaa nämä temaattisiin solmukohtiin ja rakenteellisiin elementteihin. Temaattisiin solmukohtiin kuuluvat ensinnäkin viittaukset henkilöihin sekä kannanotot asioihin, tapahtumiin ja toimiin. Jos käsityksestämme politiikasta on kamppailullinen, on syytä yllämainitun kaltaisissa kohdissa kysyä ketä tai mitä vastaan, kenen tai minkä puolesta tässä kohdassa puhutaan. Nämä ovat poliittiselle analyysille peruskysymyksiä, jotka ohjaavat tekstin tulkintaa jatkossa. Seuraava merkittävä temaattinen solmukohta ovat erilaiset luokitukset ja erottelut. Nämä muodostavat tekstin sisällä joukkoja, erottavat termejä, asioita ja käsitteitä toisistaan sekä muodostavat rakenteen asioiden keskinäiselle arvottamiselle. Palosen kehittääkin Carl Schmittiä mukailevan teesin, joka kiteyttää erinomaisesti luokittelujen ja erottelujen merkityksen poliittisen tekstin tulkinnalle: ”Erottelujen ja luokitusten tekeminen on välttämätöntä politiikasta puhumiselle.” (Palonen, 1988 s.31). Tutkimuksessani otan täten myös nominalistisen kannan luokitteluihin. Toisin sanoen katson luokittelujen olevan mitä merkittävässä määrin inhimillisen ajatteluun ja keksimiseen perustuvia. Ne ovat siis suoria ilmaisuja kategorioita käyttävien ihmisten motiiveista ja maailmankatsomuksista. Tämän ajatuksen kautta on myös luontevaa siirtyä erityishuomiota vaativaan luokitteluun eli tekstin vaatimiin implisiittisiin luokituksiin ja erotteluihin, joita suoranaisesti ei tekstissä mainita, mutta jotka kuitenkin ovat tekstille elimellisiä. Seuraava tärkeä solmukohta ovat vastakohtaparit, joita voitaisiin pitää luokittelun erityistapauksena, mutta jotka omana tematiikkanaan ansaitsevat huomiota. Vastakohdissa poliittisesti kiinnostavaa on se, mitä suhteutetaan mihin ja millä tavoin.

Vastakohtien sukulaisilmiönä voitaisiin pitää rinnastusta, jossa kiinnostava elementti on mitä rinnastetaan ja missä suhteessa. Kuten tulen myöhemmin huomioimaan, eräs Kenneth Burken työn kontribuutioista tähän tutkimukseen on se, kuinka käsitteet voivat olla rinnastettuja, mutta samalla niiden järjestys retorisesti luo hierarkian käsitteiden välille. Kenneth Burke avaa myös muita luokittelujen erikoistapauksia ja niiden merkityksiä retoriselle analyysille teoksissaan. Kuten myöhemmin käy ilmi luokitukselliset erityistapaukset kuten *metonymia* (tapaus jossa yksi termi nostetaan edustamaan kokonaista käsitejoukko) ja *synonymia* (tapaus jossa kaksi käsitettä esitetään samansisältöisinä ja siten toisiinsa vaihdettavani) ovat retorisesti erittäin merkittäviä ja kertovat paljon tekstin tekijän motiiveista ja käsityksistä.

Rakenteelliset elementit ovat keskeinen osa niitä tekstejä, joita tyyppillisesti kokonaisuuden eksegeettinen tarkastelu tutkijalle tuo esiin. Rakenteita on monenlaisia, mutta kuten Palonen huomioi: ”Politiikan ilmiön ymmärtämisen kannalta keskeisempiä ovat kuitenkin argumentointirakenteet, joiden sisällä teen vielä eron *loogisten*, *kielellisten*, ja *retoristen* argumentointi tasojen välillä.” (Palonen 1988, s.37). Kuten lainauksesta käy ilmi, Palonen erottelee kolme argumentoinnin tasoa. Tässä tutkimuksessa argumenttirakenteet jaetaan Chaim Perelmanin *Retoriikan valtakunnassa* (2007) esittelemällä tavalla kolmeen luokkaan: kvasiiloogiset argumentit, todellisuuden rakenteeseen perustuvat argumentit ja todellisuuden rakennetta luovat argumentit (Perelman 2007, s.59). Avaan tätä jaottelua myöhemmin osiossa, jossa Perelman työn osuutta tässä tutkimuksessa tarkastellaan lähemmin. Tärkeintä on kuitenkin huomioida, että kummankin luokittelun kautta pyritään tavoittamaan argumenttien sisäinen rationaalisuus, eli se kuinka argumentti on rakentunut, mille oletuksille ja kuinka nämä esitetään.

Tämän tutkimuksen pyrkimys ei ole tarkastella tekstejä pelkkinä teksteinä ja todeta niiden erilaisia muodollisia ja rakenteellisia yksityiskohtia. Päinvastoin, tutkimukseni on kiinnostunut retoriikasta eli näiden tekstien sekä niiden sisältämien argumenttien kyvystä vakuuttaa yleisönsä, niiden käyttämistä elementeistä (keskeisesti ”Euroopan” käytöstä) tässä tehtävässä ja niistä intresseistä, joita retoriikalla yritetään yleisölleen ”myydä”. Tekstit eivät myöskään käytä pelkästään argumentteja vakuuttaakseen kuulijansa. Niistä on löydettävissä myös elementtejä, joita Palonen kutsuu ”retorisiksi tempuiksi” (Palonen 1988, s.40) ja toteaa niiden olevan toissijaisia suhteessa argumenttirakenteisiin. Kuten tulen kuitenkin toteamaan

perustuen Kenneth Burken dramatisiseen näkemykseen retoriikasta, useimmilla näistä ”tempuista” on strateginen merkitys, joka korottaa ne vähintäänkin yhdenvertaisiksi elementeiksi argumenttirakenteiden kanssa. Tulen korostamaan retorisisessa analyysissäni esityksellisyyden ja kerronnallisuuden merkitystä Kenneth Burkeen tukeutuen, joten seikat kuten tekstin narratiivi ja dramaattisuus (laajassa merkityksessä) saavat suurempaa huomioita kuin Palosen esittämässä tulkinnallisessa tutkimusotteessa. Viimeisenä eksegeettisenä elementtinä Palosen tutkimustavasta tahtoisin nostaa tulkinnan kohteena olevasta tekstistä toiminnallisen subjektin paljastamisen tärkeyden. Kuten Palonen huomioi, monissa tekstuaalisissa lähteissä toimijuus peitetään kielellisiin rakenteisiin, jolloin toiminta ja sitä motivoivat tekijät ja olosuhteet mystifioituvat. Hän esittää esimerkkinä tästä tyyppilliset ”Saksa hyökkäsi Puolaan” ja ”Hitler hyökkäsi puolaan” (molemmat Palonen 1988, s.42). Tällaiset rakenteet, kuten esimerkeistä voi huomata, joko henkilöillistävät monimutkaisia poliittisia prosesseja tai yksittäinen henkilö inkarnoituu kaikessa mitä kokonaisuus tekee. Tämä elementti on erityisen huomionarvoisa, kun tutkimuksen kohteena Euroopan kaltainen käsite, joka on hyvin helposti käytettävissä mystifioimaan edellä mainitun kaltaisesti monimutkaisia prosesseja ja edustamaan itse käsitettä laajempia tai suppeampia poliittisia voimia. Tällaisessa tapauksessa tämän tutkimuksen kontekstissa on kiinnostavaa paljastaa todellinen subjekti kielellisen subjektin takaa.

Yllä kuvaillun eksegeesin kohteeksi tämän tutkimuksen viitekehyksessä otan sellaisia tekstuaalisia lähteitä, joiden temaattisissa solmukohdissa Eurooppa-retoriikka, suomalainen energiapolitiikka yleensä ja kamppailu ydinvoiman puolesta ja sitä vastaan kietoutuvat yhteen. Näistä säikeistä keskiöön nousee Eurooppaan viittaava retoriikka, mutta tulkitakseni sen merkitystä minun täytyy tutkia sitä suhteessa muihin solmukohdassa vaikuttaviin elementteihin. Tälle tutkimukselle selkeä käsitys erilaisista konteksteista on keskeinen. Tutkimuksen kohteena olevien tekstien konstektualisointi yksilöi ja historiallistaa lähteen. Näin lähde ottaa paikkansa tutkimusalueen kokonaisuudessa ja avautuu erilaisten merkitysten pohdinnalle.

Yksiselitteisesti kontekstin käsitteellä tulen tarkoittamaan sitä osaa lähteestä, joka ei ole suoraan luettavissa tekstin eksplisiittisestä osuudesta, mutta on kuitenkin vahvasti liitoksissa tähän. Teksteillä on tietysti monenlaisia konteksteja, mutta tämän tutkimuksen puitteissa olen

kuitenkin keskeisesti kiinnostunut kontekstien poliittisista implikaatioista. Konteksteilla on keskeinen asema poliittisten merkityksien löytämisessä. Kuten Kari Palonen huomioi:

”Immanentissa [kontekstin huomiotta jättävässä] lukutavassa ero ’poliittisen’ ja muun merkityksen välillä on vaikea tehdä, kontekstuaalisuus aktualisoi poliittisen ulottuvuuden auttaessaan kysymään, *kenelle, milloin ja missä suhteessa* tietyllä tekstikohdalla on ’merkitystä’ ja miten erot näissä suhteissa (esimerkiksi kirjoitus- ja lukutilanteen välillä) tulevat näkyviin.” (Palonen 1988, s.62, kurssiivi alkuperäinen, hakasulkeet selventävä lisäys)

Pohdittaviin konteksteihin tässä tutkimuksessa kuuluvat alkuperä- ja käyttökontekstit, lukija tai yleisökonteksti, kirjoittajan suhde tekstiinsä sekä tekstin itsessään sisältämät viitteelliset kontekstit.

Alkuperä- ja käyttökontekstien analysointi on hyvin tärkeää, sillä tätä kautta avautuu perspektiivi niihin alkuperäisiin problematiikkoihin ja poliittisiin olosuhteisiin sekä toimiin, joihin teksti toimii vastineena. Alkuperän ja tekstin ensisijaisen käyttötarkoituksen pohdinta on myös tärkeää tulkintavaiheelle, jota Palonen kutsuu *ennakkoviisauden maksimoimiseksi* (Ibid. s.67). Tällä hän tarkoittaa tulkitsejan pyrkimystä välttää jälkiviisautta ja sitä kautta virheellistä tulkintaa riisumalla teksti kaikesta jälkikäteen tekstiin liitetystä kontekstista. Esimerkiksi tekstin luonnehtiminen fasistiseksi olisi virheellistä, jos teksti on tuotettu aikana tai paikassa, jossa fasismi ei vielä ole olemassa.

Kirjoittajan oma suhde tekstiinsä on varteenotettava konteksti. Teksti voidaan ymmärtää kirjoittajansa (tässä tapauksessa ymmärrän kirjoittajan laajemmassa merkityksessä, enkä puhtaasti viittaa yksilöön, joka tekstin on kirjoittanut) poliittisen toiminnan ilmentymänä vedoten teoreettisessa viitekehyksessä asetettuun oletukseen poliittisen toiminnan ja tekstuaalisten lähteiden suhteesta. Myös tekstin luonne viittaa tekstin tekijän motiiveihin. Onko kyseessä satiiri, polemiikki, manifesti vai tarkkaan kaikesta tunteenomaisesta sisällöstä puhdistettu komiteamietintö? Tällaisten pohdintojen kautta on mahdollista tavoittaa kirjoittajan tarkoitusperiä ja sitä kautta hänen strategisia siirtojaan. Palonen kirjoittaa: ”Kirjoittajan merkitys korostuu myös tulkinnoissa, jossa kysytään tekstin tai siinä esiintyvien ajatusten tarkoitusta, esimerkiksi suhteessa alkuperäiseen kysymyksenasetteluun.” (Ibid. s. 80)

Viimeisenä merkittävänä kontekstialueena tuon esille tekstin sisäiset kontekstit. Näihin lukeutuvat tekstissä esiintyvät viitteet sen ulkopuolelle, sitaatit, eksplisiittiset maininnat ulkoisista konteksteista, sisällölliset vihjaukset, tiettyjen sanonnan tapojen käyttö sekä käytetyt esimerkit ja stereotyyppit. Näiden analysointi muodostaa erinomaisesti pohjaa sille, mitä tekstissä on tulkittavissa, mitä tietoa tekstin tuottamiseen on käytetty ja minkälaisien tilanteiden, olosuhteiden ja toimien katsotaan olevan relevantteja tekstin sisältämälle viestille.

Dekontekstualisaatio on viimeinen seikka, johon kiinnitän huomiota kontekstuaalisten menetelmieni pohdinnassa. Dekontekstualisaatio on Kari Palosen mukaan osittain sulkeistava eli konteksteja pohdinnasta karsiva ja toisaalta tiettyjä konteksteja korostava menetelmä. Kuten Palonen toteaa:

”Legitiimi dekontekstualisointi nojaa siis kontekstualisoivien menettelyjen tekstistä esiin ottamaan ja luokittelemaan aineistoon ja merkitsee tämän aineiston ja sen läpi koko tekstin uudelleenlukemisen strategiaa. Tämän strategian johtoideana on etsiä tekstistä sellaista mikä ylittää alkuperäiset kysymyksenasettelut ja tähänastiset lukutavat, mikä ottaa etäisyyttä tekstin kokonaisuudesta ja suuntaa mielenkiintoa yksipuolisesti joihinkin aspekteihin.” (Ibid. s.88)

Dekontekstualisointi tapahtuu ottamalla tekstiin etäisyyttä tietyn tekstile ulkopuolisen temaattisen tai käsitteellisen elementin systemaattisella mukaan tuomisella tulkintaoperaatioon. Tutkimuksessani tämä tapahtuu tulkitsemalla tekstejä puheenvuoroina oman aikakautensa poliittisessa keskustelussa (Palosen mukaan dekontekstualisoinnille annettavissa oleva kapeampi merkitys) sekä korostamalla Eurooppa-retoriikan asemaa tulkinnan tavoitteissa.

Nämä kontekstuaaliset pohdinnat yhdistettynä tekstin eksegeettiseen pohdintaan toimivat vastavuoroisessa yhteistyössä, jossa toinen informoi toista ja tiedostuksen kasvu toisessa avaa uusia mahdollisuuksia vastaavasti toisessa. Ilmenee tilanne, jota yleisesti kutsutaan *hermeneuttiseksi kehäksi*. (Palonen, 1988) Tämän kehän noudattaminen onkin tutkimukseni keskeinen epistemologinen operaatio.

Chaim Perelman

Chaim Perelmanin perustava teesi on yksinkertainen: retoriikan ymmärtäminen on välttämätöntä, kun analysoidaan asioita joiden totuusarvo ei ole mitattavissa samaan tapaan kuin luonnontieteissä. Perelmanille retoriikka on suostuttelemisen ja vakuuttamisen taitoa, joka ennen kaikkea realisoituu argumenteissa. (Perelman, 2007; 7-15) Argumentit ovat siis keinoja tilanteisiin, joissa ei ole olemassa päättelyketjun perustaksi objektiivisia aksioomia. Argumenteilla voidaan näissäkin tilanteissa tuottaa hyväksyvä tai hylkäävä tulos. Argumenttien erilaiset rakenteet, osat ja käyttötavat ovat siis Perelmanin uuden retoriikan analyysin keskipisteessä. Sovellan hänen lähestymistapansa metodeja ja käsitteitä omassa tutkimuksessani samojen elementtien analyysiin.

Ollakseen toimivia argumenttien keskeinen peruspiirre on oltava Perelmanin mukaan se, että niiden on perustuttava lähtökohdille, jotka argumentin yleisö jo hyväksyy. Perusmekaniikka siis on: Argumentti pyrkii siirtämään lähtökohdille osoitettu hyväksyntä argumentin johtopäätöksille. Argumentista on siis luettavissa lähtökohdat, johtopäätökset ja elementit, joiden käytön kautta alusta päädytään argumentin päätöksiin. Kaikki nämä yllämainitut elementit ovat eriteltävissä ja erikseen tarkasteltavissa ja niiden erilaiset funktiot argumentin ”kaareissa” havaittavissa.

Ensinnäkin on tärkeää havaita, että lähtökohtia on erilaisia. Chaim Perelman jakaa nämä kahteen karkeaan ryhmään: todellisuutta koskeviin ja suotavuutta koskeviin lähtökohtiin. (Ibid. ;30) Todellisuutta koskeviin lähtökohtiin kuuluvat tosiseikat, totuudet ja otaksumat. Perelmanin mukaan on syytä huomioida, että näillä ei tarkoiteta Totuuksia sinänsä vaan sellaisia seikkoja, joilla on vastaava asema yleisön mielissä. Suotavuutta koskeviin lähtökohtiin kuuluvat arvot, hierarkiat ja päättelysäännöt. Riippuen lähtökohdasta argumentti pyrkii erilaiseen hyväksynnän siirtoon. Todellisuutta koskevistä lähtökohdista argumentti pyrkii siirtämään lähtökohtien totuusarvon koskemaan myös johtopäätöksiä, kun taas suotavuutta koskevistä lähtökohdista argumentti pyrkii siirtämään yleisön ajatuksen hyvästä, oikeasta tai toivottavasta koskemaan loppupäätelmää. Tämä on hyvin tärkeä elementti pohdittaessa tutkimuskohteena olevaa Eurooppa-retoriikka. Argumenttien dynamiikka on siis erilainen riippuen siitä, pyritäänkö Eurooppa esittämään jonkinlaisena tosiseikkana vai kenties

jonkinlaisena arvona. Todellisuutta koskevista lähtökohdista alkava argumentointi yleisimmin muistuttaa loogista argumenttia, jossa totuusarvo siirtyy validien päätelmien kautta. Arvoista, hierarkioista ja päättelysäännöistä puhuttaessa on pohdittava niiden erilaisia luonteita ja muotoja. Arvot voidaan katsoa jakautuvan konkreettisiin ja abstrakteihin arvoihin. Mitä konkreettisempi arvo (esim. eurooppalainen hyvinvointi), sitä tarkempi kohdeyleisö. Abstraktit arvot (oikeus, rakkaus jne.) ovat lähestulkoon universaalisti hyväksytyjä ja yleisöä rajaaviksi ne muuttuvat, kun niitä ryhdytään tarkemmin määrittelemään. On esimerkiksi kiinnostavaa pohtia, kuinka usein eurooppalaisuus jätetään määrittelemättä tarkemmin, jotta mahdollisimman moni yleisössä kykenisi hyväksymään ajatuksen. Hierarkiat taas voidaan jakaa konkreettisiin ja abstrakteihin sekä heterogeeneisiin ja homogeenisiin. Näistä tälle tutkimukselle tärkeämpi jako on jako heterogeeneisiin ja homogeenisiin hierarkioihin eli onko hierarkia eri käsitteiden välillä (esim. kansallismielisyys vs. eurooppalaisuus) vai saman käsitteen sisällä (enemmän eurooppalainen vs. vähemmän eurooppalainen). Viimeisenä lähtökohdan kategoriana ovat erilaiset päättelysäännöt, jotka perustuvat määrään tai laatuun. Näihin kuuluvat käsitykset asioiden järjestyksestä, syy-seuraus -suhteet, asioiden olemassaolo ja henkilösidonnaisuus. Näistä oleellisimpia tutkimukseni perspektiivistä ovat kolme ensimmäistä.

Oli lähtökohta mikä tahansa yllä mainitusta, on Perelmanin mukaan keskeistä huomioida, että lähtökohdat on aina valittu (Perelman, 2007 s.41). Argumentit ovat intentionaalisia ja siten niiden lähtökohtia voidaan pitää indikatiivisina toimijoiden intresseistä. Lähtökohdat ovat siten myös aina läsnä argumentissa, ja itse asiassa niiden läsnäolo on keskeinen elementti retoriikan tehokkuudessa. Tämä läsnäolo voimistaa yhteyttä lähtökohtia kohtaan koetun hyväksynnän ja loppupäätelmien hyväksymisen välillä. Läsnäolo saadaan aikaan mm. toistolla, tiettyjen osioiden painottamisella, amplifikaatiolla eli kokonaisuuden jakamisella osiin ja aggregaatiolla ts. yksityiskohtien systemaattisella kokoamisella isommaksi kokonaisuudeksi (Ibid. s.46). Näiden retoristen keinojen havaitseminen ja analysointi kertoo paljon tutkimukselle, joka pyrkii havaitsemaan tietynlaisen retoriikan käytön intressejä ja sille annettuja rooleja. Haluan myös painottaa kuinka tärkeää tällaisten retoristen elementtien havaitseminen on. Näiden lisäksi on myös tarkasteltava argumentin tekniikoita ja erityisesti niitä rakenteita, joita kukin näistä tyypillisesti sisältää.

Argumenttien tehon perustuessa yleisön hyväksyntään (vähintäänkin oletettuun), argumentti nojaa pitkälti epämääräisiin, puutteellisiin ja rajattuihin premisseihin, joiden väitteet voivat olla myös implisiittisiä. Toisin kuin muodollinen todistaminen, argumentaatiossa premissien rinnalle nousee erilaiset hyväksynnän siirrossa käytettävät tekniikat ja rakenteet. Perustyyppinä näissä rakenteissa ovat sidosmuotoiset ja erottelumuotoiset. (Perelman, 2007; 58) Sidosmuotoiset argumentit pyrkivät rakentamaan yhteyksiä, joiden kautta hyväksyntä voidaan siirtää lähtökohdilta johtopäätöksille. Erottelumuotoiset pyrkivät purkamaan kielellisten tai muuten vakiintuneiden perinteiden muodostamia kokonaisuuksia. Tässä tutkimuksessa tärkeäksi muodostuu sidostyyppin kolme muotoa **eli kvasiloogiset argumentit, todellisuuden rakenteeseen perustuvat argumentit ja todellisuuden rakennetta luovat argumentit**. Tiivistetysti kuvailtuna kvasiloogiset argumentit pyrkivät luomaan sidoksia muodollista päättelyä muistuttavilla tekniikoilla, todellisuuden rakenteisiin perustuvat tekniikat pyrkivät luomaan todeksi koettujen asioiden, seikkojen tai olosuhteiden välisiin suhteisiin perustuvia sidoksia ja todellisuuden rakennetta luovat argumentit perustavat pyrkimyksensä ennakkotapauksiin, malleihin tai havaittuihin yleisiin sääntöihin.

Kvasiloogiset argumentit

Kvasiloogiset argumentit siis pyrkivät luomaan sidoksia käyttämällä muodollista (loogista) päättelyä muistuttavia tekniikoita. Kuten Perelman kuitenkin huomioi: ”Argumentaation muuttaminen sitovaksi todistamiseksi vaatisi, että määrittelimme kaikki siinä käytetyt termit sekä poistaisimme siitä kaikkinaisen monimielisyyden ja useampien tulkintojen mahdollisuuden.” (Ibid. s.62). Tutkimukseni näkökulmasta kiinnostavia kvasiloogisia argumentointitekniikoita ovat määrittelyt, analyttiset tautologiat, vastavuoroisuus argumentointi, transitiivisuus sekä vertaileva argumentointi.

Määrittelyssä kahden ilmiön tai seikan samuus pyritään osoittamaan joko osin tai kokonaisuudessaan. Määrittelyt voidaan jakaa lähestymistapansa mukaan neljään kategoriaan (Ibid. s.71): 1) normatiiviset määrittelyt, jolloin ilmiöiden katsotaan noudattavan samoja normeja, 2) deskriptiiviset määrittelyt, jolloin perustetaan määrittely ilmiöiden yhtäläiseen käyttötapaan, 3) tiivistetyt määrittelyt, jossa katsotaan ilmiöiden olennaisten tekijöiden olevan samoja sekä 4) sekamäärittelyt, jossa sekoitetaan elementtejä yllä olevista menetelmistä.

Tällaisen kvasiloogisen määrittelyn analysoimisen kautta saan näkökulmia mm. Eurooppa-konseptin rooleihin, sen oletettuihin ominaisuuksiin sekä luokitteluihin ja kategorioihin, joihin käsitettä pyritään laittamaan.

Analyttinen tautologia on tekniikka, jolla kvasiloogisessa argumentissa luodaan saman seikan toistamiseen eri sanoin redusoituva analyttinen lauselma. Näin luodaan usein kuultuja fraaseja kuten ”pojat on poikia” tai ”bisnes on bisnestä”. Tällaisella tautologialla on argumentaatiossa mahdollisuus toimia argumentin johtopäätöksien totuusarvoa vahvistavana. Seikan toistaminen korostaa määrittelyn ja siten argumentin kiistattomuutta (Ibid. s.74). Eurooppa-retoriikkaa tutkittaessa on kiinnostavaa havainnoida, minkälaisia yksinkertaistettuja analyyssejä pyritään korostamaan ja pyritäänkö luomaan kiistattomuutta korostavia tautologioita.

Vastavuoroisuus argumentissa kaksi termiä samaistetaan keskenään osoittamalla niiden olevan jonkin suhteen korreloivat termit ja täten niitä pitää kohdella samalla tavoin. Tässä tilanteessa huomio on kiinnitettävä tapaan, jolla pyritään osoittamaan kahden termin suhde symmetriseksi. Perelmanin sanoin: ”Osoittamalla tällainen symmetria oleelliseksi voidaan esittää, että termit tulee samaistaa ja että niihin on syytä soveltaa yhdenmukaista kohtelua edellyttävää oikeudenmukaisuussääntöä.” (Ibid. s. 78). Eurooppa-käsitettä tarkasteltaessa symmetristen suhteiden huomioiminen tarjoaa näkökulmia niihin oletettuihin sääntöihin, joita toimijat haluavat noudattaa Euroopan suhteen, ja tätä kautta myös näyttää aspekteja heidän laajemmista intresseistään.

Transitiivisessa argumentoinnissa muodostetaan sidos kahden seikan välille niiden kolmanteen seikkaan yhtäläisen suhteen perusteella (Ibid. s.81). Tyypillinen esimerkki tästä olisi klassinen: ”Viholliseni vihollinen on ystäväni.” On selvää, että tällainen toteamus on kvasilooginen, sillä se perustaa päättelynsä äärimmäisen rajattuihin käsitteisiin vihollisuudesta ja ystävyyydestä. Myös kokonaisuuksien ja osien väliset suhteet ja niihin perustuvat argumentit ovat transitiivisia. Transitiivisuuden kiinnostavin käyttö on dilemma, eli tekniikka kahden toimintatavan erottamiseen, joista kumpikaan ei ole toivottava. Kuten Perelman huomioi, dilemموjen esittäminen usein pyrkii vastustajien pahantahtoisuuden osoittamiseen (Ibid. s.85). Erilaiset Eurooppaan liittyvät transitiiviset argumentit ja etenkin

dilemmat ovat kiinnostavia, koska niissä näkemykseni mukaan tiivistyy retoriikkaan liittyvät kamppailut ja poliittisesti tärkeäksi nousevat seikat ja näkökulmat Eurooppaan ilmenevät mahdollisimman eksplisiittisinä.

Vertaileva argumentointi perustuu olettamukseen, että argumentissa tehty vertailu olisi tarvittaessa mahdollista tarkistaa. Tämä erottaa argumentatiivisen vertailun muodollisesta vertailusta, jossa voitaisiin vertailla ainoastaan mitattavissa olevia ilmiötä. Teknisesti vertailussa seikat luokitellaan samaan luokkaan ja oletetaan suurin piirtein homogeenisiksi keskenään. Vertailu on aina väritynyt tavalla tai toisella. Kuten Perelman huomioi:

”Kvasiloogisessa argumentaatioissa vertailukohde vain harvoin määritellään vakuuttavasti. Koska tavoitteena on pikemmin vaikutuksen tekeminen kuin informaation välittäminen, suhteellisen koon ilmaiseminen voi olla tarkan lukumäärän mainitsemista tehokkaampi keino – edellyttäen kuitenkin, että vertailukohde valitaan oikein.” (Ibid. s.88)

Kiinnostava vertailevan argumentaation erityistapaus on todennäköisyyteen perustuva argumentointi. Näissä argumenteissa korostetaan yhden tekijän toteutumisen tärkeyttä ja ajetaan sellaista toiminta mallia, jossa kyseinen tekijä todennäköisemmin toteutuu. Eurooppa retoriikan analyysin kannalta vertaileva argumentointi tarjoaa tietoa siitä, minkälaisiin käsitteisiin Eurooppa koetaan olevan verrattavissa, missä suhteessa se on näihin elementteihin ja minkälaiset osatekijät katsotaan olevan vertailtavissa.

Perelman pitää kvasiloogisia argumentteja heikkoina niiden vaikean toteuttamisen takia (Ibid. s.91). Sen takia hänen mukaansa tällaisia argumentteja on usein täydennettävä todellisuuden rakenteeseen perustuvilla argumenteilla.

Todellisuuden rakenteeseen perustuvat argumentit

Todellisuuden rakenteeseen perustuvat argumentit voidaan jakaa sellaisiin, jotka vetoavat peräkkäisyysuhteisiin kuten syy-yhteys tai rinnakkaisuussuhteisiin kuten henkilö-teot -suhteeseen (Ibid. s.93). Keskeistä kuitenkin on se, että näiden suhteiden katsotaan kuuluvan todellisuuden rakenteisiin, eli jossain määrin niille on käsitettävissä yleinen hyväksyntä.

Peräkkäisyysuhteissa mielenkiinto suuntautuu yleisesti syiden pohtimiseen, seurausten toteamiseen tai tietyn tosiseikan arvottamiseen seurausten tarkastelun perusteella. Jos toiminnan lisäksi voidaan tulkita olevan tarkoituksellista (kuten useimmissa tässä tutkimuksessa tarkastelluissa tapauksissa), voidaan pohtia myös peräkkäisyysuhteen kautta toiminnan motiiveja. Tutkimukselleni keskeisiä peräkkäisyysuhteita hyväksikäyttäviä tekniikoita ovat nk. pragmaattinen argumentti, keino-päämäärä -argumentointi sekä sidosargumenttien ketjuttaminen.

Pragmaattinen argumentti arvioi tosiseikkaa sen seurauksien perusteella (Perelman, 2007 s.94-95). Käytännössä argumentti siis perustuu seurausten havainnoinnille, ennakoinnille, todentamiselle tai seurauksien olettamiselle. Esimerkki pragmaattisesta argumentista voisi olla: ”eurooppalainen integraatio vaarantaa energiaturvallisuuden sen aiheuttaman poliittisen ristipaineen takia.” Tästä hyvin yksinkertaisesta ja korostetusta esimerkistä voidaan nähdä, kuinka argumentti pyrkii siirtämään poliittista ristipainetta kohtaan koetun epäluulon energiaturvallisuuden vaarantumisen luoman uhan kautta koskemaan Euroopan integraatiota. Pragmaattisissa argumenteissa siis esiintyy näkemykseni mukaan peräkkäisyysidonnaisuus puhtaimmillaan, ja siten näiden kautta yleisimmin on tavoitettavissa tekstin sisältyvät motiivit, intressit ja roolitukset.

Keino-päämäärä -argumentoinnilla taas on keskeinen rooli argumenteissa jotka koskevat tuhlausta, ylimäärää ja ratkaisuavuutta (Ibid. s.100). Tällaiset argumentit ovat hyvin yleisiä poliittisissa keskusteluissa ja paljastavat keinojen käyttäjien motiivien lisäksi heidän oletetut päämääränsä sekä käyttämiensä keinojen vaikutuksen ja vahvuuden. Toisin sanoen poliittinen vallankäyttö ja etenkin toisten vallankäytön kuvailu tiivistyvät tällaisten argumenttien ympärille.

Viimeisenä peräkkäisyysiteitä hyväksikäyttävänä argumentaation tekniikkana on sidosityhteyksiä ketjuttava argumentointi. Tällainen argumentointi tulee lähes pakolliseksi, jos kuuluu toimijan esittämien väitteiden ja yleisön hyväksynnän välillä on liian suuri (Ibid. s.100). Tällöin on mahdollista jakaa argumentti osiin ja edetä välijohtopäätösten kautta kohti lopullista johtopäätöstä. Kääntäen tällaisen argumentaation esiintyminen vihjaa tilanteeseen,

jossa toimija on kokenut, että hänen teesiensä ja yleisön hyväksynnän välillä on laaja kuilu. Usein esimerkiksi radikaalimpia toimenpiteitä esittävät toimijat kuten jotkin ympäristöjärjestöt saattavat kohdata tämän ongelman retoriikassaan.

Rinnakkaisuusteiden eron peräkkäisyysuhteisiin tiivistää parhaiten Perelmanin huomio:

”Kun peräkkäisyysuhteet liittävät toisiinsa samanluonteisia tekijöitä – kuten kausaaliteen yhdistämiä tapahtumia tai ilmiöitä – rinnakkaisuussuhteet yhdistävät eri tasojen asioita, joista yksi esitetään toisen ilmaukseksi tai ilmentymäksi, kuten esimerkiksi henkilön suhde tekoihinsa, arviointeihinsa tai teoksiinsa.” (Perelman, 2007 s.102-103)

Rinnakkaisuussuhteessa komponenttien väliset suhteet siis ovat molempiin suuntiin kulkevia, toisin kuin peräkkäisyyteen perustuvassa suhteessa. Tällaisen suhteen käyttö argumentin pohjan perustuu siihen, että pyritään osoittamaan rinnastus vakaaksi ja tarvittavissa määrin olemassa olevaksi, jotta väitteet voidaan sille perustaa. Rinnastukseen käytetään monia erilaisia tekniikoita. Ensimmäinen tekniikka, jonka Perelman mainitsee, on *epiteetti* (ibid. s.104). Epiteetti on erillisnimi, joka yhdistetään tiettyyn käsitteeseen, henkilöön tai ilmiöön. Tällaisia ovat tyypilliset kuninkaiden lisänimet esimerkiksi Wilhelm Valloittaja. Epiteetin lisääminen vahvistaa termille annetun identiteetin pysyvyyttä ja korostaa sen riippumattomuutta satunnaisista tekijöistä.

Myös mainetta voidaan käyttää rinnakkaisuusteisen argumentin pohjana. Tällöin toimija ja hänen mennyt toimintansa rinnastetaan, ts. hänen menneisyytensä edustaa häntä, mutta toisaalta hänen voidaan osoittaa toimivan maineensa vastaisesti. Sekä epiteetit että maineeseen pohjautuvat argumentit ovat melko yleisiä poliittisissa keskusteluissa ja tarjoavat erinomaisen tulkintamahdollisuuden pyrittäessä tavoittamaan toimijoille annettuja rooleja.

Auktoriteettiin perustuvat argumentit ovat klassinen osa poliittista retoriikkaa. Auktoriteettiin vetoamisella tarkoitetaan sitä, että argumentti hakee hyväksyntää perustamalla väitteensä tietyn henkilön tai organisaation nauttimaan arvostukseen (Ibid. s.107). Auktoriteettiin vetoavat argumentit voidaan katsoa olevan itsessään melko heikkoja. Niiden on yleensä tukeuduttava muihin argumentteihin, tai sitten tilanne on sellainen, että ei ole tavoitettavissa

muunlaista argumenttia. Argumentin lopullista voimakkuutta kuitenkin mittaa auktoriteetin vahvuus, johon se tukeutuu. Auktoriteetin kriteerinä on useimmiten pätevyys, mutta myös perinne, menneisyys tai universaalisuus voi toimia kriteerinä (Ibid. s.109). Näitä kriteereitä käytetään myös silloin, kun kaksi auktoriteettia joutuu konfliktiin ja on määriteltävä kumpaan perustuva argumentti on vakuuttavampi. Auktoriteettipohjaiset argumentit siis vihjaavat heikosta strategisesta asemasta poliittisessa kamppailussa, retoriikasta joka on päätymässä umpikujaan tai pyrkimyksestä korjata aiempi virheliike, joka on jättänyt argumentin tyhjän päälle.

Pidättäytymistekniikat ovat rakenteita, joilla argumentin kohteen merkityksiä tai tulkintamahdollisuuksia pyritään rajoittamaan. Ennakkoluuloja ja -käsityksiä voidaan käyttää pohjana, kun pyritään tulkitsemaan tietyn toiminnan, ilmiön tai teon merkityksiä siten, että se vaikuttaisi johdonmukaiselta vallassa olevien käsityksien näkökulmasta (Perelman, 2007 s.110). Vaikka Perelman kuvaa pidättäytymistekniikoita vahvasti intentionaalisina, oma näkemykseni on, että ennakkoluulot ja -käsitykset kyllä toimivat Perelmanin kuvaamalla tavalla, mutta niiden käyttö on vaistomaisempaa ja perustuu lähinnä ihmismielen pyrkimykseen johdonmukaistaa havaintonsa. Erilaisten ennakoasenteiden havainnointi on kuitenkin tärkeää tämänkin tutkimuksen perspektiivistä, sillä ne tarjoavat näkökulman toimijoiden luonteeseen, joka taasen avaa mahdollisuuksia tulkita heidän intressejään, strategioitaan ja toimiaan uudesta suunnasta.

Symbolisiteet ovat erityisen tärkeä rinnakkaisuussidonnaisuuden muoto. Kuten Perelman huomioi: ”Rinnakkaisuussiteisiin voidaan lukea symboliset siteet, joissa liitetään toisiinsa symboli ja sen kohde ja joita luonnehtii osallisuussuhde: niinpä symboli ja symboloitu asia voivat kuulua esimerkiksi samaan myyttiseen tai spekulatiiviseen kokonaisnäkemukseen.” (Perelman, 2007 s.114-115). Symboleitten kautta voidaan vaikuttaa symboloitavaan ja päinvastoin. Lipunhäpäisy häpäisee valtion, jota lippu edustaa, tai muinaisen buddhalaisen patsaan tuhoaminen tulkitaan hyökkäykseksi maailmanperintöä ja muita uskontoja vastaan. Symbolisiteet ovat tehokkaita vain, jos yleisö kokee siteen olevan institutionalisoitu, eli sen katsotaan olevan laajalti hyväksytty tulkinta symbolin ja symboloitavan välisestä siteestä. Siten symboleita käytetään argumenteissa silloin kun on suhteellisen varmaa, että suhde on tarvittavan vakiintunut. Symboleiden tarkkailu on erityisen tärkeää, kun pyritään löytämään

tietylle käsitteelle tai ilmiölle asetettuja rooleja.

Viimeisenä rinnakkaisuus suhteenä tulevat esiin kaksoishierarkiat. Yksinkertaisimmillaan kyse on peräkkäisyys- tai rinnakkaisuussuhteisiin perustuvien käsitteellisten hierarkioiden synteisistä. Perelman tarjoaa esimerkkinä ihmisten ja eläimien hierarkian ja sitä kautta inhimillisen ja eläimellisen käytöksen sitomista suhteeseen moraaliin. Saadaan aikaan lauseita kuten: ”Älä ole sika” tai ”Käyttäydy kuin aikuinen”, jolloin lapsen asema ja käytös aikuisen käytöstä alempana sidotaan moraaliseen hierarkiaan (Ibid. s.117). Kaksoishierarkiat ovat vaikeita havainnoida niiden synteettisen luonteen takia, mutta niiden läsnäolo retoriikassa kertoo käsitteellisestä manipulaatiosta ja luovuudesta retoriikan takana sekä keskeisistä hierarkioista toimijan skeemoissa.

Esimerkeistä, havainnollistuksista ja malleista analogioihin ja metaforiin – todellisuuden rakennetta luovat argumentit.

Todellisuuden rakennetta luovat argumentit ovat viimeinen Perelmanin kolmesta sidostyyppisestä argumenttirakenteesta. Kuten jo nimestään voidaan päätellä, nämä rakenteet pyrkivät luomaan todellisuuteen elementtejä, joita käyttämällä argumentin on mahdollista siirtää hyväksyntä lähtökohdilta johtopäätöksille asti. Näitä tekniikoita ovat esimerkkien käyttö, havainnollistaminen, mallit sekä niiden antimallit ja lopuksi analogiat sekä metaforat.

Esimerkit ovat yleinen ja hyvin tunnettu kielellinen elementti. Argumenteissa niiden tehtävä kuitenkin kiteytyy tietyn säännönmukaisuuden konkretisoimiseen (Perelman 2007 s.120). Argumentti siis pyrkii osoittamaan että esimerkiksi valittu seikka tai tapahtuma ei ole ainutlaatuinen tapahtuma vaan osoitus tietyn säännönmukaisuuden olemassaolosta. Jos esimerkki hyväksytään, on hyväksyttävä myös sen osoittama sääntö. Useamman esimerkin käyttö osoittaa pyrkimystä yleistyksen eli pyrkimystä laajentaa esimerkin ilmi tuomaa sääntöä laajempaan kontekstiin.

Esimerkin vakuuttavuus argumentatiivisena välineenä perustuu kuitenkin lopulta esimerkin osuvuuteen ja paikkansapitävyyteen. Kuten Perelman huomioi: ”Oleellista tässä

argumentointimuodossa on valitun esimerkin kiistattomuus: nojaahan johtopäätös juuri sen todellisuuteen ja todenperäisyyteen.” (Ibid. s.121). Esimerkkien huomiointi ja analysointi onkin tärkeää, kun pyritään tulkitsemaan argumentoijan johtopäätöksiä sekä silloin kun pyritään tavoittamaan niitä säännönmukaisuuksia, joihin hänen maailmankuvansa ja argumenttinsa perustuvat.

Havainnollistamista voidaan kutsua esimerkin käytön erikoistapaukseksi. Tilanne on käänteinen yllämainittuun tapaukseen verrattuna. Toisin sanoen säännönmukaisuus on todettu ja sillä on yleisön hyväksyntä. Havainnollistamisen kautta pystytään tuomaan kyseinen säännönmukaisuus läsnä olevaksi argumentissa ja siten osaksi argumentin vakuuttavuutta. Havainnollistamisen ja esimerkin ero voi olla lähestulkoon huomaamaton (Ibid. s.122). Sääntö voidaan esimerkiksi ensin esitellä esimerkkien kautta, jonka jälkeen havainnollistetaan säännön vaikutusta kyseisessä tilanteessa. Sekä esimerkkien että havainnollistamisen tehokkuus perustuu siihen, että kielellisten rakenteiden ansioista hyväksymme hyvin auliisti säännöt koskemaan ilmiöitä, jotka on osoitettu meille esimerkkien kautta.

Mallien käytöllä tarkoitetaan tietyn arvostetun, ihailun tai muuten auktoriteettia omaavan ilmiön asettamista toivottavan toiminnan tai asiointilan malliksi. Perelman tarjoaa tälle yksinkertaisen esimerkin tuomioistuimen päätöksen ennakkotapauksena pitämisestä, jossa tuomioistuimen yleisesti hyväksytyyn asemaan vedoten heidän tekemänsä päätös voidaan pitää mallina tulevalle toiminnalle (Ibid. s.125). Malleihin perustuvassa argumentoinnissa pyritään vetoamaan esimerkkeinä pidettyjen seikkojen ”hyvyyteen” ja pyritään saamaan yleisön toimimaan mallin mukaisesti. Mallien vastakohta eli anti-malli on esimerkki ei-toivottavasta tavasta toimia, ja viittaamalla tähän pyritään saamaan yleisö vastustamaan tämän vastamallin edustamia toimia ja ajatuksia yleisesti. Tähän esimerkkinä voisi olla Suomen päivänpoliittisessa keskustelussa usein esille tuleva esimerkki Euroopan Unionin ei-toivotusta byrokratiasta, jota usein korostetaan tuomalla esiin pikkutarkat direktiivit mm. mansikoiden koosta tai kurkkujen suorudesta.

Mallit, havainnollistamiset ja esimerkit ovat hyvin läheisessä suhteessa toisiinsa. Niitä myös esiintyy toistensa yhteydessä. Voitaisiin jopa nähdä, että ne ovat saman tekstuaalisen ilmiön

erilaisia luonnehdintoja. On kuitenkin huomioitavaa, että näiden elementtien erittely tavoittaa niiden erilaiset toiminnalliset hienovaraisuudet ja niiden avaamat mahdollisuudet tulkinnalle. Mallien analysointi kertoo siitä, mikä nähdään toivottavana tai ei-toivottavana. Havainnollistaminen viittaa oletetusti jo jonkinasteisen hyväksynnän saaneen säännönmukaisuuden läsnäoloon, kun taas esimerkit osoittavat tekstissä pyrittävän säännönmukaisuuden konkretisointiin. Tekstin strategisen tulkitsemisen näkökulmasta kaikki yllä mainitut elementit ovat äärettömän antoisia ja keskeisiä.

Analogiat ja metaforat voidaan myös määrittää erittäin keskeisiksi elementeiksi argumenteissa sekä näiden tulkinnassa. Perelman viittaa useiden filosofien näkemukseen siitä, että analogiat ja metaforat ovat erittäin tärkeitä, elleivät jopa täysin välttämättömiä ei-muodolliselle ajattelulle ja argumentoinnille (Ibid. s.141).

Analogia tarkoittaa kahden suhteen samankaltaisuuden toteamista. Kuten Perelman toteaa: ”Analogian erona puhtaasti matemaattiseen ilmaukseen on, että siinä ei aseteta kahden suhteen yhtäläisyyttä vaan vain todetaan niiden samankaltaisuus.” (Ibid. s.129). Hieman maanläheisemmin todettuna analogia voitaisiin ilmaista: A:n ja B:n suhde on *kuin* C:n ja D:n suhde. Analogioiden avulla voidaan mm. jäsentää vaikeasti ymmärrettävää tietoa tai tehdä yleisölle tuntematon ilmiö tutummaksi. Pyritään siis avaamaan ilmiön teemaa perustavien seikkojen kautta. Analogioiden vahvuutta voidaan lisätä lähentämällä teeman ja perustavien seikkojen suhdetta. Perelman tarjoaa esimerkiksi keskiaikaisessa taiteessa tyypillisen trendin kuvata Mooses samankaltaisissa yhteyksissä kuin Jeesus, jotta näiden kahden henkilön asema mielletäisiin samankaltaiseksi (Ibid. s. 133). Keskeinen elementti analogioissa on se, että korostettaessa tiettyjen suhteiden samankaltaisuutta muiden suhteiden merkitys haipuu taustalle. Jos esimerkiksi halutaan samankaltaistaa Suomen ja Euroopan unionin suhde Suomen ja Neuvostoliiton suhteeseen, korostetaan Euroopan unionin ja Neuvostoliiton rakenteellisia yhtäläisyyksiä (suurta väestömäärää, eri kansallisuuksista koostuva, ylikansallisen vaikutus kansalliseen jne.) ja pyritään korostamaan suhteen sisältämiä jännitteitä ja uhkakuvia, mutta samalla näiden kahden suhteen selkeästi erilaiset elementit haipuvat taustalle. On yleisöstä kiinni, katsotaanko analogian olevan osuva vai korostavan epäolennaiseksi katsottuja suhteita.

Metafora merkitsee asian nimeämistä uudelleen. Voitaisiin myös määrittää metaforan tarkoittavan asian luokittelua uudelleen, asian asettamista uuden otsakkeen alle. Perelman kutsuu metaforaa analogiseksi tiivistymäksi, joka syntyy teeman ja perustan sulautuessa. (Ibid. s.136) Toisin sanoen miestä kutsuttaessa analogisesti leijonaksi, viitataan hänen rohkeuteensa ja urotöihinsä. Metaforat ovat yleisiä kielellisiä rakenteita, ja useimmin käytetyt metaforat haipuvat tekstuaaliseen taustaan siten, että niitä ei enää helposti havaita tai tunnisteta metaforiksi. Tällaisten metaforien etsiminen ja löytäminen tarjoaa kiinnostavan tulkinnan niihin argumenttien osiin, jotka muodostuvat tekijän huomaamatta hänen ennakkokäsityksiinsä ja asenteisiinsa perustuen.

Dramatismi ja analyttinen pentadi sekä päätroopit.

Kenneth Burken kunnianhimoinen projekti tavoitteli kokonaisvaltaista tutkielmaa motiiveista aina motiivien kielenkäytöstä ja niiden ilmaisuista retoriikassa motiiveja edustaviin symboleihin asti. Pyrkimyksenä ei ollut yhtään vähempää, kuin kirjoittaa kaikenkattava tutkielma inhimillisistä suhteista kaikissa vaihtelevissa muodoissaan. Projekti ei toteutunut alkuperäisessä laajuudessaan, mutta siitä huolimatta Burken motiivien kielioppia ja retoriikka voidaan pitää elimellisen tärkeinä modernille retoriikan analyysille.

Ennen siirtymistä Burken näkemyksiin retoriikasta sekä niihin käsitteisiin ja malleihin, joita voidaan sen analyysissä käyttää hyväksi, on hyvä tutustua *A Grammar of Motive (1969)* – teoksessa esitettyyn dramatismin peruskäsitteistöön ja pyrkimyksiin.

Kenneth Burke tarjoaa dramatisminsa peruskäsitteistöön nk. pentadin (Burke, 1969 s. xv). Pentadi käsittää viisi perustermiä – Aktin (Act), Taustan (Scene), Toimijan (Agent), Toimijuuden (Agency) ja Tarkoituksen (Purpose). Hän määrittelee näiden viiden termin olevan löydettävissä mistä tahansa lauselmasta, joka sisältää motiivin. Kuten Burke toteaa: ”They never need to be abandoned, since all statements that assign motives can be shown to arise out of them and to terminate in them.” (Ibid. xv-xvi). Toisin sanoen tämä pentadi tarjoaa metodologisen perustan mille tahansa motiivin analyysille. Tutkimalla termien välistä hierarkiaa, suhteita ja korostuksia voidaan tavoittaa lauselman sisältämiä motiiveja.

Pentadiin perustuvan analyysin locukseksi muodostuu termien välisten suhteiden monitulkintainen kohta, jossa asioiden merkitykset voivat muuttua. Rajapinnassa esim. toimijan ja aktin välissä, kohdassa jossa voidaan näkökulmasta riippuen tulkita asian oleva toimija tai kuuluvan aktiin, strategiset valinnat osoittavat motiiviin. Burke toteaa:

”At every point where the field covered by one of these terms overlaps upon the field covered by another, there is an alchemic opportunity, whereby we can put one philosophy or doctrine of motivation into the alembic, make the appropriate passes, and take out another.” (Ibid. s. xix)

Retorisesta näkökulmasta näissä strategisissa monitulkintaisuuden pisteissä tapahtuu se muodonmuutos, tarpeellisia retorisia tekniikoita käyttäen, jossa retorikon motiiveista tulee yleisön motiiveja. Näiden muodonmuutosten ilmeneminen ja merkitysten tulkinta on siis tutkimuksessani keskeisessä osassa.

A Grammar of Motives -teoksen lopussa Kenneth Burke esittelee neljä päätrooppia – neljä keskeisintä retoriikan rakennetta, jotka esiintyvät lähestulkoon kaikissa retoriikoissa ja ovat siten keskeisiä vakuuttamiseen, suostuttelemiseen sekä identifikaatioon pyrkivissä teksteissä. Burke tiivistää päätrooppien sisällön seuraavasti: metafora tuottaa perspektiiviä, metonymia redusoi, synekdozialla edustetaan (representation) ja ironia on dialektinen aiheen käsittely (Burke, 1969 s.503). Neljä päätrooppia on dramatisin pentadin tavoin osittain päällekkäisiä toistensa kanssa ja ne ovat erottamattomasti toisiinsa yhteydessä.

Metafora on trooppi, joka esittää asian toisin termein. Kuten Burke osuvasti huomioi: ”It brings out the thisness of a that, or the thatness of a this” (Ibid. s.503). Kuten jo aiemmin Chaim Perelmanin kohdalla on todettu, metaforat ovat erittäin keskeisiä argumentatiiviselle kielenkäytölle. Metafora on keskeinen linkki retorikon käsityksien ja pyrkimysten välillä. Toisin sanoen retorikon metaforan käytön kautta on mahdollista jäljittää reitti hänen ajattelu- ja arvomaailmaansa. Metonymian perusstrategia taas on Burken mukaan aineettoman tai abstraktin ilmiön käsittely konkreettisin termein. Metonymian voidaankin silloin tulkita metaforan erityistapaukseksi, jossa konkreettialla luodaan perspektiivi abstraktiin. Tyypillinen esimerkki metonymian käytöstä olisi puheessa käyttää esim. kyyhkyä edustamaan rauhaa tai aseita edustamaan sotaa tai konfliktia yleensä. Kolmas trooppi on synekdokia, jossa yksi asia asetetaan edustamaan kokonaisuutta tai kokonaisuus jotain sen osaa. Synekdoikian keskeinen

voima onkin se, että sen avulla pystytään siirtämään kokonaisuuden ominaisuuksia osaan tai osan ominaisuudet laajentaa kokonaisuutta kuvaaviksi. Yksinkertainen esimerkki synekdoxiasta olisi tekstissä asettaa yksi ideaali suomalainen varusmies edustamaan koko suomen kansan puolustustahtoa. Neljännessä ja viimeisessä troopissa eli ironiassa kohteena oleva seikka asetetaan ympäristönsä, toimijoiden, toimijuuden ja tarkoituksensa kontekstiin ja tätä kautta pyritään osoittamaan, kuinka kokonaisuudesta luettavissa oleva merkitys itse asiassa eroaa todellisesta merkityksestä. Burke huomioi, kuinka ironia on dialektista luonteeltaan. Se ottaa huomioon kaikki seikat, eikä sitoudu näkökulmaan yhdestä termistä (Burke, 1969 s.512). Ironia on erittäin voimakas retorinen rakenne, sillä sen kautta voidaan viitata totuuksiin, jotka eivät ole avoimesti esillä tai joita tahdotaan peitellä. Ironia kautta on mahdollista paljastaa tekstiin sisältyviä dynamiikkoja.

Neljä päätrooppia ja dramatistinen pentadi tarjoavat tutkimukselleni keskeiset konseptit Perelmanin argumenttien taksonomian lisäksi, jotta analyysini pysyy sisäisesti johdonmukaisena ja yhtenäisenä. Burkelaisen dramatismin käytölle nämä konseptit ovat myös keskeisiä, koska ne sisältyvät sen temaattisen monitahoisuuden, jota retoriikan dramatistinen tulkinta vaatii.

Ennen siirtymistäni tutkimukseni analyttiseen osuuteen, teen lyhyen katsauksen siihen kuinka tässä tutkimuksessa käytetty aineisto on tullut valituksi ja millainen kokonaisuus näistä lopulta muodostuu.

3. Katsaus aineistoon

Kuten teoreettiseen viitekehukseeni keskittyvässä osiossani totesin, tarkoitukseni ei ole tässä tutkimuksessa kartoittaa koko ydinvoimakeskustelua vuosina 2005- 2010 ”isku iskulta”. Pyrkimykseni on tuottaa kattava käsitys Eurooppa-retoriikasta suomalaisessa energiapoliittisessa keskustelussa käydyssä ydinvoimaan liittyvässä kamppailussa. Tästä peruslähtökohdasta nousee aineistovalintojeni perusparametrit: 1) Tutkimukseni lähteet sijoittuvat helmikuun 2005 ja lokakuun 2010 väliseen aikaan, 2) lähteeni voidaan katsoa osallistuneen julkiseen keskusteluun energiapolitiikasta ja 3) lähteessä tulee vähintäänkin implisiittisesti olla havaittavissa viittaus Eurooppaan.

Nämä lähtökohdat huomioon ottaen olen päätenyt valikoimaan aineistoni seuraavista lähteistä: Lehdissä käytyä keskustelua edustaa artikkelit ja kolumnit, jotka on valittu Suomen laajalevikkisimmän päivittäin ilmestyvän sanomalehden Helsingin Sanomien sivuilta sekä Suomen Kuvalehden artikkeleista ja kolumneista. Ydinvoimaan kantaa ottavaa kirjallisuutta edustaa komissaari Olli Rehnin, kansalaisaktiivi Ulla Klötzerin sekä professori Erkki Pulliaisen teokset. Lopuksi kansalaisjärjestöjen ja ydinvoimateollisuuden ammattilaisten näkökulmaa edustaa Greenpeace Suomen / Nordicin nimissä tuotetut sekä Atomiteknillisen Seuran tuottamat materiaalit.

Lehdistä valituissa teksteissä tilaa saavat pääasiassa lehtien pääkirjoitukset, kolumnit ja pidemmät artikkelit. Näiden tekstien valintaperusteissa on korostunut se, että ne ovat sisältäneet runsaasti sekä ydinvoimaan että Eurooppaan liittyvää retoriikkaa. Otannasta on karsiutunut pois sellaisia tekstejä, joissa viittaukset ydinvoimaan tai Eurooppaan ovat marginaalisia tai viitteellisiä sekä sellaisia, joiden tulkinta ei ole avannut mitään merkittävää lisäymmärrystä analyysiin.

Kirjallisuuden valinnoissa valintaperusteina olivat yllämainittujen sisällöllisten perusteiden lisäksi tekijän yhteiskunnallinen asema, joka auttaisi paikantamaan retoriikan poliittisessa maisemassa. Olli Rehn edustaa urapoliitikon sekä Eurooppaan myönteisesti suhtautuvan vaikuttajan näkemystä. Ulla Klötzer on retorisesti rikas esimerkki kansalaisaktiivin

suhtautumisesta ydinvoimaan ja lopulta Erkki Pulliainen tarjoaa arvostetun akateemikon mielipiteen keskusteluun.

Kansalaisjärjestöjen materiaalissa olen pyrkinyt valitsemaan materiaalia, joka on selkeästi tarkoitettu järjestöjen ulkoiseen kulutukseen eli niitä ei ole vain kirjoitettu järjestöaktiiveille tai järjestöjen sisäiseen kommunikaatioon. Näin Greenpeacen materiaalista valikoitui selkeästi erilaisille medioille suunnattuja taustamuistioita ja lyhyitä esitteitä. Atomiteknisen seuran materiaalista taas tuli valituksi kaksi laajaa esitettä suomalaisen ydinvoimateknologian ja talouden tilasta sekä tulevaisuudennäkymistä.

Aineistoa ei ole liitetty tutkimuksen mukaan sen aiheuttaman merkittävän lisäpituuden takia. Aineistoa kuitenkin lainataan runsaasti, joka on selkeä metodologinen että tyylinen valinta. Tällä valinnalla pyritään tuottamaan selkeä kuva lukijalle analyysin kohteena olevasta tekstistä sekä luomaan yhteys analyysin johtopäätöksien ja prosessin välille.

Aineisto käydään analyttisessä osuudessa lähdekokonaisuuksina läpi. Tämä lähestymistapa on valittu sen selkeyden vuoksi. Myös analyysin tekeminen temaattisina kokonaisuuksina olisi ollut mahdollista mutta uskon, että tällä tavalla on helpompi havaita analyysissä ajallisia muutoksia saman lähteen sisältä valitussa aineistossa kuin myös eroavaisuudet eri lähteissä esiintyvien retoriikkojen välillä.

4. Eurooppa retoriikan analyysi

Olli Rehn ”Suomen eurooppalainen valinta” (WSOY, Helsinki; 2006)

Suomen eurooppalainen valinta teoksen ilmestyessä Olli Rehn oli Euroopan Komission ainoa suomalaisjäsen. Hänen teoksensa aihe on suomen ja Euroopan välinen suhde, sen historiallinen kehitys, tulevaisuudennäkymät sekä haasteet, joita Eurooppa ja Suomi tulevat kohtaamaan. Eräs näistä haasteista on energiapolitiikka, jolle Rehn omistaa kokonaisen luvun teoksessaan. Rehnin teos on erinomainen Eurooppa-retoriikan lähde energiapolitiikan ja ydinvoiman näkökulmasta. Hän pitkälti argumentoi omia näkemyksiään ja perustaa argumentointia omakohtaisiin kokemuksiin ja käsityksiin historiasta, Euroopan poliittisesta tilanteesta sekä sen kehityksestä. Teos pyrkii myös olemaan vetoava puolustuspuhe eurooppalaisuuden puolesta suomalaiselle yleisölle, mihin jo teoksen epäviralliseksi iskulauseeksi muodostuva ”Suomen eurooppalainen valinta ei ole suhdanepolitiikkaa”. (Rehn, 2006 mm. kansi, s.17) viittaa.

Ennen siirtymistä teoksen energiapolitiikkaa koskevaan osaan on hyvä tutustua teoksen konteksteihin, sillä nämä elementit ovat keskeisiä myös energiapoliittisen osion tulkitsemisessa. Olli Rehn on Eurooppa-myönteinen, Euroopan unionin (EU) komission komissaari. On siis oletettavaa, että keskeisiksi toimijoiksi teoksessa nousevat yhteiset eurooppalaiset poliittiset rakenteet. Eurooppa myönteisyyden vaikutus ilmenee jo kirjan ilmaistuissa pyrkimyksissä – osoittaa Suomen ja Euroopan suhteen merkitys, kritisoida Euroopan unionin ”muodikasta räimimistä” (Ibid. s.17) eli kirjoittajan näkökulmasta asiatonta kritiikkiä ja avata yleisölle Euroopan ja Suomen kohtaamia merkittäviä haasteita ja ongelmia, joiden ratkaisussa poliittisen yhteistyön laajentaminen ja syventäminen ovat keskeisessä yhteydessä.

Keskeinen käsitteellinen huomio on, kuinka teoksessa Eurooppa ja Euroopan Unioni ovat paikoin synonyymeja toisilleen. Eurooppa-käsitettä teoksessa preferoidaan, kun korostetaan ilmaisuun liittyviä tunnepitoisia tai muuten ei-käytännönläheisiä merkityksiä. Puhutaan mm. ”eurooppalaisesta energiayhtälöstä” (Ibid. s.150) vaikka muusta tekstistä käy ilmi että näkökulma on vahvasti kiinni EU:n toimissa energiapolitiikan alalla. Korostetaan kuitenkin, että energiapolitiikka on globaali ilmiö, joka koskettaa kaikkia ja on yhteisöllinen ongelma.

Merkittävin kontekstuaalinen elementti, johon on syytä kiinnittää huomiota, on Olli Rehnin käsitys Euroopasta, sen merkityksestä Suomelle ja tämän suhteen perimmäisestä luonteesta. Rehnille Eurooppa on länsimaisen demokratian, parlamentarismien, vapauden ja yleisen vakauden lähde. Ensimmäisessä kolmessa teoksensa luvussa Rehn kehittää historiallista narratiivista rakennetta, jossa Eurooppalainen demokratia ja vapaus kehittyvät evoluution ja revoluution kautta kohti sitä vakaata ja ilmeisen positiivista olotilaa, jossa se hänen käsittääkseen tällä hetkellä sijaitsee. Euroopassa kehittyi osittain myönteisen evoluution ja traagisten mutta lopulta tarpeellisten revoluutioiden kautta poliittinen yhteisö, Euroopan Unioni, jonka katsotaan olevan vuosituhansien poliittisten, taloudellisten ja sosiaalisten kehityskulkujen kulminaatio. Tässä mielessä Eurooppa ja Euroopan Unioni ovat yhtä ja samaa, unionin ollessa eurooppalaisen olemassaolon tämän hetkinen kehittynein muoto, johon muu Eurooppa tulee vähitellen mutta väijäämättömästi mukaan. Euroopasta on siis kehittynyt ”arvoyhteisö” (Rehn 2006 s.43), joka edustaa parasta ja kehittyneintä sosiaalisen, taloudellisen ja poliittisen elämän mallia. Suomen ja Euroopan suhde muodostuu Rehnin teoksessa, teoksen omien sanojen mukaan ”kohtalon yhteydeksi” (mm. takakansi). Rehnin narratiivi perustuu ulko- ja turvallisuuspoliittisten ”tosiasioiden” huomioimiselle ja tarinassa kerrotaan suomalaiselle poliittiselle narratiiville klassinen tarina Paasikivi-Kekkosen linjasta, jossa pieni maa joutuu luovimaan suurten valtioiden puristuksessa pyrkimyksensä löytää pelastus yhtenä suuremmissa joukoissa. Teoksessa rakentuu tilanne, jossa Eurooppa asetetaan ideaaliyhteisön ja Suomelle luontaisen yhteisön rooliin, jossa mukana oleminen ja vaikuttaminen parantaa Suomen turvallisuutta. Kuten Sami Moisio ja Vilho Harju teoksessa *Missä Suomi on?* (2000) todetaan, tämä on tyypillinen poliittinen narratiivi Suomessa.

Yhdistäessään käsityksensä Euroopan luonteesta ideaaliyhteisönä ja eurooppalaisen demokraattisen kehityksen kulminaationa ja narratiivi Suomen vaikeasta ja pitkästä tiestä kyseisen yhteisön jäseneksi, muodostuu vahva poliittinen imperatiivi. Toisin sanoen Olli Rehnin teoksen keskeiseksi teemaksi tulee osoittaa että Euroopan ja Suomen välinen suhde on elintärkeä moninaisilla aloilla sekä tavoilla ja, että yhteistyöhön aktiivinen osallistuminen on ainoa keino, jolla tämä elintärkeä yhteys tulee säilymään. Tämä perusasetelma värittää Rehnin näkemyksiä Euroopan ja Suomen kokemista haasteista, joita hän tarkastelee kirjansa toisessa osiossa.

Eräs näistä haasteista on energiapolitiikka. Tässä osiossa Rehn ottaa vahvasti kantaa Euroopan energiahasteisiin, ilmastopolitiikkaan ja ydinvoimakysymykseen. Rehn otsikoi osion ”Euroopan vaativa energiayhtälö” (Rehn 2006 s.150), joka jo alustavasti viittaa siihen että hän katsoo energiapolitiikan olevan ongelma, jonka ratkaisu on Euroopan käsissä ja että vastauksen tulee yhdistää monia muuttujia. Poliittinen ja taloudellinen pragmaattisuus ovat keskeisinä ohjaavina filosofioina hänen teeseissään. Hän viittaa energian merkitykseen sekä Euroopan teollisuudelle että Euroopan kansalaisille. Keskeiseksi teemaksi nousee riippuvaisuus Euroopan ulkopuolisesta energiasta. Tässä kohdassa Rehnin retoriikassa energiapolitiikan taloudellinen ja turvallisuuspoliittinen ulottuvuus yhdistyvät, kun hän huomioi että: ”Liiallinen riippuvuus epävarmoista tai poliittisesti hankalista kaasun- ja öljyntoimittajista on saanut Euroopan unionin etsimään keinoja vähentää tätä riippuvuutta.”(Ibid. s.151). Sivun loppuun mennessä Rehn viittaa suoraan Venäjään yhtenä näistä riippuvaisuussuhteen osapuolista ja on selkeästi tulkittavissa, mihin asemaan Eurooppa tässä osiossa sijoitetaan. Euroopan tilannetta luonnehditaan käyttämällä sanoja kuten ”haaste”, ”riippuvaisuus” ja ”ongelma”. Nämä kaikki sanat viittaavat Euroopan rooliin taloudellisena ja poliittisena toimijana, jonka vaikutusmahdollisuudet sekä asema on vaarantunut vaarallisten riippuvaisuussuhteiden takia. Teoksen keskeinen pyrkimys on siis vakuuttaa, että on Eurooppalaisten intresseissä vähentää tätä riippuvuutta. Riippuvuuksien lisäksi, Eurooppa kärsii globaalien ilmiöiden - ilmastonmuutoksen ja fossiilisten poltto-aineiden vähenemisen – aiheuttamista ongelmista. Selvitäkseen näistä haasteista, Rehnin mukaan, Euroopan tulee panostaa kolmeen toimintamalliin (Ibid. s. 153-154). Mallit ovat korostuneen pragmaattisia ja niiden argumentit perustuvat relevanteille ”tosiseikoille” sekä olettamukselle loogisesta ongelmanratkaisuprosessista. Tiivistettynä Rehn katsoo yhtälön tulevan ratkaistuksi sopivalla sekoituksella energiansäästöjä, investoinneilla uusiin energia muotoihin ja panostuksella ydinvoimaan – ainakin epämääräisen pituisen siirtymäkauden aikana. Ydinvoiman asema korostuu nyt jo toteutettavana ratkaisuna, jota Euroopassa tulisi käyttää. Suomen rooli nousee tässä vaiheessa keskeisemmäksi. Rehn huomioi kuinka Euroopassa Suomen uuden sukupolven ydinvoimalahankkeen toteutukseen on kiinnitetty positiivista huomiota, etenkin kansalaisten kuuleminen ja taloudellisten riskien hallinta. Suomelle teos esittää roolia suunnannäyttäjänä eurooppalaisessa energiapolitiikassa.

On kiinnostavaa huomioida, että Euroopan ja Suomen intressit katsotaan teoksen näkökulmasta niin yhteneväiseksi, että niiden erillinen huomioiminen koetaan tarpeettomaksi. Tämä on ilmeinen viite siihen, että Rehn kokee Euroopan niin pitkälti Suomen ideaaliyhteisöksi, että Euroopan intressien voidaan katsoa olevan Suomen intressit energiapolitiikassa. Suomelle tarjotaan identiteettiä suunnannäyttäjänä Euroopan energiapolitiikassa, joka vastaa teoksen sisäiseen vaatimukseen aktiivisen Eurooppa-politiikan korostamiseksi.

Energiapoliittisessa kamppailussa Rehnin teos asettuu ydinvoimaa tukevalle puolelle ja kamppailun näkökulmasta sen kohdeyleisöksi muodostuu tavallinen kansalainen. Rehn pyrkii identifioitumaan taustaltaan tavalliseksi suomalaiseksi, jonka näkemykset ovat siten myös sopivia vastaavalla taustalla varustetuille kansalaisille. Tämä on Burken huomioimaa konsubjektifikaatiota, jossa osoittamalla identiteettien yhtäläisyys pyritään osoittamaan intressien yhtäläisyyttä. Eurooppa ideaaliyhteisönä on varmistamassa suomalaisen hyvinvoinnin jatkuvuutta, jossa keskeisenä osana on merkittävässä määrin ydinvoimaan tukeutuva energiapolitiikka.

Erkki Pulliainen "Helvetillisiä Ulvahduksia" (Ochre Chronicles, Helsinki; 2007)

Helvetillisiä Ulvahduksia on poleeminen poliittinen manifesti uusiutuvia energiamuotoja tukevien poliittisten päätösten ja toimien puolesta. Teoksen kirjoittaja Erkki Pulliainen on pitkä aikainen suomalainen vihreän liikkeen vaikuttaja, Vihreän puolueen kansanedustaja vuodesta -87 sekä akateemikko. Ydinenergia keskustelussa hänet voidaan asemoida vahvasti vastustavalle kannalle ja ydinvoimaa selkeästi edes siirtymäkauden energiana vastustavaksi.

Kuten sanottua Helvetillisiä Ulvahduksia on poleeminen teksti. Pulliainen argumentoi nopeiden ja itse myönnetysti radikaalien toimien puolesta, joilla fossiilisten polttoaineiden käyttöä vähennetään, ydinvoimaa ei rakennetta ja uusiutuvia energiamuotoja tuetaan voimakkaasti mahdollisimman innovatiivisin keinoin (mm. harmaan ja mustan talouden kuriin saannilla muodostuneet lisätuotot tulisi Pulliaisen mukaan ohjata suoraan tämän energiapoliittisen muutoksen aikaansaantiin).

Kuten useimmissa ydinvoimaa vastustavissa teksteissä, jotka lähtevät ympäristönsuojelullisista lähtökohdista, tämä vastustus kietoutuu irrottamattomasti seikkoihin kuten ilmastonmuutos, fossiilisten polttoaineiden ehtyminen sekä niiden osuus ilmastonmuutoksessa ja uusien energiamuotojen kehittäminen. Tiivistettynä Pulliaisen argumentti kuitenkin on, että fossiilisten polttoaineiden ehtyminen vaatii uusia ratkaisuja ja ydinvoima ei kuulu näihin ratkaisuihin. Se on vaarallista ja ainoastaan äärimmäisen näennäisesti kestävämpää kuin fossiiliset polttoaineet. Ydinvoima kuvaillaan teoksessa ”kehittymättömään” (Pulliainen 2007 s. 22) kulttuuriin kuuluvaksi ratkaisuksi sekä suurteollisuuden talousintressien ohjaamaksi lyhytnäköiseksi valinnaksi (Ibid. s. 25- 30).

Euroopan rooli tässä asetelmassa on kaksinainen. Toisaalta Pulliainen argumentoi ”eurooppalaisamerikkalaisten” [sic] (Ibid. s.30) intressien ohjaavan suomalaista ydinvoiman erityisintressiä ja pyrkivän muuttamaan Suomen ydinvoimaa ja puutavaraa tuottavaksi Euroopan raja-alueeksi. Eurooppa on siis vaarallisten intressien syntyseutu, alueellinen toimija jolla on arveluttava agendansa. Näihin pyrkimyksiin hän sitoo myös turvallisuuspoliittisen uhkakuvan, jossa NATO ja Euroopan asevoimat harjoittelevat Suomen alueella ja pitävät Venäjän loitolla Suomen puuta ja energiaa tuottavilta mailta. Tämän kokonaisuuden hän nimeää ”eurooppalaiseksi Suomi-suunnitelmaksi” (Ibid. s.30). Näistä elementeistä on tulkittavissa, että Euroopan katsotaan edustavan lähestulkoon eksistentiaalista uhkaa Suomelle ja sen ympäristölle. Toisaalta Eurooppa on Pulliaiselle uusien energiatuotantomuotojen esimerkkialue, josta hänen argumenttiansa mukaan tulisi ottaa suoraa esimerkkiä. Euroopan poliittisen integraation hän myös tunnistaa olevan avainasemassa globaalissa ilmastopolitiikassa. On mahdollista tulkita, että hänen näkemyksensä mukaan on olemassa kaksi Eurooppaa: toinen on suurvaltaintressien ja taloudellisten voimien ohjaama poliittinen entiteetti, toinen edistyksellisiä ja ympäristöystävällisiä teknologioita edistävä ja ekologisia liikkeitä synnyttävä kansalaisyhteiskuntien yhteenliittymä. Tästä voidaan lukea viitteitä hänen käsityksistään ekologiasta ja vihreiden liikkeiden kehityksestä (Pulliainen 2007 s.46- 49) sekä siitä kuinka negatiivisiin Eurooppa-konnotaatioihin on aina vahvasti liitoksissa taloudelliset ja turvallisuuspoliittiset intressit.

Rakenteeltaan Pulliainen argumentti on vahvan kvasilooginen ja tosiseikkoihin perustuva. Vakuuttavuuteen Pulliainen pyrkii tekstin sisältämällä tukevalla annoksella tilasto-otantoja ja mitattavilta vaikuttavilla määreille (kuten vaikuttavalla määrällä erilaisia kiintokuutiomääriä, mega- ja terawatteja sekä kustannusarvioita). Kuitenkin näiden määreiden tulkittavuus jää kvasiloogiselle argumentille tyypillisesti hataraksi niiden puutteellisen tai kokonaan puuttuvan viitteellisyyden takia. Toisaalta Pulliainen Eurooppaa koskevat kohdat ovat vahvasti todellisuuden rakennetta luovia, joissa pyritään tulkitsemaan tietyt eurooppalaiset toimet esinäytöksenä tulevasta poliittisesta asetelmasta. Pulliainen teksti myös pyrkii tuottamaan kuvaa asiantuntijasta ja siten auktoriteetista painottaen henkilön akateemisia ansioita sekä poliittista kokemusta.

Ulla Klötzer ”Säteilevä tulevaisuus Osa I: Atomit rauhan käytössä” (Sahlgrenin kustannusliike; Vihti, 2006)

Säteilevä tulevaisuus biologian ensimmäinen osa kuuluu analyysini lähteissä ydinvoimaa vastustavaan aineistoon. Ulla Klötzer on ympäristö- ja naisasia-aktiivi, jolla on hyvin intohimoinen suhtautuminen erityisesti ydinvoimaan. Hänen vastustuksensa lähtee hyvin henkilökohtaisista syistä, joka ilmenee hänen kirjansa omistuksesta syöpään menehtyneelle veljentyttärelle, josta hän syyttää Neuvostoliiton ydinkokeita arktisella alueella.

’Säteilevä tulevaisuus’ on sävyltään poleeminen teos, joka pyrkii osoittamaan ydinvoiman olevan yhteen sopimaton sivistyneen yhteiskunnan muiden arvojen kanssa. Poleemisuus ilmenee tunteellisessa, ydinvoiman historiallisia kriisejä korostavassa sisällössä ja runsaalla retoristen kysymysten asettamisella, joilla tahdotaan korostaa kirjoittajan olettamien taustasyiden merkitystä. Erinomainen esimerkki kirjan poleemisesta sävystä ja retoristen kysymysten viljelystä on teoksen viimeinen kappale:

”Ei siis todellakaan ole niin ettei atomivoimalle löydy vaihtoehtoja – vaan on niin, että poliittinen tahto muutokseen puuttuu. Miksikö? Atomiaseiden ja atomiaseita havittelevien maiden kohdalla syy on ilmiselvä. Mikä on Suomen syy [ydinvoiman edistämiseen]? Poliittisen eliitin tietämättömyys, valtapyrkimykset, taipuminen suurten maiden painostuksiin, vaiko tyhmyys?” (Klötzer, 2006 s. 302)

Eurooppa Klötzerin teoksessa saa monitahoisen roolin. Toisaalta Eurooppa määrittyy näyttämöksi, jossa ydinvoimalle keskeiset poliittiset päätökset saavat muotonsa ja aktualisoituvat toimenpiteissä, rakennusprojekteissa ja mielenosoituksissa. Toisaalta Eurooppa on myös toimija, vaikkakin hyvin kaksijakoinen. Eurooppa jakautuu poliittiseen eliittiin, joka on lähes poikkeuksetta ydinvoimamyönteinen ja toisaalta myös ”kansalaisten ja kansalaisjärjestöjen” Eurooppaan, joka pyrkii kamppailemaan ydinvoimaan vastaan ja sivistyneiden arvojen puolesta. Eurooppa on siis sekä uhkien että mahdollisten vastauksien ja pelastuksen lähde. Klötzerin kirjassa Euroopassa kulkee karkea moraalinen ja poliittinen raja – toisella puolella on valtiolliset poliittiset eliitit ja toisella taas kansalaisaktiivit ja ydinvoimaa vastustavat inhimilliset arvot. Erityisesti Euroopan Unioni saa kyseenalaista huomioita. Monessa otteessa Euroopan unionia ja sen toimia jäsenvaltioidensa suhteen samaistetaan Neuvostoliittoon (mm. Ibid. s.67,220). Tällä pyritään siirtämään erityisesti suomalaisten kokema uhka idästä koskemaan myös Euroopan poliittista unionia.

Vertailu Neuvostoliiton ja Euroopan Unionin välillä on keskeinen elementti myös Klötzerin argumentissa, että ydinvoima on perusluonteeltaan epädemokraattista. Klötzerin teoksen 12. luku keskittyy vahvasti osoittamaan, kuinka ydinvoima ja demokratia eivät sovi lainkaan yhteen. Klötzer käyttää merkittävän osan luvusta erilaisten ydinvoimaa vastustavien kansalaisaktiivien toimien kuvailuun, korostaa luvussa kuinka juuri *EU-kansalaiset* vastustavat uuden ydinvoiman rakentamista Olkiluotoon ja huomioi kuinka poliittiset eliitit niin suomessa kuin Euroopassakin ajavat tästä huolimatta ydinvoimaa eteenpäin. Klötzer kuvaa poliittista eliittiä toistensa etuja tukevana pienenä liittona. Poliitikot hän yhdistää nk. atomiteollisuusmafiaan, jotka käyttävät Euroopan unionia omia etujaan ajavana ”energiadiktatorina” (Klötzer, 2006 s. 219). Argumentti, jossa rikollisuus, korruptoituneet eliitit ja poliittinen autoritaarinen yhdistetään Eurooppaan, pyrkii luomaan todellisuutta argumentoimalla, että Eurooppa poliittisena toimijana on luokiteltava samaan kategoriaan kuin rikolliset, korruptoineet poliitikot ja diktatuurit. Metafora on voimakas ja dramaattinen.

Kuten jo aiemmin huomioitu, Klötzerin teksti on ajoittain hyvin kaksijakoista. Yhtäältä hän näkee Euroopan hyvin vakavan uhan lähteenä. Toisaalta eräs keskeinen elementti hänen tekstissään on huomiot siitä, kuinka sitoutuminen ydinvoiman rakentamiseen ja käyttöön uhkaa siirtää Suomen epätoivottavaan viiteryhmään globaalissa yhteisössä. Useaan otteeseen Klötzer viittaa ydinvoiman aiheuttamaan uhkaan Suomen maineelle. Hän mm. lainaa

professori Markku Wileniusta, joka Helsingin Sanomien kirjoituksessaan huomioi kuinka ydinvoiman rakentaminen on muokkaamassa Suomesta eurooppalaisten silmissä takaperoista ja sisäänpäin kääntynyttä kummajaista (Ibid. s.24). Klötzerin retoriikassa ilmenee myös selkeä käsitys tietystä geopoliittisesta jaosta kahteen ryhmään – läntiseen ja itäiseen Eurooppaan (mm. Klötzer 2006, s.65-67,241). Klötzerin retoriikassa Itä-Eurooppa on kehittymätön, kansalaisyhteiskunnaltaan heikko ja epädemokraattisille projekteille altis. Länsi-Eurooppa taas on sivistynyt, kansalaisyhteiskunnaltaan aktiivinen ja kykenee vastustamaan epädemokraattisia paineita. Toisaalta Länsi-Euroopan poliittiset eliitit käyttävät hyödykseen Itä-Euroopan poliittisia heikkouksia ja pyrkivät muokkaamaan alueesta hyödynnettävän ”vasallin” (Ibid. s. 68, 241). Klötzerin retoriikassa Suomi asemoituu tässä geopoliittisessa asettelussa siten, että hänen näkemyksensä mukaan Suomen preferoitu viiteryhmä on Länsi-Euroopassa, johon kuulumisen on toivottavaa ja josta ydinvoiman rakentaminen meidät erottaa. Samalla hän kuitenkin huomioi, kuinka Länsi-Eurooppa käyttää Itä-Eurooppaa hyväkseen ja pyrkii muodostamaan tästä ”riskiteknologian takapihan” (Ibid. s. 68) tai ”EU:n vasallivaltioiksi” (Ibid. s.219). Klötzerin retoriikan geopolitiikka Euroopan ja Suomen suhteen muistuttaakin Vilho Harlen ja Sami Moision *Missä Suomi on?* – teoksessa (2003) analysoimaa suomalaiselle yhteiskunnalle tyypillistä geopoliittista mielikuvitusta, jossa Suomen ensisijainen ja toivottu viiteryhmä löytyy lännestä ja uhat sekä epätoivotut viiteryhmät sijoitetaan itään. Klötzerin käsitys on siis paradoksaalisen kaksijakoinen, sillä hän selkeästi haluaisi Suomen kuuluvan lännen sivistysvaltioihin mutta samalla hän syyttää lännen sivistysvaltioita epädemokraattisista valtapyrkimyksistä. Klötzerin käsitys Euroopasta osoittautuukin strategisesti joustavaksi. Yhtäältä hänen pyrkiessään vetoamaan lukijoidensa kaipuuseen sivistykseen, demokratiaan ja oikeaan ryhmään kuulumiseen on Eurooppa hänelle positiivinen alue. Toisaalta kun hän pyrkii vetoamaan ihmisten pelkoihin ylikansallisten voimien sanelemista kehityskuluista ja päätöksenteon karkaamisesta pois kansalaisten ulottuvilta, Eurooppa esiintyy poliittisten ja taloudellisten eliittien tyyssijana. Eliittien pyrkimyksenä, hänen näkemyksensä mukaan, on luoda köyhä, kehittymätön ja poliittisesti heikko ”itä”, jossa lännen taloudelliset intressinsä voivat kehittyä ja menestyä vapaasti.

Huomionarvoista on että keskeinen ja johdonmukaisesti positiivinen käsite Ulla Klötzerille on kansalaisen ja kansalaisuuden käsite. Kansalaisaktivismi on hänen näkemyksensä mukaan keskeinen vastavoima ydinvoimaa ajaville valtaintresseille (Ibid. s.231). Tätä piirrettä hyväksikäyttämällä on myös mahdollista selkeyttää Klötzerin käsitystä Euroopasta sekä

havaita hänen tekemiään oletuksia yleisöstään. Puhuttaessa Euroopasta kansalaisten muodostamana yhteisönä, Eurooppa nähdään positiivisena, voimakkaana ja toivottavana yhteisönä. Toisaalta kun Euroopasta puhutaan eliittinä, se käsitetään negatiivisena, epädemokraattisena ja epätoivottavana. Klötzer olettaa lukijoidensa arvostavan siis aktiivista kansalaisuutta, demokratiaa, sivistystä ja länsieurooppalaista identiteettiä. Näitä piirteitä kohtaan lukijan tuntemia positiivisia tunteita hän pyrkii siirtämään ydinvoiman vastustajan hahmoon. Kuten Kenneth Burke huomioi, tässä retoriikassa pyritään siis konsubstantioimaan ydinvoiman vastustus lukijan preferoiman identiteetin kanssa.

Ulla Klötzerin retoriikassa Eurooppa ihmisten yhteisönä saa roolin sivistyksen, demokratian ja kestävien arvojen työssijana. Euroopalla on osansa myös poliittisten eliittien temmellyskenttänä, joka jaetaan kehittyneisiin ja kehittymättömiin osiin, hyväksikäyttäviin ja hyväksikäytettyihin alueisiin. Klötzer näkee Euroopan sekä uhkana, että mahdollisuutena. Tämän tyyppinen ajattelu vaikuttaa olevan hyvin tyypillistä ydinvoimaa vastustavien kansalaisaktiivien parissa. Luonnonsuojelujärjestöt, poliittiset aktivistiryhmät tms. ovat usein eurooppalaisia mutta myös monet uhista, kuten energiayhtiöt ja EU:n poliittisen eliitin ohjailemat instituutiot sijaitsevat myös Euroopassa. Klötzerin tavoin näkevien henkilöiden Eurooppa-kuvassa sekoittuvat agentti, agenssi, tila ja toiminnan ympäristö monitahoiseksi käsiterakenteeksi, joka ilmenee retoriikassa jäsentymättömänä ja usein paradoksaalisesti jakautuneena käsitteen käyttönä.

Helsingin Sanomat 2005-2010

Helsingin Sanomat (HS) Suomen luetuimpana päivälehtenä asettuu luontevasti osaksi tämän tutkimuksen aineistoa. HS uutisoi koko maan kattavasti ja sen mielipidekirjoitusosiossa sekä Pääkirjoituksissa ja Vieras Kynä-osioissa esitetään monipuolisesti kantoja poliittisesti pinnalla oleviin aiheisiin. Myös ydinvoima, sen lisärakentaminen ja tulevaisuus esiintyivät useasti helmikuun 2005 ja lokakuun 2010 välisenä aikana. HS:n aineistossa on erinomaista huomata retorinen monimuotoisuus sekä retoriikan strateginen käyttö, joka korostuu kun huomioidaan ajan ja tapahtumien aiheuttamat muutokset. Retoriikka muuttuu selkeästi alun positiivisesta hengestä, jolloin uudenaikaisen Olkiluoto 3:n rakentaminen vaikutti osoittavan yksiselitteisesti ydinvoiman uudesta tulemisesta. Kuitenkin erilaisten viivästysten ja

alueellisten poliittisten trendien kehittymisen johdosta ydinvoimaa vastustavat äänet saavat myös tilaa ja puolustavat äänet joutuvat siirtymään hieman enemmän puolustuskannalle. Tällainen ydinvoima keskustelun kehityksellinen analyysi olisi mahdotonta ilman säännöllisesti ilmestyvän julkaisun, kuten Helsingin Sanomien, tarkastelua.

Alkuvuodesta 2005 ydinvoima tuli esiin Helsingin Sanomissa uuden Olkiluoto 3 reaktorin rakennuslupapäätöksen johdosta. Uuden reaktorin rakentaminen sidottiin tiukasti ilmastonmuutoksen hidastamiseen tähtääviin pyrkimyksiin ja uusi reaktori asetettiin esimerkilliseen asemaan. Eurooppa esiintyy vahvana viiteryhmänä, jonka mielipiteisiin tulee tukeutua tai vaikuttaa. Eurooppalaisilla yhtiöillä on keskeinen rooli ydinvoima teknisinä rakentajina, joka keskeisesti esitetään työllisyyden kannalta huolestuttavassa valossa. Samoihin aikoihin uuden reaktorin rakentamispäätöksen kanssa voimaan tullut Kioton ilmastopimus (helmikuussa 2005) esiintyy keskeisenä ulkoisena haasteena, johon myös ydinvoiman lisärakentaminen sidotaan vahvasti. Vaikka esiintyy puheenvuoroja, jotka epäilevät reaktorin mahdollisuuksia edistää sopimustavoitteiden täyttämistä, on kaikille kommentaattoreille ilmeisen selvää, että ilmastopimuksella ja ydinvoimalla on yhteytensä. Helmikuun 21. pääkirjoituksessa *Ydinvoima lievittää vain vähän ilmastopoliittikan paineita* ydinvoiman mahdollisuus vaikuttaa ilmastopimukseen kyseenalaistetaan. Ilmastostrategian uudelleen harkintaan pidetään keskeisenä ja tällöin pääkirjoituksessa huomioidaan:

”On hyvä, että eduskunta pääsee keskustelemaan energia- ja ilmastostrategiasta. Viime vuodet ovat tuoneet lisää aineksia keskusteluun. Esimerkiksi Kioton sopimuksen hyödyllisyydestä on teollisuus esittänyt aivan järkeenkäyviä epäilyjä, ei vain Suomessa vaan myös Euroopan unionin tasolla.” (Pennanen 2005)

Eurooppa esiintyy siis vahvana viiteryhmänä, josta on esitetty samanlaisia, ”järkeenkäyviksi kuvattavia näkemyksiä. Eurooppaa siis käytetään Suomelle merkittävänä, selkeää auktoriteettia omaavana alueena, jossa esitetyt epäilykset vahvistavat epäilyksien esittämisen myös kansallisella tasolla.

Euroopan huolestuttava rooli ydinvoiman työllisyysvaikutuksessa tulee ensimmäistä kertaa esiin jo seuraavassa kuussa rakennuspäätöksestä, maaliskuussa 2005. Reaktorin rakentamista käsittelevässä artikkelissa (HS 25.03.2005) pohdittiin rakennussopimuskilpailutuksen vaikutuksia:

”Ranskalaisten voitto ehti tuoreeltaan herättää kysymyksiä uuden ydinvoimalan kotimaisuusasteesta. Koska ydintekniikka on joka tapauksessa tuontitavaraa, on suomalaisen työn osuuden nähty perustuvan paljolti rakennusurakoihin.” (Nurmi, 2005)

Tässä Euroopasta kohdistuu uhka kotimaiselle työllisyydelle samalla kuitenkin tunnustaen myös se, että ydintekniikka itsessään on tuontitavaraa. Olkiluodon reaktorin rakentajien ulkomaalaisuus tulee yhä suurempaan osaan myöhemmin, kun viivästykset ja erilaiset ongelmat rakennustyömaalla tuovat nämä asiat korostuneesti huomion keskipisteeksi.

Ensimmäinen merkittävä energiapoliittinen puheenvuoro ydinvoimaa koskien tutkimusaikajaneläni on Eija-Riitta Korhosen Vieraskynä-osioon kirjoittama kolumni 05.05.2005. Tässä kolumnissa ydinvoima sidotaan erottamattomasti Euroopan pyrkimyksiin toteuttaa menestyksestä ilmastopolitiikkaa. Eurooppaa kuvataan oikealla polulla kulkevaksi mutta riittämättömiin toimiin ryhtyneeksi:

”EU:n poliittiset päätökset ja retoriikka ovat toisin sanoen kunnossa, mutta käytännön kehitys on muodostumassa ongelmaksi. EU:n päästövähennyskehitys on pysähtynyt, kun helpoimmat vähennystoimet on tehty. Yhdeksän viidestätoista vanhasta jäsenmaasta on ylittänyt oman Kioto-tavoitteen sa yli 20 prosentilla.” (Korhola, 2005)

Euroopan luonne poliittisena ja taloudellisena kohtalonyhteisönä nousee keskeiseksi, kun kolumnissa huomioidaan, että eurooppalaisten toimilta voi pudota pohja, jos EU ei kykene saamaan kehitysmaita, Yhdysvaltoja sekä nousevia Kiinaa ja Intiaa sitoutumaan samoihin rajoituksiin. Eurooppalaisia (joihin myös suomalaiset kolumnissa implisiittisesti lasketaan) ovat siis globaalien virtausten ja valtapelien uhkaamia. Ydinvoima asetetaan yllämainittujen paineiden hallitsemiseen sopivaksi keinoksi. Suomen ja Euroopan suhde rakentuu kolumnissa ydinvoima myönteisille tahoille tyypilliseksi. Suomi esitetään edelläkävijänä ja suomalaisten lisäydinvoiman rakentaminen katsotaan esimerkilliseksi toiminnaksi, jota muut eurooppalaiset haluavat seurata:

”Edellä mainituista syistä kiinnostus ydinvoimaa kohtaan on uudelleen kasvamassa. Suomi ei ole lisärakentamispohdinnoissaan yksin, myös Ranska, Britannia, Slovakia, Bulgaria, Romania, Italia ja Baltian maat ovat heräämässä.” (HS 05.05.2005)

Euroopalla ja Suomella on siis selkeä yhteys, joka toimii molempiin suuntiin. Haasteet ovat yhteisiä, kuten ovat myös ratkaisut.

Vuoden 2005 Helsingin Sanomista on löydettävissä myös ydinvoimaan kriittisesti suhtautuvia äänenpainoja, tosin nämä puheenvuorot ovat selkeässä vähemmistössä. Niissä kuitenkin käytetään samanlaista retoriikkaa, jota olen huomionut Ulla Klötzerin tai Erkki Pulliaisen teksteissä. Hyvä esimerkki tästä on mielipidekirjoitus toukokuun 27. päivän lehdestä, jossa halutaan kiinnittää huomiota ydinvoiman vaikutukseen uusiutuvan energiaan investointeihin. Keskeistä kuitenkin tämän tutkimuksen kannalta on Euroopan rooli esimerkkinä uusiutuvien energialähteiden edelläkävijänä:

”Toivottavasti kansanedustajat eivät ole taas menossa samaan ansaan. Yhteen palettiin eivät mahdu ydinvoima, uusiutuvat energialähteet ja energiatehokkuuden nosto. Esimerkiksi Saksassa tuulivoima lähti ratkaisevaan nousuun sen jälkeen, kun päätös ydinvoimasta luopumisesta oli tehty. Maan tuulivoimakapasiteetti ylittää tänä päivänä 17000 MW.” (Mattsoff, 2005)

Lainauksessa kiteytyy ydinvoiman vastustajille tyypillinen näkemys siitä, että ydinvoima ja uusiutuvat energialähteet eivät sovi samaan strategiaan ja että muualla Euroopassa tämä asia on huomioitu aiemmin ja seurauksena on ollut ratkaiseva ja merkittäviin muutoksiin johtanut strateginen suunnanvaihdos. On kiinnostavaa huomioida kuinka tämä positio on lähes peilikuva Eija-Riitta Korhosen esittämästä, jossa Suomi toimii esimerkkinä Euroopalle ymmärrettyään ydinvoiman välttämättömyyden. Tämä käsitysten vastakkaisuus Euroopan asemasta on tyypillinen suomalaiselle ydinvoimakeskustelulle.

Vuosi 2006 alkoi Helsingin Sanomissa ydinvoimamyönteisillä mielipidekirjoituksilla. Muun muassa emeritusprofessori Martti Tiuri kirjoitti vastineen edellisen vuoden jouluaattona ilmestyneeseen Markku Wileniuksen mielipiteeseen. Martti Tiurin vastinetta voidaan pitää tyypillisenä vastaväitteenä ydinvoimamyönteisiltä tahoilta. Siinä rakennetaan ydinvoimalle roolia välttämättömänä ja tarpeettomasti pelättynä energiantuotannon muotona, jonka vastustaminen on todellisuuspakoista ja pahimmillaan lapsellista. Martti Tiuri otsikoi vastineensa ”Ydinvoima on Suomen etu” ja rakentaa tyypillistä kuvaa suomesta edelläkävijänä ja toimensa tosiseikkoihin perustavana rationaalisena toimijana. Wileniuksen kantaa hän pyrkii kuvaamaan tunnepitoisena ja idealistisena, toisin sanoen siis epätoivottavana puhuttaessa realiteeteista kuten energiantuotanto. Hän painottaa Wileniuksen ”ihannoiman” Saksan tuottavan sähköä ydinvoimalla ja joutuvan tukemaan vaihtoehtoisia energialähteitä suurilla summilla rahaa. Wilenius on siis selkeästi tunteellisuudessaan jättänyt

huomioimatta nämä tosiseikat. Tiuri myös huomioi että saksalaiset ovat itsekin haihatteluun taipuvaisia:

”Saksalaiset ovat viimeisiä uskossaan, että ilmastonmuutos voidaan torjua ilman ydinvoimaa. Saksassa on suurten tukien avulla rakennettu tuulisähkötehoa jo kahdentoista suuren ydinvoimalan verran, mutta tuulisähköä saadaan vain kahden ydinvoimalan verran, noin neljä prosenttia sähköstä. Lähes kolmasosa Saksan sähköstä on edelleenkin ydinsähköä.” (Tiuri, 2006)

Eurooppalaiset, joita tässä tapauksessa edustavat saksalaiset saavat roolin epärealistisiin näkemyksiin tukeutuvina idealisteina, joiden tulisi tunnistaa Suomen jo myöntämät tosiseikat. Tämä luonnehtii keskeisesti ydinvoimamyönteisten tahojen käsitystä Euroopan ja Suomen suhteesta ydinvoimasta ja energiantuotannosta yleisemmin puhuttaessa.

Ajatusta yllä kuvatun kaltaisen asenteen yleisyydestä vahvistaa huhtikuinen pääkirjoitus Helsingin Sanomien päätoimittajalta Janne Virkkuselta. Pääkirjoituksessa, joka on otsikoitu *Ydinvoimaa tarvitaan edelleen* (HS 30.04.2006), Virkkunen kuvaa Eurooppaa samansuuntaisesti kuin Martti Tiuri. Hän kuvaa kuinka Eurooppa on ”havahtunut” energiantuotannon ja ilmastonmuutoksen todellisuuteen ja kuinka Länsieurooppalaiset ”heräsivät” tajuamaan riippuvaisuutensa venäläisestä kaasusta ja öljystä. Ydinvoima on rationaalisen, tosiasiat myöntävän toimijan valinta. Virkkunen myöntää suoraan, että ydinvoima on välttämättömyys ja korostaa ydinvoiman olevan realistinen vaihtoehto nykyisten tosiasioiden valossa. Kiinnostavin seikka on, kuinka Virkkunen luonnehtii yleisöään ja Suomen ja Euroopan luonnetta. Hän toteaa: ”Suomalaisia on usein kuvattu käytännöllisiksi ihmisiksi, jotka tekevät ratkaisuja sen mukaan, mitkä ovat todelliset vaihtoehdot. Kansa seuraa sitten aikanaan perässä”. (HS 30.04.2006) Tässä voidaan nähdä retoriikan pyrkimys hakea vakuuttavuutta konsubstantitaation kautta. Ydinvoimaa on aluksi luonnehdittu käytännölliseksi, realistiseksi ja välttämättömäksi vaihtoehdoksi. Tämän jälkeen otetaan kantaa retoriikan yleisöön, kuvaillaan heitä käytännönläheisiksi ja tosiasiat tunnistaviksi, pyrkien siten tuomaan Virkkusen retoriikan ajamat motivaatiot yhtäläisiksi kuvaillun kaltaisen yleisön motivaatioiden kanssa.

Virkkunen myös antaa vahvimman esimerkin siitä, kuinka ydinvoima myönteiset tahot näkivät Suomen roolin realismin esitaistelijana Euroopassa:

”Ydinvoima ei tulevaisuudessakaan ole ainoa energiantuotantotapa. Suomi voisi hyvin näyttää epäileville unionimaille mallia, kuinka rakennetaan tasapainoinen energiapaketti, jossa selkeästi investoidaan myös bio- ja tuulienergiaan, mutta jossa samalla pidetään ikkuna selkeästi auki myös ydinvoiman suuntaan. Ydinvoiman tuotanto ei varmasti ole paras tapa tehdä energiaa. Sitä on kuitenkin syytä käyttää vastakin kunnes parempi tapa keksitään.” (Virkkunen, 2006)

Yllä olevassa lainauksessa tiivistyy erinomaisesti ydinvoimamyönteisten tahojen käsitys energiapoliittisesta tilanteesta Euroopassa. Suomen tulee toimia pragmaattisena esimerkkinä vastahakoisille ja todellisuuspakoisille eurooppalaisille ja osoittaa, että ydinvoima on välttämätön osa tasapainoista ja kilpailukykyistä energiataloutta. Toisin kuin useille ydinvoimavastaisille tahoille Eurooppa ei ole ydinvoiman puolustajille positiivisten esimerkkien lähde vaan Suomelle tärkeä viiteryhmä, jossa Suomen tulee osoittaa johtajuutta ja näyttää esimerkkiä. Näille kahdelle taholle Eurooppa esiintyy eri rooleissa. Ydinvoiman vastustajille Eurooppa edustaa ajoittain edellä käyntiä, uusien energiantuotantomuotojen edistynyttä aluetta. Ydinvoimamyönteisille tahoille Eurooppa edustaa takaperoista idealismia - ryhmittymää maita, jotka eivät halua myöntää tosiasioita.

Kesäkuussa 2006 Paavo Rautio jatkaa pääkirjoituksessaan energianpolitiikan ”realistista” tulkintaan. Kuten Virkkunen aiemmin Rautio toteaa Euroopan heränneen siihen tosiasiaan, että energiasta on tullut ulkopoliittikan väline. Hän menee vielä pidemmälle kuvatessaan, että energia on ase, joka osoittaa Venäjältä Eurooppaan. Raution keskeinen viesti on, että Eurooppa on vihdoin tajunnut millainen uhka uutta nousukautta energiavaluutan pönkittämänä elävä Venäjä on Euroopalle ja kuinka tämä uusi ymmärrys on kiihdyttänyt uusien energiayhtälöiden miettimistä ja kehittämistä. Rautio tulkitsee globaalia poliittis-ekonomista tilannetta perinteisestä realistisesta näkökulmasta ja kuvaa tilannetta perinteisellä realismin kielelle. Eurooppaan kohdistuu uhkia, Eurooppa on suorassa kilpailu asetelmassa venäjän kanssa ja tämä tilanne johtaa väijäämättä tiettyyn resurssinationalismiin. Tässä tulkinnassa ydinvoimasta muodostuu jo DeGaulle'n esiin tuoma looginen vastaus, joka varmistaa Euroopalle itsenäisen energiatalouden. Raution käsitys on klassisen realistinen:

”Rikastuva Venäjä on nähnyt, että raha on käännettävissä vallaksi. Enää ei riitä, että Venäjä tuo kaasun länteen, nyt se tunkee jokaisen länsieurooppalaisen kotiin. Tämä näkyy siinä, miten Gazprom haluaa ostaa lännessä toimivia kaasun vähittäismyyntiyrityksiä. Valtiollinen öljyjätti Lukoil on jo hankkinut esimerkiksi Teboilin Suomesta ja sillä on pari tuhatta huoltoasemaa Yhdysvalloissa.” (Rautio, 2006)

Tämä tunkeutuminen on se toiminta, joka on saanut Euroopan tajuamaan mitä on tapahtumassa. Implisiittisesti Raution retoriikka siis vihjaa, että Eurooppa on elänyt autuaan tietämättömänä raadollisten tosiasioiden kansoittamasta tosimaailmasta. Tajuaminen on johtanut seuraavaan Raution tulkitsemaan logiikkaan:

”Eli energian kallistuminen nostaa Venäjää takaisin kohti suurvalta-asemaa, maan keskiluokka kasvaa, ydinvoiman lisärakentaminen ja bioenergia muuttuvat realistisiksi energiastrategioiksi ja resurssinationalismi kukoistaa niin tuottajakuin kuluttajamaissakin.” (Rautio, 2006)

Raution tulkinnassa aiemmin todettu Suomen esimerkki on huomioitu ainoastaan implisiittisesti. Tärkeää on huomioida kuitenkin Raution esitys Euroopasta reaktiivisena toimijana, joka uhkaa jäädä kilpailijoidensa jalkoihin, ellei se kykene toteuttamaan järkeviä energiaratkaisuja. Raution kolumnissa on tiivistetysti esitettynä se ajatusketju, jolla rationalisoidaan ydinvoimamyönteisten tahojen käsitys Euroopasta. On myös kiinnostavaa huomioida, kuinka Raution Venäjän voimakas roolittaminen uhkaksi voidaan tulkita suomalaiselle yleisölle tarkoitetuksi tehosteeksi, sillä uhkien osoittaminen idästä nouseviksi on Suomessa erityisen voimakas retorinen väline, jota kuitenkin hyvin harvoin kyseenalaistetaan voimakkaasti.

Vuoden 2007 ensimmäisellä viikolla Helsingin Sanomien toimittaja Heikki Arola kirjoitti artikkelin ydinvoima lobbauksesta EU:ssa. Artikkelissa otsikolla ”Ydinvoima on yhä poliittinen tabu EU:ssa” (HS 05.01.2007) Arola toteaa, että tiukentuneet päästörajoitukset ovat avanneet ydinvoimalobbaajille mahdollisuuden ajaa uutta kapasiteettia eurooppalaisille päättäjille. Artikkelissa lainataan Foratomin, ydinvoimateollisuuden eurooppalaisen lobbausryhmän johtajaa Sami Tulosta, joka toteaa olevansa tyytymätön siihen, kuinka ydinvoimaan suhtaudutaan Euroopassa. Kuten otsikossa jo todetaan, on ydinvoima Euroopassa poliittinen tabu. Arolan artikkeli jatkaa aikaisempien ydinvoimalle myötämielisten mielipiteiden tapaan Euroopan vastahakoisuuden ja epäröinnin korostamisella. Kiinnostava retorinen rakenne, joka Arolan artikkelissa on löydettävissä, rakentuu asettamalla lobbauksessa käytetyt varsin vaikuttavat faktat (”Laskelman mukaan nykyiset 1318 miljoonan tonnin päästöt kasvaisivat 2022 miljoonaan tonniin, eli lisäystä tulisi 53 prosenttia. Tämä määrä on sama kuin mitä kaikki EU:n maanteillä kulkevat henkilöautot päästävät vuosittain.”) johdantoon, josta siirrytään kuvaamaan Euroopan maiden epäröintiä asiassa. Johdanto pyrkii siis korostamaan vaikutelmaa päättämättömyydestä esittelemällä

ensin vaikuttavat faktat ja toteamalla sen jälkeen implisiittisesti, että näistä tosiasioista huolimatta ei selkeitä toimenpiteitä saada aikaiseksi. Kyseessä on Perelmanin termein todellisuuden rakenteeseen perustuva argumentti, jossa argumentti on aseteltu pragmaattisin termein. Pyritään siis luomaan vaikutelma itsestään selvästä, käytännönläheisestä toiminnasta, jota retorikon esittämä vastapuoli ei ole kaikesta huolimatta noudattanut. Euroopan rooli epäroivänä poliittisena jättiläisenä vahvistuu edelleen.

Neljää päivää Arolan kirjoituksen jälkeen Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa *Ydinvoiman uusi tuleminen syventää jakolinjoja EU:ssa* (09.01.2007) palataan aiemmin huomioituun ydinvoimamyönteisten tahojen maailmankatsomuksen vahvistamiseen. Pääkirjoitus alkaa tyyppillisellä toteamuksella ydinvoima mielipiteitä jakavasta vaikutuksesta Euroopassa. Tämän jälkeen toistetaan perinteinen käsitys Suomen asemasta Euroopassa:

”Suomi oli muutama vuosi sitten Euroopan unionissa pitkään aikaan ensimmäinen maa, joka ryhtyi rakentamaan uutta ydinvoimalaa. Suomi näytti kulkevan vastavirtaan yleiseurooppalaisessa kehityksessä, jonka suunnannäyttäjinä halusivat esiintyä ydinvoimasta luopumisen käynnistäneet Saksa ja Ruotsi.” (Pennanen, 2007)

Suomi asetetaan edelläkävijän ja visionäärin asemaan. Pääkirjoitus jatkaa kuvaamalla tämänhetkistä kehitystä Euroopassa viitaten siihen, kuinka asenteet ovat muuttumassa tiettyjen tosiasioiden tultua hyväksytyksi muuallakin Euroopassa. Euroopan kuvataan ”heränneen” ilmastonmuutoksen todellisuuteen sekä alkaneen ”pelätä” kasvavaa energia riippuvuutta Venäjästä. Näiden heräämisten ja pelkotilojen ansioista Euroopassa on pääkirjoituksen mukaan ryhdytty kehittämään energiastrategioita. Todetaan kuitenkin, että Bryssel ei voi pakottaa jäsenmaita mihinkään, mutta tien viitoittaminen on myös sille mahdollista. Tähän kuitenkin todetaan positiivisena huomiona, että:

”Komissio *rohkenee* kuitenkin uudessa energiastrategisessa ohjelmassaan korostaa, että ydinenergia on tärkeä tekijä ilmastonmuutoksen vastaisessa taistelussa, koska se ei lisää hiilidioksidipäästöjä” (Pennanen, 2007; kursiivi on tutkijan oma.)

Halutaan huomioida, kuinka Euroopan poliittisessa johdossa on jo niitä *rohkeita* tahoja, jotka ovat valmiit tarvittaviin päätöksiin. Artikkelin loppuosa käytetään sen viestin vahvistamiseen, että ydinvoima on nousussa maailmanlaajuisesti ja myös suurista eurooppalaisista valtioista Ranska ja Iso-Britannian ovat lähdössä mukaan uusiin hankkeisiin. Pääkirjoituksen loppu

sitoo ydinvoiman rationaalisuuden tiukasti ilmastonmuutokseen ja sen estämiseen tarkoitettuihin toimenpiteisiin.

Tässä pääkirjoituksessa toistetaan lähes sanatarkasti aiemmin tarkasteltua viestiä ydinvoiman välttämättömyydestä ja Euroopan jälkiheränneisyydestä sekä vahvistetaan tarinaa Suomen keskeisestä energiapoliittisesta johtajuudesta. Euroopalla on roolinsa näyttämönä (Paikka, jossa Suomi johtaa), toimijana (Yhteisö, joka epäröi ja on agendassaan hajanainen) sekä toiminnan kohteena (Yhteisönä, jota johdetaan ja joka myös on tiettyjen uhkien kohteena). Tässä on nähtävissä, kuinka Burken käsitteiden kautta Eurooppa on ymmärrettävissä retorisenä lokuksena, jossa sen monet roolit ovat toistensa kanssa osittain päällekkäisiä. Näitä päällekkäisyyksiä hyväksikäyttämällä on mahdollista ajaa monenlaisia agendoja ja luoda niihin sopivaa retoriikkaa tarvittaessa.

Huhtikuussa 2007, Helsingin Sanomissa esiintyy merkittävä ydinvoimaan skeptisesti suhtautuva artikkeli *Vastavoimaa odotellessa* (Rantanen, 2007), jonka retoriikkaan on syytä tutustua tarkemmin. Merkittäväksi artikkelin nostaa se, että se huomioi ydinvoimaan myötämielisesti suhtautuvien äänten ja skeptisten äänten epäsuhdan valtavirtamedioissa. Tässä artikkelissa todetaan viidennen ydinvoimalan rakentamispäätöksen jälkeen alkaneiden uusien rakennuspäätöksien käsittelyn olevan aivan liian kevyttä ja pintapuolista. Artikkelissa haastateltu ympäristöfilosofi Olli Tammilehto toteaa, että ydinvoimasta on onnistuttu levittämään valheita suomalaisessa mediassa ja vastatiedotus ei ole onnistunut läpäisemään median siivilää. Eurooppa ei esiinny niinkään yhtenäisenä kokonaisuutena vaan erilaisten erityisintressien lähteenä. Todetaan, että ydinvoimaa rakentavat tahot ovat eurooppalaisia kuten Loviisasta merenrantatonttia hankkiva saksalainen energiayhtiö E. ON. Eurooppa on myös ydinvoimakriittisten asiantuntijäänten lähde: tämän artikkelin tapauksessa mainitaan karlsruhelaisen ydinvoimatutkimuslaitoksen tutkimukset, jotka kyseenalaistavat tiettyjä EPR-reaktoriin liittyviä seikkoja. Vaikka artikkeli sisältää paljon vähemmän Eurooppa-retoriikkaa sinänsä, on se kiinnostava se seikan takia, että se ottaa suoranaisesti kantaa suomalaisen ydinvoimakeskustelun luonteeseen ja tapaan, jolla sitä on käyty. Voidaankin katsoa artikkeli toimivan voimistuvien vastaänten airueena, kun huomioidaan että viidennen ydinreaktorin valmistumispäivän lähestyessä ja lopulta viivästyessä vastaäntenpainot voimistuvat merkittävästi ja ydinvoimalle myötämielisten ääntenpainot joutuvat selkeästi puolustuskannalle. Helsingin Sanomia katsottaessa voidaan sanoa, että huhtikuu 2007 on

merkittävä rajapyykki, jonka jälkeen epäsuhdat ydinvoimaa kannattavien ja vastustavien äänien välillä alkavat tasoittua.

Saman vuoden lokakuussa Martti Tiurin vieraskynä kirjoituksessa otsikolla, *Suomen ilmastopolitiikka on väitettyä tehokkaampaa* (HS 20.10.2007) ei ole kuitenkaan vielä suurempaa merkkiä äänten tasoittumisesta. Tiuri ottaa alentuvan paheksuvaan sävyyn kantaa Germanwatch-ympäristöjärjestön tekemään tutkimukseen Euroopan maiden ilmastopolitiikan tehokkuudesta. Tässä tutkimuksessa Suomi oli tullut sijalle 36, kun taas Ruotsi oli sijoitettu ensimmäiselle sijalle ja Saksa viidennelle. Tiurin mukaan tutkimuksessa käytetty indeksi on tarkoituksenhakuisesti laadittu ja siten epäpätevä määrittelemään maan ilmastopolitiikan ”todellista” tehokkuutta. Ensimmäiseksi ongelmaksi Tiurin mukaan nousee se, että valtion valmius luopua ydinvoimasta korreloi suoraan indeksissä parempaan asemaan. Puolet indeksistä muodostuu taas uusiutuvan energian kapasiteetin kasvusta, joka taas polkee Suomea alaspäin, koska Suomi on ollut jo pitkään uusiutuvan energian tuotannon kärjessä ja uutta kapasiteettia ei siksi ole rakennettu. Myös suurteollisuuden käyttämän energian vaikutus indeksiin kaihertaa Tiuria. Tiuri siis rakentaa argumenttia siten, että indeksin laatinut ympäristöjärjestö ei ole ymmärtänyt suomalaisen visionäärisyyden ja edelläkävijyyden päälle, vaan päinvastoin on katsonut kyseiset seikat rasitteiksi ja merkeiksi tehottomuudesta. Argumentti perustuu siis aiemmasta tutulle perusasetelmalle, jossa Suomi on edelläkävijä ja Euroopassa käydään selkeästi jäljessä. Se mikä aiheuttaa Tiurille pahennuksen aihetta on se, että jäljessä tarpovat eurooppalaiset eivät tunnusta visionäärisyyttä, vaan päinvastoin kritisoivat sitä ja yrittävät nostaa erilaisia ilmastopolitiikan muotoja esimerkin asemaan. Tiuri toteaa kuinka: ”Indeksi suosii Ruotsia ydinvoimasta luopumispäätöksen lisäksi myös siksi, että siellä suuri osa energiasta on vesivoimaa. Tilastointikäytännöstä johtuen vesisähkö vähentää näennäisesti energiankulutusta verrattuna ydinsähköön.” (Tiuri, 2007) ja ”Indeksi suosii myös Tanskaa, jossa energiankulutus on elinkeinorakenteen vuoksi alhainen eivätkä päästöt ole lisääntyneet.” (Ibid.). Myös saksa on indeksin suosiossa, koska saksojen yhdistymisestä johtunut päästöjen kasvaminen on saatu talttumaan.

Tiurille Suomi on väärinymmärretty visionääri, jota harhaanjohtetut eurooppalaiset kritisoivat ymmärtämättä, miten asiat todellisuudessa ovat. Tätä näkemystä tukee Tiurin kirjoituksen viimeinen kappale:

”Ruotsi ja Saksa ovat osin varoittavia esimerkkejä siitä, miten ei pidä toimia ilmastonmuutoksen hillitsemisessä. EU:n tulisikin heti kumota kestävä kehitystä edistävä biopolttoainedirektiivi ja hyväksyä ydinvoima, uusiutuva energia ja energian säästäminen keinoiksi saavuttaa päästöjen vähentämistavoite.” (HS 20.10.2007)

Martti Tiurin kolumnissa Eurooppa asetetaan selkeästi ymmärtämättömien idealistien rooliin. Eurooppalaisilta puuttuvat sellaiset ihailtavat ominaisuudet kuin pragmatismi, rohkeus tehdä välttämättömät päätökset ja kyky nähdä keskeiset tosiseikat. Eurooppalaiset ovat siis toimijoita, jotka ymmärtämättömyydessään uhkaavat haluttavaa kehitystä ja joiden ainoa toivo on ottaa mallia jälleen kerran suomalaisesta käytännönläheisestä, ”realistisesta” politiikasta. Käytännönläheisyyteen ja välttämättömyyteen vetoaminen on erittäin tehokasta Suomessa, sillä konsensusvetoinen poliittinen kulttuurimme sekä historiassa merkittävät poliittiset strategiat, jotka ovat tehneet välttämättömyydestä hyveen (vahvin esimerkki tästä on ulkopoliittikaamme pitkään ohjannut Paasikivi-Kekkosen linja), ovat tehneet näkemykseni mukaan suomalaisesta yleisöstä hyvin alttiin tällaiselle narratiiville.

Joulukuussa 2007 Helsingin Sanomien tiedetoimittaja Marko Hamilo jatkoi vahvalla Eurooppa kriittisyydellä. Artikkelissaan otsikolla *Missä EU, siellä ongelma* (04.12.2007) Hamilo kritisoi voimakkaasti Euroopan Unionin lähestymistapaa ilmastonmuutoksen pysäyttämiseen. Hän syyttää Unionia kaksijakoisesta lähestymisestä, ensimmäinen on nk. holhoava malli, jossa määrätyt yksittäiset rajoitukset ovat tehottomia. Tässä vaiheessa Hamilo tekee kiinnostavan retorisen liikkeen ja implisiittisesti vihjaa Euroopan unionin muistuttavan Neuvostoliittoa:

”Holhoava malli määrää yksittäisiä toimenpiteitä: kielletään hehkulamput, rajoitetaan lentoliikennettä, määrätään kuinka monta prosenttia autojen polttoaineista tulee korvata bioetanolilla tai -dieselillä. Jos tällaiset viisivuotissuunnitelmat olisivat tehokkaita, Neuvostoliitto porskuttaisi yhä naapurissamme.” (HS 04.12.2007)

Tämä jo aiemmin havaittu Eurooppa kriittisyyden tyyppi (vrt. Ulla Klötzer) pyrkii siirtämään suomalaisen yleisön Neuvostoliittoa kohti kokeman epäluulon koskemaan myös eurooppalaista poliittista integraatiota. Hamilo korostaa nk. vapaaseen yhteiskuntaan kuulumattomia elementtejä käyttämällä termejä mm. ”holhous” ja ”viisivuotismalli” saadakseen aikaiseksi kuvan Euroopan Unionista jonkinlaisena ylikansallisena autoritaarisena koneistona. Tämä korostaa tietysti kokemusta Euroopasta uhkana.

Toinen Hamilon kritisoima lähestymistapa on markkinavetoinen lähestymistapa, joka Hamilon mukaan on epäonnistunut, koska Unioni ei ole toteuttanut tätä oikein. Eurooppaan kohdistetaan hyvinkin rankkaa kritiikkiä: ”Jos unionissa olisi luettu taloustiedettä, ankara ilmastopolitiikka olisi aloitettu Euroopan omilta, ei globaaleilta markkinoilta.” (Hamilo, 2007) ja

”Se [Euroopan Unioni] jostain syystä haluaa kertoa jäsenmailleen paitsi päästökaton, myös sen, miten siihen tulee päästä. Sen eräänä seurauksena autojen tankkiin pitää kaataa biopolttoaineita, jotka riistävät Brasilian köyhiä, tuhoavat Malesian sademetsät, vievät ruoan nälkäisten suusta eivätkä edes juuri vähennä päästöjä. Saattavat lisätä.” (Hamilo, 2007)

Euroopan Unioni on siis tietämätön, autoritaarinen entiteetti, joka tekee normaaleille ihmisille järjettöminä näyttäytyviä päätöksiä omista käsittämättömistä syistään. Tästä Euroopan Unionin perusluonteesta Hamilo johtaa syyn myös sille, miksi Euroopan Unioni vaatii uusiutuvien energialähteiden käyttöä, kun tarjolla olisi järkeviä ratkaisuja kuten ydinvoima ja fossiilisilla polttoaineilla käyvien laitoksien varustaminen hiilidioksidikaappareilla. Vahvistaakseen kriittistä viestiään Hamilo nostaa esille Timo Soinin lanseeraaman EU:ta koskevan ”aksioman”: ”Missä EU, siellä ongelma” (Hamilo, 2007). Euroopalla on siis tässä tapauksessa rooli ongelmana. Autoritaarisena ylivalta se ei kykene järjellisiin päätöksiin, vaan toimii omien intressiensä ohjaamana tehden järjettömiä päätöksiä. Tämä narratiivi on kriittisempi variaatio aiemmin esitellyistä narratiivista, jossa Eurooppa on jäljessä ja tarvitsee johtajuutta. Aiemman narratiivin elementteihin on lisätty vahva autoritaarisuuden kritiikki sekä selkeämpi käsitys Euroopasta uhkaavana tahona.

Pääkirjoituksessa Helmikuun alussa 2008 on kiinnostava muutos aiempaan Helsingin Sanomissa nähtyyn retoriikkaan. Kirjoituksessa *Areva sysii vastuuta muille* (HS 28.02.2008) todetaan ranskalaisen energiayhtiön olevan kovan paineen alla Olkiluodon reaktorin viivästymisten takia. Ranskalaisten viitataan syyttävän muita hidasteluista, mutta todetaan, että paineiden todellinen syy on siinä, minkälainen uskottavuusongelma uuden reaktorin rakentamisen hidastelu on yhtiölle, joka pyrkii luomaan ydinvoimarakentamiseen uuden ”avaimet käteen” -periaatteen. Panokset ovat suuret, kuten pääkirjoituksessa todetaan:

”Arevan toimintaan vaikuttava suuri taustatekijä on se, että ilmaston lämpenemisen vuoksi ydinvoima kokee uutta renessanssia. Yhä useampi maa on

alkanut pohtia mahdollisuutta tuottaa lisää energiaa ydinvoimalla - tavalla, joka ei lisää kasvihuonepäästöjä. Tarjolla ovat siis valtavat markkinat alan osaamiselle.” (Rautio, 2008)

Keskeisenä osana tekstin mainitsemissa markkinoissa on tietysti Eurooppa. Osana kehittyneitä, energiannälkäistä globaalia pohjoista juuri Euroopan kaltaiset alueet kaipaavat kapasiteetiltaan suurta energiatuotantoa mahdollisimman vähällä kasvihuonekaasurasitteella. Kuten aiemmasta retoriikasta voidaan huomata, Olkiluoto-projektin tarkoitus on ollut osoittaa johtajuutta ja ohjata eurooppalaisten toimintaa ilmastonmuutoksen vastaisessa työssä. Projektin vaikeudet osoittautuvat siis hyvin ongelmallisiksi tämän retoriikan edistämälle narratiiville. Tässä artikkelissa voidaankin nähdä ydinvoimamyönteisen retoriikan murroskauden alku. Puhtaan myönteiseen johtajuus/välttämättömyys/edistyksellisyys - narratiiviin on kehitettävä tapoja käsitellä ongelmaksi nousevia asioita kuten Olkiluodon reaktorin viivästyminen. Ongelmat on ikään kuin selitettävä pois, ja tämä pääkirjoitus lähtee tekemään tätä osoittamalla Arevan projektin heikkoudet. Ongelma ei ole siis ydinvoimassa sinänsä tai Olkiluoto-projektissa, ongelmat piilevät projektin toteuttajissa ja heihin kohdistuvissa ristipaineissa. Korostetaan kulttuurierojen vaikutusta projektin etenemiseen. Voidaankin huomioida, kuinka retoriikassa eurooppalaisuus (jota tässä tapauksessa edustavat ranskalaiset) saa uuden aseman. Projekti siis hidastuu, koska ranskalaisten tavat tehdä ydinvoimaloita ovat niin erilaisia kuin suomalaisten tavat valvoa ydinvoimaloiden rakentamista. Tilanteen dynamiikka tiivistetään erinomaisesti pääkirjoituksen viimeisessä kappaleessa:

”Lauvergeonin [Arevan toimitusjohtajan] puheita pitää punnita ottaen huomioon, että Areva on sellaisessa markkinatilanteessa, jossa sen ei pitäisi nyt saada yhtään tahraa kilpeensä. Suomesta sellainen on jo tulossa - aina myöhästymiskorvauksia myöten - joten syyllisiä etsitään yhtiön ulkopuolelta.” (HS 28.02.2008)

Projektin myötätuulen alettua ailahtella myös retoriikka muuttuu muotoonsa. Ydinvoiman lisärakentamista Olkiluotoon ei enää esitetä puhtaasti suomalais-ranskalaisena johtajuusprojektina eurooppalaisessa energiapolitiikassa, joka etenee vääjäämättömästi sulassa sovussa (vrt. Teppo Tiilikaisen artikkeliin Suomen Kuvalehdessä ”Rauman Kultakaivos 2005, alla s.93), vaan on tunnustettava projektin kohtaamat haasteet ja paineet sekä selitettävä ne. Kärjistäen voidaan todeta, että tässä tekstissä nähdään, kuinka suomalainen ja eurooppalainen kulttuuri asetetaan vastakkain ja tätä kohtaamista käytetään sitten syynä projektin ongelmille. Eurooppa on siis saanut roolin toimintaympäristön (scenen)

ominaisuutena. Vielä keskeisimmin Euroopan rooli ongelmana ja haasteena suomalaiselle energiapolitiikalle korostuu.

Toukokuun alussa vuonna 2008 Helsingin Sanomat antaa tilaa ponnekkaalle vasta-argumentille ydinvoimakeskustelulle. Sunnuntai-debatti osiossa Thomas Rosenberg, loviisalainen sosiologi otsikoi kannanottonsa *Suomi uskoo sokeasti ydinvoimaan* (HS 04.05.2008). Rosenberg huomioi, että Suomen tilanne on ainutlaatuinen, koska Suomi on ainoana ydinaseettomana maana vapaaehtoisesti lisäämässä ydinvoimaa ja se on lisännyt pyrkimyksiään kaikilla muillakin ydinvoimateollisuuteen liittyvillä teollisuuden aloilla aina uraanin louhinnasta ydinjätteen loppusijoittamiseen asti. Hän toteaa, että kehityksen alkusysäyksenä on toiminut vuoden 2001 periaatepäätös ydinjätteiden loppusijoittamisesta. Kehityksen hyvän menestyksen hän sitoo neljään seikkaan: poliittiseen luottamukseen, ympäristölainsäädäntöön, teknologiseen hybrikseen sekä psykologiseen ja moraaliseen eetokseen. Näiden seikkojen ansiosta ydinvoimamyönteisten tahojen on ollut mahdollista muokata Suomesta Rosenbergin sanoin: ”ainoa ydinaseeton maa, joka rakentaa sitä [ydinvoimaa] omasta halustaan lisää.” (Rosenberg, 2008).

Eurooppa esiintyy Rosenbergin kannanotossa lähinnä suurteollisuuden intressien lähteenä. Kuten hän toteaa mm. Olkiluodon ydinvoimala projektista puhuessaan, asialla on ollut suomalaisten yhtiöiden lisäksi saksalainen energiayhtiö, jonka vaikutus on sittemmin häivytetty julkisesta keskustelusta: ”Asialla on kolmekin yritystä: Fortum, TVO ja saksalainen jätti E.ON, joka nyttemmin on naamioitunut Fennovoimaksi.” (Ibid.). Suomalaisen yhteiskunnan luonne on Rosenbergin mukaan myös edullinen näille ulkomaisille erikoisintresseille. Rosenberg vertaa Suomea vahvojen kuntatahojensa takia Asterix-sarjakuvien Galliaan, ja toteaa että tämä avaa ydinvoimamyönteisille tahoille mahdollisuuden ”hallita hajottamalla” (Ibid.), tämä viittauksena perinteiseen käsitykseen Rooman keisarikunnan tavasta hallita alusmaitaan.

Kannanottonsa lopussa Rosenberg katsoo kriittisesti suomalaisten omaa asennetta ydinvoimaan ja ympärillä oleviin yhteiskuntiin, jotka eivät seuraa Suomen ydinvoimamyönteistä polkua. Hän toteaa, että: ”Suomalainen ydinvoima-ajattelu on nähtävä

maamme kollektiivisten kokemusten historiaa vasten” (Ibid.). Rosenberg toteaa, että suomalaisille on tyypillistä idealisoida asemansa muihin nähden ja korostaa oman valintansa merkittävyyttä ja vahvistaa tätä sanomaa tilanteen vaatimilla välttämättömyyksillä. Rosenberg huomioi, kuinka suomalaiset mielellään ajattelevat itsestään kuten Tuntemattoman sotilaan alikersantti Lehto, joka ei suostu pakenemaan turvaan seisoessaan vaadittua ”kovennettua”. Suomalaisille tällainen käyttäytyminen on, Rosenberg mukaan, siis ylpeydenaihe ja tapa kokea ylemmyyttä sellaisia kohtaan, jotka perääntyvät (Rosenberg toteaa ruotsalaisten oleva suomalaisille erityisen rakas kohde tälle). Hän myös kääntää tämän mentaliteetin suoraan ydinvoimaa koskevaksi: ”Muut paekoot vastuutaan käytetystä ydinpolttoaineesta, uraaninlouhinnasta tai muusta ydinvoimaan liittyvästä ikävästä - me emme pakene! Meillä on rohkeutta ja vaadittavaa osaamista. Ja ennen kaikkea vakautta, niin peruskalliossa kuin politiikassa.” (Rosenberg, 2008). Tätä Rosenbergin tulkintaa on kiinnostava peilata siihen ajatteluun, jota tässä tutkimuksessa on tavattu erityisesti juuri ydinvoimamielisillä tahoilla. Rosenbergin tulkintahan on vähemmän mairitteleva tulkinta narratiivista suomalaisesta johtajuudesta välttämättömyyksien ja realiteettien edessä, joka on ollut hallitseva ydinvoimaa puolustavien retorisisessa arsenaalissa. Tässä tilanteessa johtajuus kuvataankin itsepäisyytenä ja sokeana uskona omaan erinomaisuuteen. Välttämättömyydet ja realiteetit ovatkin itse kehitettyjä tai valittuja haasteita, joiden välttämiseen olisi vaihtoehtoja. Suomalaisten johtajuus naapureittensa ja eurooppalaisen viiteryhmänsä edellä muuttuukin tarpeettomaksi syöksymiseksi omaan miekkaansa. Rosenbergin vastine toimiikin malliesimerkkinä retorisesta kamppailusta, josta ydinvoimakeskustelu laajemmalti muodostuu.

Neljää päivää Thomas Rosenbergiä myöhemmin Satu Hassi kirjoitti Helsingin Sanomien mielipide osioon otsikolla *Suomella on ikioma totuus energiasta* (HS 08.05.2008). Hassi jatkaa Rosenbergin linjoilla todeten, että Suomi on hyvin yksin päätöksessään kehittää ydinvoimaa ja mainitsee, että mm. Olkiluoto kolme projekti on joutunut maailmalla ivan kohteeksi. Hassi toteaa Euroopan Unioni energiapolitiikan olevan pahasti harhateillä. Toisaalta eurooppalaisten pyrkimykset päästä päästövähennystavoitteisiinsa maakaasun ja tuulivoiman avulla Hassi nostaa esimerkiksi järkevästä lähestymistavasta ongelmaan. Euroopasta löytyy myös esimerkit Hassille siitä, kuinka paljon paremmin uusiutuva energia työllistää kuin ydinvoimateollisuus. Hassi jatkaa siis aiemmin todettua ydinvoimakriittistä narratiivista, jossa Euroopan poliittiset instituutiot ovat enemmän tai vähemmän harhautuneet, mutta samalla Eurooppa on täynnä positiivisia esimerkkejä halutunlaisesta kehityksestä.

Eurooppaan suhtaudutaan epäilevästi sekä positiivisesti. Suhtautumisen laatu vaikuttaa riippuvaan siitä, kuinka suorassa yhteydessä käsiteltävät seikat ovat Euroopan poliittisiin instituutioihin tai yksittäisten valtioiden hallituksiin. Toisin sanoen mitä lähempänä asiaan liittyy eurooppalaiset instituutiot tai hallitukset, sitä epäilevämmiin ydinvoimakriittiset tahot näihin asioihin suhtautuvat.

Kesäkuun alussa 2008 Martti Tiuri ottaa kriittisesti kantaa Euroopan Unionin ilmastopolitiikkaan. Vaikka kritiikin kohde on sama ydinvoimakriittisten kanssa, syyt joita Tiuri nostaa esiin ovat toisia. Tiurin keskeinen poikkeama esimerkiksi Hassin näkemyksestä tulee ilmi hänen tekstinsä alkupuolella, jossa hän toteaa: ”Euroopan unioni pitää itseään edelläkävijänä ilmastopolitiikassa. Unionin päätavoitteena ei kuitenkaan ole kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen vaan uusiutuvan energian lisääminen.” (Tiuri, 2008). Näin Tiuri asettaa itsensä lähes päinvastaiseen asemaan ydinvoimakriittisten äänen suhteen. Tekstissään hän rakentaa argumenttia jo aiemmin huomioituille peruselementeille, mm. Euroopan harhautuneille pyrkimyksille tukea ja kehittää uusiutuvia energialähteitä sekä Euroopan kyvyttömyydelle tunnustaa väistämättömät ”tosiseikat”. Hän luettelee keskeiset tavat, joilla Euroopan Unionin nykyinen ilmastopolitiikka toimii tehottomasti sekä tukee järjettömiä ja lopulta haitallisiksikin osoittautuvia toimenpiteitä. Luettelonsa hän päättää Unionin kantaan ydinvoimasta:

”EU ei hyväksy ydinvoimaa keinoksi pienentää päästöjä. Päinvastoin unioni sallii päästöjen kasvun, jos maa luopuu ydinvoimasta. Ydinvoima on kuitenkin tehokkain ja turvallisin keino torjua ilmastonmuutosta, koska se ei aiheuta kasvihuonekaasupäästöjä eikä pienhiukkaspäästöjä.” (Tiuri, 2006)

Tiurin teksti noudattaa keskeisesti Perelmanin todellisuuden rakennetta luovan argumentin kaavaa. Hän antaa esimerkkejä Euroopan Unionin kestävästä politiikasta ja kruunaa argumenttinsa esimerkillä hänen käsityksensä mukaan merkittävämmästä erheestä eli ydinvoiman karsastamisella. Näin hän pyrkii diskreditoimaan Euroopan Unionin kannan ydinvoimaan ja ilmastopolitiikkaan yleisemmin. Euroopan poliittiset instituutiot saavat jälleen roolin ongelman lähteenä.

Tiurin Eurooppa kriittinen agenda johtaa myös syvemmälle ja tulee ilmi hänen mielipidekirjoituksensa lopussa hänen todetessaan: ”EU:n on uusittava ilmastopolitiikkansa.

Eri maiden energia-asiantuntijoiden on laadittava maakohtaiset suunnitelmat ja toteuttamiskeinot päästöjen vähentämiseksi sen sijaan että EU:n poliitikot määräävät niistä.” (Ibid.). Retoriikan päätavoitteeksi muovautuukin poliittisen vallan siirto takaisin kansallisvaltioille ylikansalliselta byrokratialta, jonne se Tiurin mukaan mitä ilmeisimmin on karannut. Kyseessä ei ole siis sinänsä pelkkä eurooppalaisen ilmastopolitiikan kritiikki ja vaatimus muuttaa sen tekemisen tapaa, vaan Tiuri myös rakentaa järjestelmällistä syytä ilmastopoliittisen vallan takaisin hankinnalle. Myös on kiinnostavaa verrata Tiurin näkemystä hieman aikaisemmin esiintyneeseen Thomas Rosenbergin argumenttiin, jossa todettiin suomalaisten kärsivän teknologisesta fetisismistä ja perustelemattomasta luottamuksesta asiantuntijuuteen. Tiuri asettuu juuri tälle ”teknologia ja asiantuntija fetisismien” alueelle ja siten vahvistaa asemiaan ydinvoimakriittisten äänten vastapainona. On keskeistä myös todeta, että Tiuri tekee merkittävän olettaman yleisöstään ja rakentaa voimakkaasti argumenttiaan sille olettamukselle että myös hänen yleisönsä jakavat hänen uskonsa teknologiaan ja teknillisiin asiantuntijoihin.

Olli Kivisen kolumni *EU-huolien kolmiyhteys?* (HS 27.01.2009) on kiinnostava tarkastelun kohde erityisesti tarkasteltaessa sitä, kuinka suomalaisten käsitykset Euroopasta ja Euroopan Unionista kietoutuvat yleisemmin heidän huoliinsa ja näkemyksiinsä. Kivinen ottaa alkupisteeksi kyselyn, jossa on tiedusteltu joukolta suomalaisia heidän EU-käsityksiään ja nostaa tästä kyselystä erityistarkasteluun kysymyksen, jossa tiedusteltiin vastaajia huolestuttaneita asioita. Kolmeksi suurimmaksi huolenaiheeksi muodostuivat ilmastonmuutos ja ympäristöongelmat, työttömyys sekä energian hinta ja sen saatavuus. Kivinen huomioi, että tähän kysymykseen keskeisesti liittyen vastaajilta kysyttiin myös, missä asioissa EU:lla on suurimmalta mahdollisuudet vaikuttaa positiivisesti. Ilmastonmuutos ja ympäristöasiat olivat, Kivisen mukaan, ensimmäisellä sijalla ja energia-asiat sijalla neljä. Kivisen huomio on tärkeä, että suomalaiselle yleisölle Euroopan Unioni on tärkeässä asemassa puhuttaessa niin energiapolitiikasta kuin ympäristöpolitiikasta laajemmin. Euroopalla ei ole siis suomalaisten mukaan vain marginaalista asemaa näillä politiikan alueilla. Kivinen toteaaakin, että suomalainen yleisö on sisäistänyt EU:n merkityksen erityisen hyvin:

”Vastauksista käy myös ilmi, että kansalaiset näkevät tietävän hyvin, että maailman ympäristön parantamiseen tähtäävät toimet tehdään EU-vetoisesti. Tutkimus osoittaa myös, että ihmiset ovat sisäistäneet EU:n energiaturvallisuuden välttämättömyyden.” (Kivinen, 2009)

Kivinen siis pyrkii luotaamaan yleisön ennakko-oletuksia. EU:lle ja eurooppalaisten valtioiden vahvalle yhteistyölle on annettava merkittävä rooli. Tekstissä lähdetään rakentamaan ratkaisua kansalaisten ongelmiin. Kivinen ottaa ydinvoimamyönteisen kannan ja rationalisoi kantaansa ”tosiseikkoihin” perustuen. Hän on aluksi luetellut suomalaisten huolenaiheet, jonka jälkeen hän kevyesti viitaten toteaa suomalaisen ydinvoima projektin olevan juuri näiden huolien vaatima ratkaisu. Ydinvoima vastaa kansalaisten huoliin energiaturvallisuudesta ja samalla se on ”koko maata tyydyttävä kansallinen hanke”, joka on ihanteellinen nykyisessä taloudellisessa taantumassa. Kun kansallisista hankkeista puhutaan Suomessa, tehdään implisiittisiä viittauksia narratiiviin sodanjälkeisestä taloudellisesta nousukaudesta, joka katsotaan johtuneen sotakorvauksien täyttämiseksi vaaditusta teollisesta ponnistuksesta. Kivinen tarjoaakin uuden näkökulman suomalaisten johtajuusnarratiiviin Euroopassa. Hän ikään kuin rakentaa suomalaisen yleisön Eurooppaa kohtaavien haasteiden asiantuntijoiksi ja osoittaa, kuinka suomalaiset ovat ryhtyneet yhteistuumaiseen pyrkimykseen tuottaa ratkaisu näihin haasteisiin. Kivinen rakentaa retoriikkansa jo klassisesta retoriikasta tuttuun ylistävän retoriikan tapaan eli imartelemalla yleisöään pyrkii saamaan heidät myönteisemmäksi retoriikan ajamalle motiiville. Kivisen motiivi on varoittaa yleisöään arkailun ja nurkkakuntaisuuden vaaroista ja kehottaa heitä panostamaan yhä vahvemmin jo valitsemalleen edelläkävijöiden ja johtajien polulle. Kuten hän toteaa:

”Selkokielellä ilmaistuna maahamme kannattaa rakentaa niin paljon ydinvoimaloita kuin teollisuutemme on valmis rahoittamaan. Säästäminen ja uusiutuvat energiamuodot ovat hyvä lisä, mutta niillä ei ongelmia yksin ratkaista. Lisäksi ympäristöliikkeillä ja paikallisella nurkkakuntaisuudella on hintansa.”
(Ibid.)

Hänen viestinsä on siis se, että suomalaiset, jotka ovat jo osoittaneet erinomaisen ymmärryksensä EU:a ja Suomea kohtaavista haasteista, ovat ottaneet ensiaskeleet näiden ratkaisemiseksi suurella ”kansallisella hankkeella” ja heidän on varottava liikaa arkailua sekä lyhytnäköistä oman edun tavoittelua ja tuettava teollisuuden pyrkimyksiä edistää näitä hankkeita. Kärjistäen voitaisiinkin Kivisen retoriikkaa pitää ”suomalaiset, Eurooppa tarvitsee teitä!” –tyyppisenä, sota-ajan moraalin ylläpitoon tarkoitettuun viestintään verrattavana retoriikkana. Kivisen retoriikan tempo ei ole yhtä vauhdikas tai viesti suora, mutta se perustuu samantyyppiseen kansallisen yhtenäisyyden, haasteiden ylittämisen ja sinnikkyuden korostamiseen sekä ihannointiin.

Ilkka Ahtiainen tuo ydinvoimamyönteiseen retoriikkaan uusia elementtejä artikkelissaan *Saksa on jäämässä yksin vastustamaan ydinvoimaa* (Ahtiainen 2009). Ahtiainen toteaa artikkelissaan, että saksalaiset ovat jäämässä yksin vastustamaan ydinvoimaa, kun Ruotsi ilmoitti pyörtävänsä uuden ydinvoiman rakennuskiellon aiemmin helmikuussa 2009. Artikkelin retoriikassa kiinnostavaa on ensinnäkin sen valmius käyttää ironisoivaa sävyä. Tästä esimerkkinä on heti artikkelin alussa huomioitu toteamus saksan sosiaalidemokraattisen puolueen ”pahasuiselta” pääsihteeriltä, jossa tämä toteaa Kristillisdemokraattien oleva ”atomilahko”. Ahtiainen ehtii heti perään toteamaan ironisesti:

”Maailma ja varsinkin Eurooppa Saksan ympärillä on kuitenkin muuttunut nopeasti. Ydinvoimaan ollaan turvautumassa nyt joka puolella maanosaa. Kun mallimaana Saksassa pidetty Ruotsi ilmoitti äskettäin täyskäännöksestä ydinvoimapolitiikassaan, saksalaiset tai ainakin osa heistä alkaa erottua atomikammoisena lahkona.” (Ahtiainen 2009)

Ahtiainen haluaa korostaa saksalaisten ydinvoimavastaista positiota ironisoimalla aiempaa kulttisytytystä. Hänen retoriikkansa mukaan Eurooppa ja maailma ovat muuttuneet siten, että on typerää vastustaa ydinvoimaa. Viittaamalla kultismiin suhteessa ydinvoimaan Ahtiainen haluaa myös korostaa saksalaisten näkökulman taikauskoisuutta ja irrationalismia. Euroopan nykyinen tila Ahtiaisen retoriikassa on olla osoitus ydinvoiman tarpeesta ja uudesta noususta. Eurooppalaiset kuten maailma laajemminkin ovat tulleet ymmärtämään tarpeen ydinvoimalle, ja esteenä tälle voittokululle on enää muutamat vastahakoiset ”kulttilaiset” kuten narratiivin saksalaiset.

Vastustuksen aiheuttamaa uhkaa korostetaan aiemmista narratiiveista tutulla itäisen uhan maalailulla. Ahtiaisen artikkeli tekee sen lainaamalla Professori Kurt Laukin äärimmäisen taitavaa retorista vetoa, jossa professori Lauk toteaa, että ydinvoimaa vastustettaessa ei oteta huomioon sitä tosiseikkaa, että saksalaisten lastenhuoneiden lämpötilaa säätelevät tosiasiasa venäläiset. Tämä on Ahtiaisen erinomainen valinta lainaukseksi, sillä se sisältää hyvin tunnepitoisia elementtejä lastenhuoneineen ja suomalaiselle yleisölle vetoavan uhan – venäläiset. Implisiittisesti, artikkelin kontekstissa, retoriikassa vihjataan, että ydinvoiman vastustaminen jättää Euroopan riippuvaiseksi tuontienergiasta ja että tuo tuontienergia tulee keskeisesti idästä, josta ei suomalaisessa kansallisessa tarinassa pidä olla riippuvainen. Ahtiaisella on siis käytössään hyvin raskaat retoriset aseet. Ydinvoiman puolustamisen

rationalismia peilataan vastustamisen kultismiin ja vastustaminen rakennetaan merkitsemään tulevaisuuden altistamista Venäjän vaikutukselle.

Alkuvuotta 2009 voidaan pitää retorisesta näkökulmasta kiinnostavana aikana suomalaisessa ydinvoimakeskustelussa. Yhtäältä Euroopassa oli havaittavissa trendejä ydinvoiman kannatuksen nousuun, joka haluttiin erityisesti ydinvoimamyönteisissä piireissä artikuloida aiemman narratiivin mukaisesti eurooppalaisten myöhäisenä mutta tervetulleena kääntymisenä rationaaliseen ratkaisuun ja tosiasioiden hyväksymiseen. Toisaalta ilmassa oli merkkejä siitä, että rationalismin mallimaana toimineessa Suomessa trendi oli vastakkainen, mikä muodosti ydinvoimamyönteiselle narratiiville ongelman. Pääkirjoituksessaan maaliskuussa 2009 Janne Virkkunen otti tämän trendien vastakkainasettelun käsittelyynsä, mutta retoriikassa on havaittavissa selkeää empimistä. Virkkunen ottaa esille kirjoituksessaan Elinkeinoelämän valtuuskunnan (Eva) tekemän kyselyn suomalaisten arvoista ja asenteista. Virkkunen toteaa mm. suomalaisten luottamuksen ja arvostuksen Eurooppaa kohti kasvaneen, jonka jälkeen hän toteaa Eva:n kyselyn tuottaneen yhden yllätyksen: suomalaisten kasvaneen vastustuksen ydinvoimalle. Syytä muutokseen ei Virkkusen mukaan ole selvästi havaittavissa. Hän spekuloi Olkiluodon rakennusongelmien ja -viivästysten vaikuttaneen asiaan, mutta mitään selkeää syytä trendille Virkkunen ei aseta. Tätä hän kontrastoi Euroopan muuttuviin asenteisiin sanoen:

”Muutos kansalaisten asenteissa on erityisen kiinnostava siksi, että se näyttäisi olevan vastakkainen kansainvälisen suuntauksen kanssa. Muualla Euroopassa on leviämässä uudenlainen myönteinen suhtautuminen ydinvoiman lisärakentamiseen... ..Siihen on monta syytä, eikä vähäisin ole se, että Länsi-Eurooppa ja myös itäinen Keski-Eurooppa haluavat irtautua liiallisesta riippuvuussuhteestaan Venäjän kaasuun.” (Virkkunen 2009)

Retorisesti siis, Euroopan asema muuttuu Suomen jäljessä hiihtäjistä varovaisesti kohti aikaisempaa suomalaisten asemointia eli enemmän keskeiset tosiseikat ymmärtäneiksi edistyksellisiksi. Kiinnostavaa on huomioida, että ensimmäinen syy, jonka Virkkunen huomioi eurooppalaisten mielenmuutokselle, on halu vähentää riippuvuutta Venäjän kaasusta. Ottaen huomioon että Virkkunen varmasti oli tietoinen tätä tekstiä valmistellessaan, että samaan aikaan Itämeren alle suunniteltiin Nord Stream -kaasuputki hanketta, jonka tarkoitus oli tuottaa venäläistä kaasua Saksaan ja edelleen muualle Länsi-Eurooppaan, riippuvaisuusargumentti ilman tarkennuksia on heikko. Ydinvoimamyönteiset tahot ovat kuitenkin huomanneet tässä vaiheessa, että suomalainen yleisö ei ole erityisen

vastaanottavainen aiemmalle retoriikalle, joten retoriikkaa on muutettava. Suomalaisille on nyt osoitettava, että heidän arvossaan pitämä viiteryhmä Eurooppa on ymmärtänyt väistämättömät realiteetit ja on tekemässä ”sen mitä täytyy”. Viestin vahvistamiseksi korotetaan uhka riippuvaisuudesta venäläisestä energiasta aiempaa keskeisempään asemaan, koska suomalaiset yleisöt perinteisesti reagoivat hyvin tämäntyyppiseen retoriikkaan. Kuten aiemmin kuitenkin huomioin, tämä argumentoinnin tapa on vasta muodostumassa vuonna 2009, mikä näkyy mm. Virkkusen empivässä retoriikassa.

Empiminen näkyy hyvin siinä, kuinka Virkkunen Venäjä-kortin vedettyään toteaa toisen syyn uudelle ”ydinvoimainnostukselle” olevan ilmastonmuutos. Ilmastonmuutos on saanut poliitikot ajattelemaan uudestaan, jopa ruotsalaiset kuten Virkkunen mielissään toteaa:

”Hyvää esimerkkiä näyttää Ruotsin porvarihallitus, jossa ydinvoimaa rajusti vastustaneet keskustapuolue ja kristillisdemokraatit ovat mukana antamassa lupaa ydinvoiman lisärakentamiselle osana hallituksen kunnianhimoista ilmastopoliittista ohjelmaa.” (Virkkunen 2009)

Kuitenkin Virkkunen päättää säilyttää jotakin aiemmasta retoriikastaan ja toteaa seuraavaksi, että ruotsalaisten muutokset ovat ”käärity häveliääseen pakettiin” (Virkkunen 2009), jotta voidaan säilyttää mahdollisuus palata retoriikkaa, jossa eurooppalaiset kumppanimme hannaavat, hidastelevat ja jättävät tarvittavat toimet puolitiehen.

Joulukuussa 2009 Olli Kivinen otti pääkirjoituksessa kantaa Kööpenhaminan ilmastokokouksen tärkeyteen. Hän toteaa artikkelissa, että Kööpenhaminalla on korostunut merkitys, sillä myös suurempi yleisö on ottanut ilmastonmuutoksen huolenaiheekseen. Vaikuttajilla on uusi motiivi saada tuloksia aikaan. Keskeisen tärkeä kokous on, Kivisen mukaan, EU:lle. Kivisen tulkinnan mukaan Euroopan ja Suomen nykyinen kilpailukyky riippuu siitä, kuinka hyvin muut maailman maat (tärkeimpien ollessa luonnollisesti USA, Kiina ja muut nousevat taloudet) saadaan mukaan ilmastotalkoisiin.

Kiinnostavaksi energia- ja Eurooppa-retoriikan kannalta Kivisen teksti muuttuu, kun hän alkaa puhua Euroopan tarpeesta kehittää kokonaisvaltainen energiaratkaisu. Hän mainitsee, kuinka Euroopassa on lähdetty siitä, että uusiutuvia energianlähteitä tulee tukea ja liittää

näihin sopiva määrä vanhoja ratkaisuja. Kivisen implisiittinen viesti onkin, että vanhat ratkaisut kuten ydinvoima ovat se oikea tapa ratkaista ongelmat ja että liiallinen keskittyminen uusiutuvien energialähteiden tukemiseen voi muuttaa nämä taloudelliseksi rasitteeksi. Kuten hän toteaa:

”Meillä ja muualla on myötätulessa ajatus, että uusiutuvia energiamuotoja tulee tukea, koska niiden tuottama energia ei pysty ainakaan aluksi kilpailemaan tuotantokustannuksissa fossiilisten polttoaineiden ja muiden energiamuotojen kanssa... ..Siitä voi helposti kehittyä loputon ja kallis tukiaisautomaatti, jolloin myös kansalaiset kääntyvät sitä vastaan. Näin käy esimerkiksi silloin, jos uusiutuvilla energiamuodoilla tuotettu energia on paljon kalliimpaa kuin vanhoilla menetelmillä tuotettu.” (Kivinen 2009a)

Kivisen retoriikassa on nähtävissä selkeästi muutos energiapoliittisessa dynamiikassa. Verrattuna vaikka vuoden 2005 tai 2006 retoriikkaan on muutos selkeä. Poissa on vahva välttämättömän pahan tai itsevarma realiteettien tunnustamisen retoriikka, ja tilalle on tullut ajan henkeen sovitettu argumentointi varovaisuudesta ja korostunut keskittyminen uusien lähteiden tehottomuuteen, epävarmuuteen ja kalleuteen. Taustalla elää yhä implisiittisesti ajatus väistämättömistä realiteeteista, mutta ongelmaksi muodostuu, että ydinvoimamyönteisten tahojen yleisö on harhautunut miettimään muita vaihtoehtoja ja huomanneet niistä jotkin jopa houkutteleviksi.

Seuraavan vuoden maaliskuuhun mennessä ydinvoimamyönteinen retoriikka vaikuttaa löytäneen uomansa. Janne Virkkunen toteaa pääkirjoituksessaan ydinvoiman tulevan jälleen, jolla hän viittaa siihen, että vuosien tauon jälkeen ydinvoiman puolesta saa puhua. Vielä vuonna 1993, Virkkusen mukaan, ydinvoima oli niin vastustettua, että Helsingin Sanomienkin sivuilla jännitettiin, saako uusi reaktorihanke tarvittavan tuen eduskunnassa. Ei saanut.

Virkkunen lähtee uudestaan rakentamaan argumenttia välttämättömyyksien ja realiteettien suuntaan. Sävy on kuitenkin aiempaa puolustelempampi, kun Virkkunen viittaa siihen, kuinka ydinvoimasta ei ole saanut puhua, ja kun hän luonnehtii ydinvoimasta puhumista sanoin: ”Sellaisesta, mikä ennen oli kiellettyä, on tullut sallittua, jopa suositeltavaa.” (Virkkunen 2010). Puolustava sävy luonnehtii koko tekstiä, myös sen Euroopan käyttöä. Virkkunen toteaa, että Olkiluoto 3 on myöhästymässä vähintäänkin kolmella vuodella, minkä jälkeen hän luotaa viivästyksen syitä:

”Voimalaprojektista vastaa ranskalainen Areva yhdessä saksalaisen Siemensin kanssa. Areva ja suomalainen Teollisuuden voima ovat ilmiriidassa siitä, kenen syytä myöhästyminen on. Areva syyttää suomalaisia ja suomalaiset sitä, että Areva otti projektin, vaikkei se ollut varmistunut suunnitelmiansa kestävyydestä ja niiden mahdollisuudesta läpäistä suomalainen viranomaisseula.” (Virkkunen 2010)

Viivästyksset ja näistä johtuva ydinvoiman kannatuksen heikentyminen eivät johdu ongelmista ydinvoimassa sinänsä vaan ulkoisista ongelmista. Näille ongelmille Virkkunen löytää syyn suomalaisten eurooppalaisista kumppaneista, jotka eivät ymmärrä, kuinka tuottaa ydinvoimalaitos suomalaisin standardein. Tähän hän lisää, että ydinvoimalan viivästyminen on myös vaikuttanut se, että ydinvoiman rakentaminen lopetettiin länsimaissa 20 vuotta aikaisemmin. Viivästyksen kaikki seikat ovat siis ulkoisia, eivätkä johdu ydinvoiman luonteesta tai ominaisuuksista sinänsä. Ydinvoiman uusi tuleminen on kuitenkin Virkkusen retoriikassa vääjäämätöntä, sillä ilmastonmuutoksen torjuminen on tehnyt ydinvoimaa vastustaneille päättäjille kantansa muutoksen helpoksi. Aiempaa retoriikkaa suoremmin Virkkunen argumentoi realiteetteihin vedoten: ”Joka uskottelee, että ongelma ratkeaisi säästämällä energiaa ja investoimalla sinänsä tärkeään bioenergiaan ja tuulivoimaan, ei tunnusta tosiasioita.” (Virkkunen 2010).

Katsottuna kokonaisuutena siis Virkkusen kirjoituksessa on havaittavissa muokattu versio aiemmasta ydinvoimamyönteisestä retoriikasta. Ydinvoiman käyttö on realiteetti sekä väistämättömyys ja sen vastustaminen on siten järjetöntä. Eurooppalaiset ovat siirtyneet jälkijunassa matkustavista kumppaneista viivästyksiä aiheuttaviksi kokemattomiksi projektin riippakiviksi. Ydinviesti pysyy kuitenkin yhä tunnistettavana: Ydinvoima tulee, se on vääjäämätöntä, nyt on mahdollista tunnistaa tämä realiteetti ja vaihtaa järjetön vastustamisensa kannatukseen hyvällä syyllä, koska mikään ydinvoiman vaihtoehto ei kykene mitään ilmastonmuutokselle.

Kesällä 2010, kun Suomen eduskunta päätyi antamaan tukensa kahden uuden reaktorin rakentamiselle tulevaisuudessa, tapahtui kiinnostava muutos ydinvoima keskustelussa. Vuodesta 2005 alkaen ydinvoima keskusteluun oli otettu voimakkaasti kantaa. Kuitenkin eduskunnan päätöksen lähestyessä ja sen tapahduttua on havaittavissa keskustelun saavuttaneen jälleen uuden käännekohdan – keskustelu vaimenee hetkellisesti kun puolin ja

toisin pyritään paikantamaan uudet rintamalinjat keskustelussa ja näiden linjanvetojen vaatimat uudet argumentit ja retoriset liikkeet. Ydinvoima uutisointi myös Helsingin Sanomissa muodostuu tässä vaiheessa keskeisiltä osiltaan kommentaariksi ja aiempien pääkirjoitusten ja artikkelien sisältämä retoriikka korvataan tehtyjen päätösten kuvailulla ja kommentteilla päättäjiltä.

Helsingin Sanomat osoittautui erittäin rikkaaksi ydinvoima keskustelun lähteeksi, jossa myös Euroopan rooli tuli näkyviin monella tavoin. Keskeisiksi elementeiksi nousivat Helsingin Sanomien sivuilla esiintyneet kilpailevat narratiivit, joissa ydinvoimamyönteiset rakensivat välttämättömyyteen, realiteettien tunnustamiseen ja teknologian ihailuun pohjautuvaa suomalaista johtajuustarinaa, jossa eurooppalaisille jäi rooli jälkijunassa istuvina epävarmoina seuraajina, kumppaneina ja joskus myös ongelmana. Ydinvoiman vastustajat taas rakensivat vahvasti vastakkaista tarinaa, jossa suomalaisten sitoutuminen ydinvoimaan esitettiin osoituksena takaperoisuudesta, teknologiafetisismistä ja epäterveestä sitoutumisesta kansalliseen selviytyjänarratiiviin. Tässä kertomuksessa Euroopan rooli oli kaksijakoinen: Puhuttaessa Euroopan poliittisista instituutioista ja eliiteistä tarina asetti heidät kyseenalaisiksi ja epäilyttäviksi eliiteiksi, joilla on intressejä rakennuttaa Suomeen ydinvoimaa. Toisaalta Eurooppa on ensisijainen kohde ydinvoiman vastustajien erilaisille esimerkeille kehittyvästä ja menestyvästä uusiutuvien energialähteiden käytöstä. Se miten tämän kaksijakoisuuden luomat puolet suhteutuvat keskenään jää epäselväksi, mutta tämä voidaan katsoa retoriseksi voimavaraksi ja laajempaan yleisöön vetoavaksi elementiksi vastustajien tarinassa.

Helsingin Sanomien materiaalissa on myös mahdollisuus nähdä selvimmin, kuinka erilaiset keskustelun ulkoiset elementit vaikuttavat keskusteluun. Vuoden 2005 materiaalissa on nähtävissä ydinvoiman myönteisten tahojen voimantunto ja kuinka se ruokkii heidän yllä kuvattua retoriikkaansa. Ajan kuluessa ja erilaisten viivästysten ilmentyessä ydinvoiman vastustuksen lisääntyminen vaatii siirtymistä selkeästi puolustavammalle kannalle. Ydinvoiman vastustajien retoriikassa on taas havaittavissa hidaskäynnin lähtö tappioksi tulkittavan rakennusluvan jälkeen ja hidaskäynnin retorinen kiihdyttäminen, joka kerää momenttia Olkiluodon reaktoriprojektin erilaisista ongelmista.

Greenpeace-järjestön julkaisut 2005-2010

Greenpeacen julkaisut asettuvat luonnollisesti tutkimukseni ydinvoimaa vastustavaan aineistoon. Greenpeacella on pitkät perinteet kansainvälisesti ydinvoiman eri käyttötapojen vastustamisessa ja näin tapahtui myös suomen uuden ydinreaktorin kohdalla. Sittemmin Greenpeace on keskittynyt kritisoimaan suomalaista poliittista päätöksentekoa ydinvoimaa koskien, tuomaan esille ongelmia Olkiluoto 3:n rakentamisessa sekä vastustamaan rakennuslupien myöntämistä uusille ydinvoimalahankkeille.

Greenpeacen julkaisemassa materiaalissa on runsaasti erityisyleisöille (kuten media, ympäristöasiantuntijat ja päättäjät) tarkoitettua materiaalia, mutta välistä on löydettävissä laajemmallekin yleisölle tarkoitettua materiaalia. Yleisesti voidaan kuitenkin todeta, että kaikki julkaisut ovat hyvin teknisesti painotettuja, sisältäen runsaasti kaavioita, tilastoja sekä muuta havainnollistavaa grafiikkaa.

Ensimmäiseksi tarkastelemakseni materiaaliksi päätyi lokakuussa 2006 julkaistu englanninkielinen taustapaperi EPR-voimalaprojektin vaietuista tosiasioista. Greenpeacen sähköisessä julkaisuarkistossa on havaittavissa kiinnostava puute suomenkielisistä laajemmista julkaisuista ennen vuotta 2006. Vuoden 2005 heinäkuussa ilmestyi Greenpeace Internationalin julkaisema *Invest in Clean Energy Future!*, joka käsitteli myös ydinvoiman tukemista ja mainitsee myös suomalaisen ydinvoimaprojektin ohimennen. Suomen Greenpeace ottaa kantaa ydinvoiman lisärakentamiseen lyhyissä kannanotoissa ja lehdistötiedotteissa, mutta laajemmat julkaisut asiasta saavat odottaa myöhempää aikaa.

Greenpeacen energiakampanjoitsija Kaisa Kososen kirjoittama taustapaperi otsikolla *EPR reactor project in Finland - What you won't hear from the industry* (Greenpeace 2006) on ensimmäinen merkittävää retoriikkaa sisältävä teksti Greenpeaceltä tutkimukseni aikajanalla. Kaisa Kososen teksti on tarkoitettu tuomaan esille ”tietoa”, jota ydinvoimateollisuus ei ole valmis kertomaan yleisölle. Teksti ottaa siis ydinvoimaa vastustaville tahoille tyypillisen aseman valtaeliitin intressien vastavoimana ja aidon totuuden lähteenä. Teksti lähtee kaatamaan ydinvoimateollisuuden esittämää kuvaa aivan perustuksista lähtien. Kosonen

haluaa osoittaa, että ydinvoiman vastustus ennen 2005 periaatepäätöstä oli hyvin aktiivista, ja suuri osa suomalaisista vastustaa ydinvoimaa. Nämä väitteet on tarkoitettu kyseenalaistamaan ydinvoimaeliitin jo aiemmin todettua tarinaa suomalaisten välttämättömyyksen ymmärtämisestä ja hyväksymisestä. Teksti jatkaa samoilla linjoilla loppuun asti. Ydinvoimateollisuuden väittämät pyritään kaatamaan yksi kerrallaan.

Eurooppa esiintyy tässä tekstissä taustana ja toimintaympäristönä. Kososelle Eurooppa on ydinenergiayritysten intressien lähde ja houkutteleva mahdollisuus markkinoiden levittämiseksi. Toisaalta, kuten jo aiemmin on todettu, positiiviset esimerkit uusiutuvista energialähteistä, jotka toimisivat ydinvoiman vaihtoehtoina, ovat myös kotoisin Euroopasta. Keskeisiksi Eurooppa-retoriikan osiksi nousevat huomio ydinvoimayhtiöiden ja liitännäisten tahojen pyrkimyksestä haitata EU:n ympäristöpolitiikkaa:

“It should be also noted that the same companies, trade unions and politicians who claimed to be deeply worried about climate change before the nuclear decision, have since campaigned loudly against EU emission trading and more or less openly against the Kyoto protocol as well. There have been demands for EU to abandon its role as a leader in the international climate negotiations.” (Kosonen 2006)

sekä:

“Olkiluoto-3 is a crucial deal for its constructor, Framatome ANP. It is the first EPR design ever being built and a first nuclear project in a western country in a decade. Therefore the company was ready to dump the price – after securing € 610 million COFACE export credits from the French government.” (Kosonen 2006)

Näissä kahdessa lainauksessa kiteytyy Greenpeacen tekstin viesti: ydinvoimayhtiöt ajavat uutta ydinvoima tuotanto omista intresseistään ja näkevät valtavat potentiaaliset markkinat Euroopassa. Yhdistettynä klassiseen väite-totuus -rakenteeseen (esitetään siis ensin vastustajan väite, jonka jälkeen esitetään asian oikea laita) tekstissä, itse tekstin rakenne korostaa tekstin sisällön viestiä. Perelman luokittelee tämän kaltaisen argumentoinnin retoriikan lähtökohtien ja johtopäätösten välisiä sidoksia purkavaksi.

Maaliskuuhun 2007 mennessä Greenpeacen argumentti ydinvoimaa vastaan saa joitakin uusia elementtejä, mutta keskeinen runko pysy samana. Tausta-asiakirjassa *Olkiluoto 3* –

ydinvoimaa halvalla ja nopeasti? (Greenpeace 2007) viesti on Kososen tekstin suuntainen. Ydinvoima on teollisuusintressien ajama hanke, joiden intresseihin ei oikeasti sisälly ilmastonmuutoksen estäminen tai ympäristönsuojelu vaan taloudellinen hyöty ja uusien taloudellisten mahdollisuuksien avaaminen. Suomalaisen teollisuuden ydinvoima hanketta peilataan vastakohtana Euroopassa esiintyvälle ydinvoiman vähentämiselle tähtäävälle trendille. Korostetaan, että valinta on ollut typerä:

Uusia, suunnittelupöydillä kehitettyjä reaktorimalleja ei ollut päästy toteuttamaan käytännössä, kun Euroopassa maa toisensa jälkeen oli päättänyt olla rakentamatta uusia ydinvoimaloita ja sähkömarkkinoidenvapautuminen vähensi investoijien kiinnostusta ydinvoimaa kohtaan entisestään. (Greenpeace 2007)

Rakennettava narratiivi pyrkii tuottamaan kuvan ydinvoimateollisuudesta epätoivoisena vanhentuneen teknologian edistäjänä, joka veteli viimeisiä hengenvetojaan saadessaan uuden mahdollisuuden ilmastonmuutos keskustelun myötä ja käytti sitä kyynisesti hyväkseen. Tähän viittaavat tekstissä käytetyt lauseet kuten: ”Tässä tilanteessa Suomen eduskunnan myönteinen päätös uuden ydinvoiman rakentamiselle oli parasta, mitä ydinvoimateollisuudelle oli tapahtunut kymmeneen vuoteen.” (Greenpeace 2007) ja ”...mikäpä olisi parempi myyntivaltti uudelle reaktorille, kuin käytössä olevaesimerkkilaitos maassa, joka on tunnettu puhtaasta ympäristöstä ja korkeasta teknologisesta osaamisesta.” (Ibid.).

Seuraava merkittävä kohta taustapaperissa Euroopan kannalta tulee vaiheessa, jossa Greenpeace nostaa esiin epäselvyydet Olkiluoto 3:n rahoituksessa. Tässä vaiheessa todetaan, että Eurooppalainen uusiutuvien energialähteiden yhdistys (EREF) sekä Greenpeace ovat tehneet tutkimuspyynnön Euroopan Komissiolle rahoitusratkaisusta. Komission kautta Eurooppa saa roolin toimijana, erityisesti auktoriteettina. Tämä rooli sitouttaa eurooppalaisen päätöksenteon keskeiseksi osaksi suomalaista ydinvoimakeskustelua. Euroopan Komissio toimii positiivisena voimana (ainakin ympäristöjärjestöt toivovat näin) ja siten sen roolia kannattaa retoriikassa korostaa.

Yllä tarkasteltu taustapaperi sisältää monissa myöhemmissä ydinvoimakriittisissä teksteissä esiintyneitä elementtejä ja tällaiseksi ”lähteeksi” teksti on tarkoitettukin. Taustapaperista voidaan kokonaisuutena lukea ydinvoiman vastustajille tyypillisen narratiivin tiivistelmä;

ydinteknologia on vanhentunutta ja vaarallista, se on kallista sekä taloudellisesti, ekologisesti kuin sosiaalisestikin ja trendit muualla ovat olleet jo kauan sitä vastaan. Tällaisella narratiivilla rakennetaan kilpailevaa visiota ydinvoiman puolustavien teknologiaa ja kehitystä ihannoivalle kerronnalle.

Vuoden 2008 tammikuussa Greenpeace julkaisi uuden taustamuistio – tällä kertaa EU:n ilmasto- ja energiapaketista (Kosonen 2008). Tämä tiivistelmä kyseisestä paketista ja Greenpeacen asenteesta kyseistä pakettia kohtaan ei ole kokonaisuutena erityisen kiinnostava, mutta siitä löytyy muutamia kohtia, joiden retoriikka kannattaa huomioida tässä tutkimuksessa. Eurooppaa käsitellään tässä tekstissä puhtaasti poliittisessa roolissaan ja tätä kautta Euroopan roolia toimijana korostetaan ja sen tehokkuutta arvioidaan voimakkaasti. Voidaankin sanoa, että teksti antaa arvokasta tietoa siitä, millaisena poliittisena toimijana Greenpeacen kaltainen kansalaisjärjestö Eurooppaa pitää. Taustamuistio käsittelee ilmasto- ja energiapakettia kokonaisuutena, mutta tälle tutkimukselle tärkein kohta löytyy taustamuistion kolmannesta kohdasta, jossa Kosonen käsittelee EU uutta uusiutuvien energialähteiden direktiiviä. Direktiivi katsotaan tärkeäksi kehitykseksi ja Kosonen toteaaakin:

”Greenpeace pitää uusiutuvia energialähteitä koskevaa direktiiviesitystä pääosin erittäin onnistuneena ja tervetulleena. Uusiutuvien energialähteiden voimakas lisääminen on välttämätöntä, jotta EU saavuttaa päästövähennystavoitteen. Uusiutuviin energialähteisiin liittyvän teknologian kehittäminen, kaupallistaminen ja saaminen sarjatuotantoon vauhdittavat teknologioiden leviämistä myös EU:n ulkopuolelle.” (Kosonen 2008)

Greenpeace tahtoo siis asettaa Euroopan uusiutuvan energiantuotannon keskeiseksi toimijaksi ja korostaa tämän valinnan välttämättömyyttä. Tässä vaiheessa on kiinnostavaa huomioida identtinen argumentointimalli, joka on todettu ydinvoimamyönteisten tahojen kerronnassa. Myös tällä puolella argumenttia Euroopan poliittiseen johtajuuteen suhtaudutaan kriittisesti. Kosonen mm. toteaa Euroopan aiemmat sekä uudet päästötavoitteet liian pieniksi ja listaa päästökaupan epäonnistumiset.

Kuten aiempienkin tekstien kohdalla myös tässä tekstissä Euroopan rooli ei muodostu yksiselitteiseksi. Eurooppa muodostuu positiiviseksi ideaaliksi, jolla on valtava potentiaali mutta joka toteutukseltaan tällä hetkellä sekä mennessä on keskeisesti viallinen. Näin

aseteltuna Greenpeacen ajattelu ei ole erityisen vieras vaan itse asiassa tunnistettavissa hyvin suosituksi tulkinnaiksi Euroopasta mm. suomalaisessa julkisessa keskustelussa.

Atomiteknisen Seuran Suomi ja Ydinvoima 2006 ja 2010.

Ydinvoima argumentissa Greenpeacen vastinpariksi voidaan asettaa Suomen Atomiteknillinen seura (ATS), joka on ydinteollisuuden ammattilaisten ja asiantuntijoiden perustama seura, ydinvoiman asiantuntemuksen ja kehittämisen edistämiseksi (Suomen Atomiteknillinen seura 2011). Heidän julkaisemastaan materiaalista voidaan siis lukea Greenpeacen materiaalin tapaan ydinvoimakeskusteluun osallistuvan järjestön retoriikkaa ja yleisemmin ydinvoimamyönteisille tahoille tyypillistä asiantuntijaretoriikkaa.

Atomiteknillisen seuran julkaisuista olen valinnut tähän tutkimukseen kaksi ”Ydinenergia ja Suomi”- julkaisua, jotka osuvat mainiosti aikajanani sisään. Vuonna 2006 Seura julkaisi toisen ”Ydinenergia ja Suomi” esitteen saatuaan positiivista palautetta vuonna 2004 julkaisemastaan aiemmasta esitteestä. Seuran mukaan:

”Esite on suunnattu kaikille, jotka joutuvat käsittelemään energiakysymyksiä työssään, opetuskäytössä tai päätöksenteossa tai ovat muuten kiinnostuneita energia- ja ydinvoimakysymyksistä, joiden yhteiskunnallinen ja taloudellinen merkitys näyttää kasvavan jatkuvasti.” (Suomen atomiteknillinen seura 2006 s.1).

Esite siis puolustaa paikkaansa lähteenä laajalle yleisölle tarkoitettuna esitteenä ydinvoiman yhteiskunnallisesta ja taloudellisesta asemasta, sen soveltuessa myös päättäjien taustamateriaaliksi.

Vuoden 2006 esite pyrkii kokonaisvaltaiseen esitykseen ydinvoimasta Suomessa aina sen asemasta suomalaisessa energiatuotantovalikoimasta ydinjätteiden jälkikäsittelyyn sekä atomitekniseen koulutukseen Suomessa. Esite sisältää runsaasti taulukoita sekä graafeja ja nojaa vahvasti tilastotieteelliseen dataan monin paikoin. Tekijöiden suhde ydinvoimaan ja sen edelleen kehittämiseen on ehdottoman positiivinen. Alusta asti on kiinnostavaa kuitenkin huomata, miten myös tässä esitteessä argumentti lähtee rakentumaan jo aiemmista ydinvoimamyönteistä lähteistä tyypilliseen suuntaan. Esitteen argumentti aloitetaan välttämättömyyden rakentamisella: ”Suomalaiset kuluttavat asukasta kohden paljon energiaa

ja kotimaisia energialähteitä on vähän. Tämän takia maassamme on aina kiinnitetty energian saatavuuteen, hintaan ja tehokkaaseen käyttöön enemmän huomiota kuin useimmissa muissa maissa.” (Suomen atomiteknillinen seura 2006 s.2). Tämän jälkeen hahmotellaan Suomen erityislaatuista, asemaa ja edistyneisyyttä energiataloudellisten haasteiden ratkaisussa huomioilla mm.: ”Hyvin toimiva ja taloudellinen sähköjärjestelmä on mahdollistanut sen, että Suomi on tänä päivänä maailman vauraimpien maiden joukossa.” ja ”Suomi on maailman johtavia maita yhdistetyssä lämmön ja sähköntuotannossa, jota sovelletaan laajasti energiavaltaisessa teollisuudessa ja kaukolämpövoimalaitoksissa.” (Molemmat lainaukset ATS 2006 s. 3). Lopuksi asetetaan välttämättömyys ja Suomen edistyksellisyys osoittamaan, kuinka luonteva valinta ydinvoima lopulta on. Todetaan siis, että:

”Käytännössä Suomen tekemät ilmastositoumukset sulkevat hiilivoiman pois polttoainevaihtoehtojen joukosta. Kapasiteettia voidaan jatkossa lisätä merkittäviä määriä vain maakaasulla, ydinvoimalla ja biopolttoaineilla. Suomen heikohkot tuuliolosuhteet ja kylmä talvi rajoittavat tuulivoiman mahdollisuuksia moneen muuhun maahan verrattuna.” (ATS 2006 s. 4)

Kuten useimmissa tarkastelluissa ydinvoimaan myönteisesti suhtautuvissa materiaaleissa, myös tässä esitteessä tehdään välttämättömyydestä hyve ja asetetaan suomalaiset edistyksellisyytensä ja tehokkuutensa ansioista johtavaan asemaan tätä hyvettä jahdattaessa.

Eurooppa saa tässä ensisijaisesti roolin verrokkina. Esite esittelee ensinnäkin useita taulukoita ja kaavioita, joissa Euroopan muut maat osoitetaan olevan esimerkiksi Suomea jäljessä (vrt. Toimintavarmuus taulukko esitteen sivulla 7) tai kuinka Suomen toimet merkitsevät että Suomi on merkittävästi vähäisempi saastuttaja kuin eurooppalaiset kumppaninsa (vrt. kaavio EU-maiden hiilidioksidi päästöistä sivulla 13). Näiden kaavioiden tarkoituksena on vahvistaa esitteen argumenttia Suomen edistyksellisestä asemasta. Eurooppa saa myös osaroolin haasteiden aiheuttajana, sillä ilmastonmuutoksesta puhuttaessa Atomiteknillinen seura usein muistaa kertoa, että EU-maiden sitoumukset Kioton ilmastopöytäkirjaan ovat keskeisessä asemassa rationaaliteetissa, jota he ydinvoimalle haluavat rakentaa. Ilmastopöytäkirjasta todetaan mm.: ”EU:n sisäisen taakanjaon mukaisesti Suomen on palautettava päästöt vuoden 1990 tasolle.” (ATS 2006 s.12) ja hetkeä myöhemmin asetetaan seuraava ehdottomuus: ”Ydinvoiman ja maakaasun käytön lisääminen on keskeistä, mikäli Suomi aikoo toteuttaa ilmastositoumuksensa.” (Ibid.).

Vuoden 2006 esitteessä on huomioitava myös osio ”Turvallisuusyhteistyö Itä-Euroopassa”, jossa käsitellään suomalaisten ydinvoima-asiantuntijoiden roolia ja merkitystä ydinvoiman turvallisuutta koskevissa projekteissa Venäjällä ja muualla Itä-Euroopassa. Osiossa korostetaan, millainen merkitys suomalaisilla asiantuntijaorganisaatioilla kuten Säteilyturvakeskuksella (STUK) on näissä projekteissa ja kuinka suomalaiset ydinvoima-alan toimijat osoittavat vastuullisuuttaan osallistumalla merkittävillä panostuksilla ohjelmiin, joilla: ”...parannetaan ydinlaitosten turvallisuutta käytännössä sekä avustetaan Keski- ja Itä-Euroopan maiden ydine energiaviranomaisia kehittämään valvontaorganisaatioitaan, työtapojaan ja säännöstöään.” (ATS 2006 s.20). Tämä osio vahvistaa narratiivia suomalaisesta ydinvoima-asiantuntemuksesta, vahvistaa johtajuuden ja edistyksellisyyden rationaaliteettia. Eurooppa saa roolin peilin pitäjänä suomalaisen edistyksellisyyden edessä.

Tiivistäen voidaan todeta, että vuoden 2006 Ydine energia ja Suomi-esite sisältää jo aiemmin löydetyn suomalaisen edistys-johtajuus-välttämättömyys -narratiivin ainekset ja Euroopalle on varattu sen tyypilliset roolit argumenttia vahvistavien vertauksien lähteenä. Vaikka seikkaa ei suoraan lausuta, Euroopasta muodostuu toiseus, ei-suomalaisuus ja siten ei-toivottava tapa lähestyä kysymyksiä ydinvoimasta, sen rakentamisesta ja käytöstä. Johtajuuden ja edistyksellisyyden narratiivi ja kehotukset esimerkilliseen toimintaan ovat osa pyrkimystä hallita tätä toiseuden kokemusta. Vaikka vuoden 2006 ydinvoimamyönteiset puheenvuorot ovat luonnehdittavissa vahvasti itsevarmoiksi, on myös todettava, että ne käyttävät paljon aikaa ja resursseja pyrkiessään asettamaan suomalaisille niinkin keskeisen viiteryhmän kuin eurooppalaiset selkeästi suomalaisia seuraavaan asemaan. Vaihtoehtoisten toimintamallien delegitimointi on tästä asemasta varmasti helpompaa tarvittaessa. Atomiteknillisen seuran oletuksia yleisöstään on hyvä myös huomioida. ATS:n esitettä voitaisiin pitää tyyppiesimerkkinä vahvasti teknologiaan uskovasta lähestymistavasta ydinvoima kysymykseen. Retoriikassa esitetään tekniikka täysin kontrolloitavana ja turvallisena vaihtoehtona, ja tämä näkemys esitetään yleisölle suoraan ilman sen syvempää kvalitointia. Tämä on tulkittavissa vahvaksi uskoksi suomalaisen yleisön peruspositiiviseen asenteeseen teknologiaa ja sen mahdollisuuksia kohtaan.

Vuoden 2010 ”Ydine energia ja Suomi”-esite alkaa lähes samoilla sanoilla kuin edeltäjänsä. Myös tämä esite on tuotettu edellisen saaman positiivisen vastaan oton takia, ja myös tämä on edeltäjänsä tavoin suunnattu kaikille, jotka joutuvat työnsä, koulutuksensa tai kiinnostuksensa

takia tekemisiin energiataloudellisten kysymysten kanssa. Muultakin rakenteeltaan vuoden 2010 esite muistuttaa hyvin läheisesti edeltäjänsä. Sen takia onkin kiinnostavaa huomioida juuri ne poikkeukset, joita aiempaan nähden on havaittavissa, ja pyrkiä tulkitsemaan muutoksien merkitystä.

Vuoden 2006 esitteessä huomioidut kohdat välttämättömyydestä, suomalaisen energiatuotannon erityisyydestä ja ydinvoiman rationaalisuudesta on kopioitu suoraan edellisestä materiaalista, teksti on pieniä korjauksia ja tilastollisia päivityksiä lukuun ottamatta identtinen edellisen esitteen kanssa. Vasta kohdassa, joissa käsitellään uuden reaktorikapasiteetin tarvetta, on selkeämpää muutosta havaittavissa. Toisin kuin vuoden 2006 versiossa, jossa päärationaalisuudeksi nostettiin teollisuuden kasvava energiantarve, vuoden 2010 versio aloittaa maailmanlaajuisen taloudellisen tilanteen aiheuttamalla epävarmuudella. Aiempi esite otti kannan, että energian tarpeen noustessa lähes 100 TWh:lla vuoteen 2020 mennessä uudet reaktori projektit ovat välttämättömiä. Neljä vuotta myöhemmin tehty esite joutuu taas myöntämään, että nousun ennustetaan tapahtuvan vasta vuoteen 2030 mennessä. Kiinnostavaa on, että jatkoargumentti on pidetty lähes sanasta sanaan muuttumattomana – viides ydinvoimala lisää omavaraisuutta ja auttaa kamppailussa ilmastonmuutosta vastaan. Uusi arvio tarpeen muutoksesta vain todetaan ilman minkäänlaista jatkohuomiota sen vaikutuksesta rationaliteetteihin tai aikatauluihin.

Eurooppa on säilyttänyt roolinsa esitteessä, mutta saanut myös uusia sekä muuttuneita merkityksiä. Se antaa vertauskohdan suomalaisten toiminnalle, mutta sen paikka näyttämöllä on siirtynyt selkeästi kauemmas marginaaliin. Aiemmassa esitteessä suomalaisten yritysten ja organisaatioiden toiminta Itä-Euroopan ydinturvallisuudessa oli ansainnut kokonaisen kappaleen, myöhemmässä versiossa asiasta on lyhyt kappale, jossa todetaan että:

”Suomalaiset organisaatiot ovat mukana useissa kansainvälisissä säteily- ja ydinturvallisuuden kehittämiseen sekä ydinasevalvonnan parantamiseen tähtäävissä projekteissa. Suomen kahdenvälinen tekninen ja taloudellinen tuki on kohdennettu pääasiassa lähialueelle.” (ATS 2010 s. 26)

Eurooppa huomioidaan nyt myös keskeisempänä tutkimus- sekä koulutuskumppanina kuin aiemmin. Aiemmin todettiin Euroopan Unionin olevan yksi tutkimusrahoittaja muiden joukossa ja huomioitiin suomalainen FUSION –projekti, jonka: ”...päämääränä on ollut

kehittää ITER-kooreaktorille suomalaista teollisuutta kiinnostavaa teknologiaa ja osallistua fokusoidusti ITERin rakentamisen rinnalla toteutettavaan EU:n fuusiotutkimukseen.” (ATS, 2006 s. 18). Nyt Eurooppa saa *Koulutus ja Tutkimus* -osiossa merkittävämpää huomiota. Euroopan toimista energiatutkimuksen alalla todetaan seuraavasti: ”EU:ssa pyritään edistämään tutkimusta ja kehitystä energiasektorilla erityisesti puiteohjelmien kautta. Maaliskuussa 2007 Eurooppa-neuvosto kirjasi komission aloitteiden pohjalta strategiset tavoitteet unionin energiapolitiikalle.” (ATS 2010 s. 25). Esite toteaa, että Euroopan Komissio haluaa korostaa turvallisuutta ja ”eurooppalaista lähestymistapaa” ydinvoiman käyttöön. Lukijalle esite tulkitsee tämän tarkoittavan, että: ”Ydinvoimalla voi olla tärkeä asema EU:n energialähdeyhdistelmässä, mutta on ensiarvoisen tärkeää huolehtia ydinlaitosten turvallisuudesta ja suojaamisesta ulkoisilta uhilta.” (ATS 2010 s.25). Myöhemmin samassa yhteydessä todetaan vielä, että EU haluaa säilyttää johtoasemansa ydinvoimateknologiassa ja on siksi panostanut merkittävästi tutkimukseen ja koulutukseen. Tämä on sinänsä kiinnostava toteamus ottaen huomioon, kuinka vähän tähän eurooppalaiseen johto-asemaan on kiinnitetty huomiota aiemmissa materiaaleissa. Vaikuttaakin siltä, että eurooppalainen johto-asema on ilmestynyt retoriikkaan sen jälkeen, kun Eurooppa on ottanut ydinvoimaan hyväksyvemmän kannan vuoden 2006 jälkeen.

Euroopalle on siis kehittynyt tasavertaisempi rooli aiemman vahvasti seuraajan roolin sijaan. Missä aikaisemmin atomiteknillinen seura asetti Euroopan selkeästi suomalaisen johtajuuden kohteeksi ja edistyksellisyyden vertailukohtaksi, vuoteen 2010 mennessä on tapahtunut muutos. Kuten mm. Helsingin Sanomien teksteissä myös atomiteknillisen seuran teksteissä on havaittavissa muutos, jossa suomalaisen edistyksen korostaminen ei katoa, mutta selkeästi vaimenee, ja esimerkiksi Euroopalle annetaan valmiimmin rooleja tasa-arvoisempina kumppanina. Kun otetaan huomioon aikajanani jälkiosassa esiintyvä kasvava ydinvoiman vastustus suomalaisen yleisön parissa sekä ongelmat ja viivästykset Olkiluoto 3:n työmaalla, on selvää, että retoriikka on täytynyt muuttua ottamaan huomioon nämä tosiseikat. Argumentista on kuitenkin säilynyt elementit kuten välttämättömyyden ja tarpeen korostaminen, sillä niiden vakuuttamisvoima ei välttämättä ole kärsinyt edellä mainituista ongelmista. Ydinvoimaan myönteisesti suhtautuvat puheenvuorot ovat joutuneet muuttamaan aiemmin vahvan itsevarmaa sävyään sovittelevampaan ja ”realistisempaan” suuntaan.

Suomen Kuvalehti 2005-2010.

Suomen Kuvalehdestä (SK) valitut aineistot edustavat tutkimuksessani teemaltaan vaihtelevampaa mutta tavallisesti aiheeseensa syvemmin paneutuvaa lähdekokonaisuutta. SK kuuluu Suomen merkittävimpiin yleisaikakauslehtiin ja sen sisältöä pidetään yleisesti korkeatasoisena. Näin ollen SK muodostui luontevaksi valinnaksi edustamaan ydinvoimakeskustelun aikakauslehdissä käytyä osuutta.

Syyskuussa 2005 ilmestyneessä lehdessä Teppo Tiilikainen kirjoitti Olkiluodon ydinvoimalan työmaan vaikutuksista Rauman kaupunkiin otsikolla *Raumalaisten kultakaivos* (Tiilikainen, Teppo 2005). Artikkelitoteaa Olkiluodon ydinvoimalaprojektin olevan Suomen suurin teollinen investointi ja lainaa entistä pääministeriä tämän todetessa projektin olevan historiallinen sekä, mikä kiinnostavampaa, sen olevan jollain tavalla myöhässä (”parempi myöhään kuin ei milloinkaan!” [ibid. s.37]). Lipposen toteamus viittaa narratiiviin, joka tutkimuksessa on tullut jo aiemmin esiin eli ydinvoiman välttämättömyyden korostamiseen.

Kiinnostavin elementti on kuitenkin tapa, jolla artikkelissa tulee esille Euroopan vaikutukset. Eurooppa esiintyy tässä tapauksessa keskeisesti ydinvoimalaprojektiin osallistuvien yritysten lähtöalueena. Artikkelissa todetaan, että vaikka ydinvoimalaprojekti on tuonut ”piristysruiskeen” Rauman alueelle, suuret rakennussopimukset ovat löytäneet tekijänsä ulkopuolelta, pääosin Euroopasta. (Tiilikainen, Teppo 2005) Eurooppalaiset kohdataan myös arkisemmin artikkelissa. Mm. ranskalaisia, saksalaisia, espanjalaisia ja hollantilaisia voitavata Rauman kaduilta. Rauma esitetään suomalaisena pikkukaupunkina, joka muuttaa itseään kansainvälisyyden paineitten edessä. Rauma toimii ikään kuin metaforana laajemmalle Suomen kansainvälistymiselle. Eurooppalaisten vastaanotto saa artikkelissa ajoittain jopa hieman koomisia piirteitä: ”Ruokakaupat ovat laajentaneet juustovalikoimaansa ja ravintolat pitävät keittiönsä auki myöhään illalla.” (Tiilikainen, Teppo 2005 s. 40). Tästä lyhyestä toteamuksesta on mahdollista saada vihjettä, kuinka voimakkaasti kansalliset stereotypiat ohjaavat toimintaa. Perussävyltään, kuten monet muutkin aikajanani alkupuolella ilmestyneet tekstit, myös tämä artikkeli huokuu vahvaa optimismia ja positiivista suhdetta ydinvoimaan. Suurien rakennusprojektien päätyminen ulkomaisiin käsiin vaikuttaa olevan ainoa huolestuttava asia, ja muutoin uuden ydinvoimalan rakentaminen nähdään pelkästään

mahdollisuutena. Eurooppalaisuus esitetään eksoottisena mahdollisuutena, jota on hyödynnettävä monin tavoin paikallisessa taloudessa. Voimalan viivästyessä kuvaus eurooppalaisesta työvoimasta on ollut monissa lähteissä selkeästi kireämpi ja eksotiikka rakennetaan tarkoittamaan vierautta, epäluotettavuutta sekä yhteistyötä hankaloittavaa tekijää. Tiivistettynä siis, Teppo Tiilikaisen artikkelin eurooppalaisuus on positiivista eksotiikkaa, joka tulee piristämään raumalaista arkea. Ydinvoimalan rakentaminen avaa positiivisen väylän, josta ”hyviä” eksoottisia asioita virtaa Suomeen Euroopasta. Eurooppa on sekä toimija että uusi ympäristöllinen tosiasia. Raumalaisten ja ulkomaalaisten kohtaaminen toimii metaforana sille positiiviselle kansainvälistymiselle, jota tällaisten projektien oletetaan tuottavan Suomeen.

Tammikuussa 2006 Paavo Lipponen kirjoitti kolumnin Suomen Kuvalehteen otsikolla *Euroopalle uusi energiapolitiikka* (Lipponen 2006). Tässä kolumnissa Paavo Lipponen ottaa ydinvoimaa puolustavan kannan sekä osallistuu välttämättömyysnarratiivin rakentamiseen vahvasti. Keskeisen ongelman EU:ssa Lipponen toteaa olevan: ”...monen EU:n jäsenmaan epäjohtonmukainen energiapolitiikka ja unionin yhteisen linjan puute.” (Lipponen, 2006 s.52). Riippuvuus venäläisestä maakaasusta ja öljystä taas asetetaan haasteeksi, joka vaatii uutta energiapolitiikkaa. Euroopan yhteisten energiamarkkinoiden tarve olisi Lipposen mukaan kipeä ja vaihtelevat energiaratkaisut muodostavat haasteen ”yhteisymmärryksen löytämiselle” asiassa. Suomen asema on tälle narratiiville tyypillinen: Suomen energiavalikoima todetaan tasapainoiseksi ja ydinenergia lisärakentaminen ”ratkaisevasti auttaa Suomea selviytymään hiilidioksidipäästöjen vähennystavoitteestaan.” (Ibid. s. 53). Eurooppalaisten kriittinen suhtautuminen saa kovan vastaanoton Lipposelta. Der Spiegel ”leimaa ylimielisesti” Suomen ydinvoimapolitiikkaa ja Lipponen toteaa, että: ”Saksassa joudutaan katsomaan totuutta silmiin: valtava tuulivoimakapasiteetti on hukkainvestointi, sillä sen käyttöaste on alhainen ja haaveet >>puhtaasta<< hiilivoimasta ovat päiväunia vielä pari vuosikymmentä.” [sic] (Ibid. s.53).

Lipponen käyttää kolumnissaan retoriikkaa, joka pyrkii rakentamaan todellisuutta ja sitä kautta vakuuttamaan yleisön kirjoittajan argumentin paikkaansa pitävyydestä. Hän pyrkii osoittamaan mallin – tässä tapauksessa eurooppalaisesta sekavasta energiapolitiikasta – johon on saatava muutos. Vastaus on tasapainoinen energiapaketti, johon hänellä on esimerkki – Suomi. Tarinaa sävyttää ilmastonmuutoksen ja maailmanlaajuisen energiatalouden kiristyvää

tilanne. Tosiseikka, jota Saksakin joutuu katsomaan silmiin (ja Suomi on jo kiitettävästi tullut katsoneeksi) on, että uusiutuvat energialähteet ovat tehottomia ja teknologinen innovaatio on tarpeetonta kun realistinen ratkaisu on jo olemassa.

Toukokuussa 2005 Suomen Kuvalehdessä ilmestyi Teppo Tiilikaisen laaja artikkeli *Lisää ydinvoimaa* (Tiilikainen, Teppo 2007), jossa tarkasteltiin Olkiluodon rakennustyön edistymistä, ydinvoiman korkeaa kannatusta Suomessa sekä ydinvoiman kansainvälistä renessanssia. Artikkelin toteaa heti alussa lähtökohtansa: ”Ydinvoiman kannatus on Suomessa korkeammalla kuin koskaan aiemmin. Nyt keskustellaan lähinnä siitä, montako uutta voimalaa rakennetaan.” (Tiilikainen, Teppo 2007 s. 24). Tekstin kokonaissävy yllämainitun lainauksen tavoin itsevarman positiivinen. Ongelmia on ollut, mutta näistä huolimatta projekti edistyy. Kiinnostavaa on huomioda, että ongelmiin viitattaessa, on myöhemmin Olkiluodon viivästymisestä puhuttaessa korostuvat kulttuurierot jo esillä. Artikkelissa mm. todetaan: ”Landtmanin mukaan ongelmat osittain johtuvat siitä, että Areva ei osannut varautua Suomen tarkkaan turvallisuuskulttuuriin.” (Ibid. s.26). Kuten olemme muissa lähteissä huomanneet kulttuurieroista tuli keskeinen selite Olkiluodon ongelmille myöhemmin. Ongelmista huolimatta kirjoittaja toteaa, että on ihme kuinka vähän vastoinkäymiset ovat vaikuttaneet ydinvoiman yleiseen suosioon Suomessa. Päinvastoin, kuten artikkelin liitteenä oleva tutkimus toteaa, ydinvoiman kannatus on ennätys korkealla. (Lappalainen 2007 s.27)

Suosioon syitä etsittäessä esitetään jälleen ydinvoimamyönteiselle narratiiville tyypillistä suomalaisen edistyksellisyyttä välttämättömyyksien edessä. Suomeen viitattaessa lainataan Energiategon johtajaa Pertti Salmista: ”Suomessa on ymmärretty, että energiantuotannossa on syytä pyrkiä omavaraisuuteen.” (Tiilikainen, Teppo 2007, 28). Muutoinkin artikkeli on täynnä välttämättömyysretoriikkaa ja energiavalintojen kohtalokuutta korostetaan käyttämällä muotoja kuten ”...Suomi tarvitsee välttämättä lisää ydinvoimaa, ellei sähköntuontia lisätä rajusti.” (Ibid. s.32) ja muistutetaan suomalaisten voimaloiden olevan iäkkäitä kuten vuonna 2007 30 vuotta täyttänyt Loviisan ensimmäinen reaktori. Välttämättömyysnarratiivi johtaa vääjäämättä myös keskusteluun uusista reaktoreista. Keskeiseksi tässä artikkelin vaiheessa nousee saksalainen energiayhtiö E.ON, jonka voimalasuunnitelmat aiheuttivat vastareaktion Loviisassa. Uusien reaktorien käyttötarkoituksissa puhuttaessa nousee esille tyypillinen rooli Euroopalle. Muun muassa Ulla

Klötzer omassa teoksessaan syytti teollisten ja taloudellisten tahoja suunnitelmista rakentaa ydinvoimaa Suomeen, jotta sitä voitaisiin myydä Eurooppaan. Tämä syytös nousee esiin myös Suomen Kuvalehden artikkelissa: ”E.ONin sanotaan havittelevan ydinvoimaa Suomeen viedäkseen sähköä Saksaan, jonne ei voi rakentaa uusia laitoksia poliittisista syistä.” (Ibid. s.32). E.ONin edustaja luonnollisesti kiistää syytökseen. Tämä syytös muodostaa Euroopasta uhan, joka pyrkii muuttamaan Suomen energiaa tuottavaksi ”teollisuusalueeksi”. Tässä artikkelissa syytöksen esille tuominen muodostaa kuitenkin osan retoriikasta, jossa syytös esitetään ja sen jälkeen seikkaperäisesti todetaan perättömäksi. Tällainen retoriikka on klassinen tapa korostaa oman argumentin vakuuttavuutta. Syytös eurooppalaisten intressien uhasta ikään kuin kohdataan avoimesti ja voitetaan selkeästi, osoittaen että syytös sekä sen tukema argumentti eivät ole päteviä. Perelmanin luokituksessa tämä rakenne kuuluu todellisuuden rakenteeseen perustuviin argumentteihin. Artikkelin viimeisessä kappaleessa myös Ydinvoiman vastustajille annetaan lyhyesti tilaa. Greenpeacen energiavastaava aktivisti Lauri Myllyvirran vastustus tiivistyy ydinvoiman riskittömyyden kyseenalaistamiseen, ydinvoiman ilmastomuutostorjuntakyvyn kyseenalaistamiseen sekä syytökseen siitä, että uutta ydinvoimakapasiteettiä rakennetaan Suomeen vientitarkoituksessa. Artikkelissa vastustajien äänestä muodostuu lähes kuulumaton kuiska, kun välttämättömyys, ”realiteetit” ja ydinvoiman suosio jyräävät sen.

Paavo Lipposen kolumni elokuulta 2007 otsikolla *Energiahype haittaa ilmastopoliitiikkaa* (Lipponen, 2007) sisältää voimakasta Eurooppa-retoriikkaa. Lipponen vahvistaa jo aiemmin todettua retoriikkaansa, jossa Suomi toimii edelläkävijänä ja joutuu vaikeuksiin empiivien kumppaniensa takia. Euroopan poliittiset toimet ilmastomuutoksen pysäyttämiseksi Lipponen leimaa ”ilmastohaihatteluksi” (ibid. s.56). Seuraavaksi Lipponen toteaa, että EU ei saa realistisesti pääkilpailijoitaan taloudessa, Kiinaa, Yhdysvaltoja, USA:ta tai Japania suostumaan päätöksiin, jotka ovat osa yllämainittua haihattelua. Tässä vaiheessa Lipponen yhdistää Eurooppaan nykyiseen toimintaan viittauksen Neuvostoliittoon toteamalla, että: ”EU:ssa uskotaan tiukkaan suunnitelmatalouteen, ylhäältä päin saneluun (top-down), muualla halutaan toimia alhaalta ylöspäin (bottoms-up) käyttäen hyväksi markkinamekanismia.” (Ibid. 57). Eurooppalaisten pyrkimys hallinnointiin ilmastomuutosasiassa vertautuu siis neuvostoliittolaiseen suunnitelmatalouteen ja automaattisesti sisältää implisiittisen vihjauksen kyseisen taloudellisen mallin kohtalosta. Bioenergian ”hypetyks” on osoitus poliittisesta haihattelusta. Edellisen Lipposen kolumnin kontekstissa bioenergia hypetyks on osoitus siitä,

että ei katsota totuutta silmiin ja ymmärretä ”realististen” ratkaisujen tarvetta. Toteamalla viimein että: ”EU:lla on mahdollisuus tulla *järkiinsä*, jos päätösten valmistelua parannetaan.” (Ibid. s.57; kurssiivi tutkijan lisäämä), Lipponen viittaa EU:n nykyisten toimien järjettömyyteen. Käytännönläheiset ratkaisut laitetaan Lipposen narratiivissa altavastaajan asemaan, kun ”Julkisuus hellii Sternin ja IPCC:n ilmastoraportteja...”(Ibid. s.57), kun taas IEA:n (Kansainvälinen energia järjestö) ratkaisut unohdetaan. Tässä vaiheessa tuodaan esille viesti, jota koko aiempi materiaali on pohjistanut:

”Järjestön tarjoamassa vaihtoehtoskenaariossa ehdotetaan monipuolista valikoimaa päästöttömiä energialähteitä. Siihen kuuluisi myös ydinvoima. Bioenergian käyttöä lisättäisiin voimakkaasti, mutta mikäli halutaan todella vähentää päästöjä tiukalla aikataululla, ydinvoimaa tarvitaan yhtenä elementtinä.” (Lipponen 2007 s. 57)

Heti tämän jälkeen Lipponen toteaa, että Suomeen yhteisymmärrys (”konsensus”) tämänsuuntaisesta toiminnasta on jo muodostumassa. Lipposen kolumni on siis suoraviivaisin välttämättömyysretoriikan esimerkki, jossa Euroopalle jää osa haihattelevana mutta toisaalta byrokraattisena proto-neuvostoliittona. Retoriikka rakentuu ihmisten kokemalle epäluulolle idealistista haihattelua kohtaan, mutta myös byrokraattista kontrollia kohtaan. Suomalaiset kuvataan jälleen realiteetit ymmärtäneenä ja omaksuneena kansana, ja tämän ymmärryksen kokonaisvaltaisuutta korostetaan kuvaamalla tätä konsensuksena. Lipposen oletama yleisö on siis äärimmäisen epäluuloinen idealistisia haihatteluja kohtaan samalla myös kieltäytyen tiukasta byrokratiasta, joka pakottaa tähän haihatteluun, ja arvostaa realiteetteihin perustuvaa kansallista konsensusta.

Maaliskuussa 2008 Teppo Tiilikaisen artikkeli *Ydinvoimakisan haastaja* (Tiilikainen 2008) tarkasteli uuden suomalais-saksalaisen Fennovoiman osallistumista uusien reaktoriprojektien kilpailuttamiseen. Fennovoima perustettiin E.ON yhtiön ryhdyttyä yhteistyöhön suomalaisten teollisuusyritysten kanssa Loviisan epäonnistuneen projektin jälkeen. Tässä artikkelissa Fennovoimaan suhtaudutaan positiivisena uutena tulokkaana, joka tulee lisäämään kilpailua suomalaiseen sähköntuotantoon. Melko alussa artikkelia tehdään kiinnostava huomio suomalaisesta ydinvoimakamppailusta viitaten E.ONin epäonnistuneeseen Loviisa hankkeeseen:

”Rantanen [Fennovoiman hallituksen puheenjohtaja] arvelee E.ONin Loviisan valloituksen kaatuneen osittain siihen, että hanke miellettiin saksalaiseksi. Hänen mielestään tilanne on nyt toinen. Fennovoima on leimallisesti suomalaisen

teollisuuden ja alueellisten sähköyhtiöiden projekti, jolle E.ON tuo uskottavuutta kansainvälisenä ydinvoiman osajana.” (Tiilikainen 2008 s. 24)

Viittauksesta voidaan lukea, että ydinvoimateollisuus on tullut siihen tulokseen, että eurooppalaisuus ei ole valttikortti tässä tapauksessa. Heidän ilmeinen käsityksensä on, että ydinvoiman tulee olla ”leimallisesti” suomalaista ja eurooppalaiset vaikutteet kuten E.ON täytyy jättää kansainvälisen yhteistyökumppanin asemaan, ainakin retoriikan tasolla.

Muutoin artikkelissa Euroopalla on tyypilliset roolinsa. EU:n ilmastotavoitteet todetaan keskeiseksi realiteetiksi uuden ydinvoiman rakentamiseksi. Suomalaiset tahdotaan myös karkottaa seuraamasta eurooppalaisten esimerkkiä muistuttamalla: ”...teollisuuden osuus kansantuotteesta on Suomessa suurempi kuin Euroopassa keskimäärin. Ja suomalainen teollisuus syö paljon energiaa... .. Energian saatavuus on meille kohtalon kysymys.” (Tiilikainen, Teppo 2008 s.25) Tähän liitetään myös toteamus siitä, kuinka EU:n pyrkimys ottaa aloitteentekijän rooli ilmastotalkoissa on ollut väärin suunnattu. Tiilikainen lainaa Rantasta: ”Eurooppalaiselle teollisuudelle luodaan kustannuksia, joita kilpailijoilla ei ole. Se johtaa päätöksiin, jotka eivät ole hyväksi ilmastolle.” (Ibid. s.25). Eurooppa on jälleen ongelmallinen, epäolennaisuuksiin harhautunut kumppani, jonka kanssa realistiset toimijat kuten Suomi ja ydinvoimateollisuus joutuvat toimimaan. Eurooppaa halutaan osoittaa myös sopimattomaksi esimerkiksi sen erilaisten olosuhteiden takia, ja nämä olosuhteelliset erot halutaan korottaa ehdottomiksi tai kohtalokkaiksi.

Joulukuun alun numerossa Martti Tiuri ottaa tiukasti kriittisen kannan eurooppalaiseen ilmastopolitiikkaan. Tämä teksti valikoitui tutkimukseni lähteeksi, koska tässä Tiurin puheenvuorossa ydinvoimamyönteisten tekstien Eurooppa-kriittinen retoriikka on lähestulkoon puhtaimmillaan. Tekstin otsikko, *EU:n ilmastopolitiikka on susi* asettaa koko tekstin perussävyn. Tiuri jatkaa rajulla retoriikalla: ”EU väittää ilmastopolitiikkaansa edelläkävijäksi. Todellisuudessa se ei estä ilmastomuutoksen etenemistä vaan tulee kalliiksi jäsenmaille ja vähävaraisille kansalaisille. Poliitiikan taustalla on Greenpeace, Maan ystävät ja ääri vihreät.” (Tiuri 2008, s. 67). Eurooppalainen ilmastopolitiikka yhdistetään poliittiseen äärimmäisyyteen ja ympäristöaktivismiin, jota kohtaan Tiuri kokee ilmeisen kovaa epäluuloa. EU:n ilmastopolitiikan nykyistä tilaa setviessään Tiuri korostaa EU:n tekemää huonoa valmistelua, hämmästyttä seurauksista ja uskoa Tiurin mielestä väärin seikkoihin kuten

sähkökulutuksen vähentämiseen tai biopolttoaineisiin. Samalla hän toteaa yksinkertaisesti tilastollisia ”faktoja” mm. maissietanolin kautta saatavasta vähennyksestä tai Suomen henkilö- ja pakettiautoliikenteen sähköistämisen vaatimista wattituntimääristä. Rakentuu kuva, jossa EU:n päättäjillä on ollut nämä itsestään selvät faktat käsillä, mutta niitä huomioimatta on ryhdytty noudattamaan tehotonta energiapolitiikkaa. Tiuri toteaa yksikantaan kuinka ”Ydinvoima on välttämätöntä tulevaisuudessa” (Ibid. 67) ja sitoo lopulta eurooppalaisen ilmastopolitiikan kirjaimellisesti kohtalokkaihin seurauksiin toteamalla: ”EU:n ilmastopolitiikan seurauksena pienhiukkaspäästöt kasvaisivat kun polttamalla tuotettua energiaa tulisi lisää. Maailman terveysjärjestön mukaan Euroopassa polttovoimaloiden ja polttomoottoreiden pienhiukkaset aiheuttavat joka vuosi 350 000 kuolemaa.” (Ibid. s.67). Lopulta siis Tiurin retoriikassa Eurooppa asettuu kyvyttömäksi, väärin idealismien ohjaamaksi toimijaksi, jonka erheet ovat lopulta syypää 350 000 ihmisen kohtaloon. Retoriikassa ohjataan yleisö kokemaan vääjäämätön yhteys nykyisen ”huonon” politiikan ja kirjaimellisesti kuoleman välillä. Samaan aikaan ydinvoima ja ”realistisempi” ilmastopolitiikka esitellään yleisölle kritiikin sivussa, siten implisiittisesti viitaten, että oikea vastaus on ollut esillä koko ajan. Tiurin retoriikka siis luo todellisuutta vahvan mallin ja uhkakuvien käytön kautta ja pyrkii tätä kautta osoittamaan, kuinka hyväksyttävä hänen ajamansa ydinvoima lopulta on. Yleisemmässä kontekstissa Tiurin teksti siis sisältää tiivistetyssä muodossa kaikki aiemmista ydinvoimamyönteisten retoriikkojen keskeiset elementit: välttämättömyyden ja valintojen kohtalokkuuden korostaminen, eurooppalaisen kehityksen kokonaisvaltaisen kyseenalaistamisen sekä realismin vastakkainasettelun jostain ulkoapäin tulevan vaarallisen idealismin kanssa.

Helmikuussa 2010 Teppo Tiilikainen kirjoitti artikkelin, joka ennakoiki eduskunnan samalle keväälle suunniteltua päätöstä uusista ydinvoimaloista. Tässä artikkelissa Tiilikainen lähestyy tulevaa päätöstä tutustumalla Simon kunnassa sijaitsevaan mahdolliseen voimalan paikkaan. Vaikka artikkelissa todetaan päätöksen uusista voimaloista olevan vielä tulossa, artikkeli käsittelee asiaa, kuin päätös olisi jo varma. Kuten artikkelissa todetaan: ”Kamppailu ydinvoimasta on tulossa ratkaisuvaiheeseen, taas kerran. Tällä kertaa kysymys ei ole siitä, rakennetaanko uusi ydinvoimala, vaan siitä, kuinka monta ja mihin.” (Tiilikainen 2010 s. 36). Ydinvoiman vastustajien näkemys jätetään hyvin pienelle huomiolle, ainoastaan todetaan lyhyt anekdootti simolaiselta kalastajalta, joka uskoo lohen lakkaavan nousemasta kutemaan paikalliseen jokeen.

Energiateollisuudelle annetaan sitä vastoin merkittävä määrä tilaa sanomalleen. Energiateollisuus ry:n johtaja Jukka Leskelä toteaa jälleen ydinvoiman normaalit rationaliteetit: kulutuksen kasvun ja riippuvaisuuden ulkomaalaisesta energiasta. Ydinvoiman lisärakentamisen elintärkeä merkitys Suomen tulevaisuudelle todetaan myös, mutta mikä kiinnostavampaa, ydinvoiman lisärakentaminen asetetaan yhteiskunnallisen päätöksenteon ulkopuolelle. Artikkeliki lainaa Leskelää: ”Yhteiskunnan tehtävä ei ole päättää siitä, kuinka paljon Suomessa on tuotantolaitoksia. Mutta sen pitää päättää, onko ydinvoima tulevaisuudessakin osa Suomen energiatuotantoa.” (Leskelä Tiilikaisessa 2010 s. 38).

Eurooppa esiintyy artikkelissa saksalaisen E.ON energianyhtiön ja ranskalaisen Arevan muodossa. E.ON ”tuo uskottavuutta kansainvälisenä ydinvoiman osajana” Fennovoiman projektille, mutta samaan aikaan Arevan kohdalla Olkiluodossa esiintyvät ongelmat todetaan keskeisesti johtuvan siitä, että Olkiluoto 3 on ensimmäinen reaktori, joka rakennetaan länsimaissa kymmeneen vuosiin. Näihin kahteen eurooppalaiseen ydinvoima-alan yhtiöön vaikuttaa samanaikaisesti kaksi toistensa kanssa ristiriidassa olevaa retoriikka: eurooppalainen yhtiö kansainvälisesti uskottavana ydinvoima-asiantuntijana ja Arevan tapauksessa osoitus nykyisen projektien ongelmista kokemattomuuden kanssa.

Artikkelissa esiintyy myös uusi uhkakuva, joka on saanut vähän huomiota aiemmin. Artikkeliki huomioi, että mm. Greenpeace on sitä mieltä, että E.ONin mukana olo Fennovoiman projektissa on merkki siitä, että Suomesta aiotaan tehdä eurooppalaisen ydinjätteen ”kaatopaikka” (Tiilikainen 2010 s. 39). Kiinnostavaa on uhkakuvaan annettu Fennovoiman vastaus, joka ei ole kieltävä vaan viestiltään periaatteessa: tilaa riittää. Tämä kertoo siitä, että Fennovoima uskoo ydinvoiman varmistaneen asemansa niin selkeästi, että tällaista syytöstä ei tarvitse kohdata erityisen voimakkaasti. On siis todettava, että ydinvoimaan myönteisesti suhtautuvat tahot jättävät Euroopasta tulevan ydinjätteen uhan käytettäväksi vastustajien retoriikalle, ilmeisesti ollessaan varmoja oman näkökulmansa poliittisesta voitosta.

5. Analyyttinen yhteenveto

Aloitan analyttisen narratiivini yksinkertaisella ja kenties itsestään selvällä toteamuksella: Ydinvoimasta käyty kamppailu on erottamattomasti yhteydessä suomalaisessa yhteiskunnassa käytävään yleisempään keskusteluun kehityksestä, edistyksestä ja toivottavasta tulevaisuuden urasta. Kuten jo tutkimukseni johdannossa totesin, että kysymys energiantuotannon tavoista on politisoitunut. On kuitenkin havaittava analyysin perusteella, että tarkasteltaessa edellisessä kappaleessa läpikäytyjen lähteiden sisältöjä kokonaisuutena, on havaittavissa selkeästi, että ydinvoimasta keskusteltaessa kamppaillaan myös laajemmin siitä, mihin suuntaan suomi on valtiona ja ennen kaikkea yhteiskuntana menossa.

Ydinvoimamyönteiset tahot rakentavat narratiivia, jossa ydinvoima on osoitus yhteiskunnan edistyneisyydestä, tosiasioiden ymmärryksestä sekä suostumuksesta tunnustaa toimintatavan välttämättömyys. Ydinvoiman vastustajat taas ovat lähestulkoon dialektisesti vastakkaisessa asemassa. Muutamissa tilanteissa ydinvoima on suoraan asetettu ristiriitaan kehittyneen yhteiskunnan kanssa (vrt. Klötzer ja Pulliainen). Vietäessä analyysia yhä syvemmäksi voidaan nähdä yhteys energiantuotannon tapojen, arvojen ja intressien nousseen merkittäväksi tekijäksi nykyaikaisessa elämässä. Toisin sanoen, suomalaisen ydinvoimakeskustelun erottamaton yhteys yleisempään keskusteluun edistyksestä, sivistyksestä ja tulevaisuudesta on tulkittava osoitukseksi siitä, että energiantuotannolla on tässä modernissa ajassa keskeinen asema kehittyneiden yhteiskuntien identiteetissä. Väitänkin, että tämä keskeisyys johtuu siitä merkittävästä roolista, jota energia näyttelee modernien yhteiskuntien uudelleen tuotannossa. Suomen kaltainen yhteiskunta, jonka teollisuus, talous ja jopa tavallisten ihmisten arki vaatii jatkuvasti valtavia määriä energiaa, tulee myös sitoutuneeksi vahvasti kysymyksiin tuon energian tuotannosta sekä siihen liittyviin eettisiin pulmiin.

Analyysini tuo esiin kuinka merkittäväksi toimijat käsittävät kamppailun johon osallistuvat. On kiinnostava huomata kuinka useat retorit tämän tutkimuksen lähteissä esittävät kantansa elintärkeinä, kohtalokkaina tai painottavat väärin valintojen lopullista tai katastrofisia seurauksia. Tämä myös viittaa siihen, että energiantuotannon asema ei ole suomalaisten eliittien näkökulmasta merkityksetön suomalaisen identiteetin ja elämäntavan kehityksen

kannalta. Lähteissä nähdään myös kuinka kamppailuun energiantuotannosta tuodaan kansallisen projektin ja jopa talvisodan kaltaisen kansallisen kohtalonhetken kieltä ja symboliikkaa, mikä suomalaisessa poliittisessa traditiossa voidaan tulkita merkinä panoksien olevan korkeita kyseisessä kamppailussa. Talvisodan ”henki” ja kansallisten projektien kuten sotakorvauksien symboliikka glorioi minkä tahansa näihin liitettyjen toimien merkitystä ja mikä tärkeintä vahvistaa suomalaisen poliittisen tradition sisällä välttämättömyyden hyveeksi muokkaamisen retoriikan tehoa ja rajaa mahdolliseksi tulkittavien vaihtoehtojen kirjoa. Näiden retoristen strategioiden esiintymisen merkitys korostuu entisestään kun huomioidaan aiemmin mainitsemani keskeinen yhteys, joka tällä kamppailulla on suomalaisen identiteetin rakentamiseen.

Energiantuotannon pulmaa artikuloidaan suomalaisessa poliittisessa traditiossa äärimäisen voimakkailla keinoilla. Talvisodan ja sodanjälkeisen kansallisen konsensuksen manaaminen merkitsevät käsillä olevan asiakokonaisuuden mieltämistä elimelliseksi suomalaisen identiteetin jatkuvuudelle ja kehitykselle. Se, että tämä strategia on lähes yksikantaan ydinvoimaa puoltavien tahojen käytössä osoittaa näiden tahojen pyrkivän ajamaan yhteiskunnallista jatkuvuutta ja nämä tahot ovat siten käsitettävissä konservatiivisiksi perusluonteeltaan. Tämä on tärkeää huomioida, sillä heidän käyttämänsä retoriikka pyrkii muutoin painottamaan ydinvoiman edistyksellisuutta, kehittyneisyyttä ja suuntautumista tulevaisuuteen. Puolustavien ja vastustavien äänten välillä on merkittävä ero myös sen suhteen miten niissä käsillä oleva ongelma konseptualisoidaan. Keskeinen ero vastustajien ja puolustajien argumenttien välillä on se, tarkastelevatko ne ilmastoja, energiaa, politiikkaa kokonaisuutena vai pyrkivätkö ne jossain määrin erottelemaan niitä toisistaan. Ydinvoimaa vastustavat äänet pyrkivät osoittamaan että kokonaisuutta ei voi jakaa osiin, että on mahdotonta olla ottamatta huomioon kaikkia elementtejä. Puolustavasta näkökulmasta, kokonaisuuden käsitteleminen yhtenä nähdään jopa virheenä, joka johtaa vääjämättä ongelmien ratkaisemattomuuteen. Ainoa tapa, heidän mukaansa, on eritellä kokonaisuus osiin ja jakaa täten ongelmat myös pienempiin kappaleisiin. Tämä myös edistää kognitiivista dissonanssia, jossa voidaan yhtä aikaa edistää ”kestävää kehitystä” ja ”ydinvoiman lisärakentamista”.

Tässä vaiheessa on tuoda esiin tutkimuksemme erityinen kiinnostuksen kohde – Eurooppa. Missään analyysini vaiheessa Eurooppa ei ollut kaukana ydinvoima kamppailun ytimestä. Itse asiassa kuten useasti analyysini lomassa olen todennut, Eurooppa esiintyy keskeisenä viiteryhmänä suomalaiselle identiteetille ja riippuen näkökulmasta ydinvoimalla on joka suomalaisia Euroopasta irrottava tai siihen liittävä vaikutus. Suomen suhde Eurooppaan on se ratkaiseva ero kilpailevien tahojen retoriikassa. Ydinvoima myönteisille tahoille, Eurooppaan osoitetaan silloin kun tahdotaan löytää esimerkki sellaisista haasteista tai toimintatavoista, jotka tukevat ydinvoiman käytön lisäämisen rationaalisuutta. Ydinvoimavastaiset tahot taas mielellään osoittavat kuinka eurooppalaiset valtiot ja yhteiskunnat ovat nähneet ydinvoiman ongelmallisena ja löytävät esimerkkejä, jotka näyttävät ydinvoiman huonossa valossa. Se kuinka Eurooppaa ja eurooppalaisia valtioita voidaan käyttää näin vastakkaisissa rooleissa, mahdollistuu pysyttelemällä retoriikassa mahdollisimman yleisellä tasolla. Näin käy myös ydinvoimakeskustelun tapauksessa.

Eurooppa on siis myös elimellinen suomalaisten käsitykselle edistyksellisyydestä ja pyrkimiselle toivottavaan kehitykseen. Ydinvoiman puolustajien intresseissä on osoittaa, että eurooppalaiset tarvitsevat suomalaisten johtajuutta, jotta katastrofaalisilta seurauksilta vältyttäisiin, johon eurooppalaiset idealistit ovat koko maanosaa viemässä. Vastustajien intresseissä on taas osoittaa että Euroopasta on löydettävissä vaihtoehtoja ja että todellinen uhka koko maanosan sivistyneelle kehitykselle on sitoutua aikansa eläneeseen, katastrofisen kriisin ainekset valmiina sisältävään teknologiaan. Molemmat tuottavat samaa mallia, jossa välttämättömyys on puhtaasti määrittelemätön ja tavoitteiden saavuttaminen on sidottu yhtä ehdottomasti yhteen ratkaisumalliin kummassakin tapauksessa. Molemmissa tapauksissa myös Euroopalta odotetaan samaa roolia: johtajuuden ottoa sekä alueellisesti että globaalisti. Kuten ydinvoimamyönteisten argumentoinnissa myös vastustajien kerronnassa Euroopan nykyiseen rooliin suhtaudutaan vähintäänkin epäilevästi.

Kiinnostavana sivudynamiikkana, joka ei missään vaiheessa analyysia ehtinyt voimakkaaseen nousuun on Eurooppaan toiseutena suhtautuva retoriikka, jossa Eurooppa esitetään suomelle uhkana tai vähintäänkin vieraana. Näistä selkeimpiä esimerkkejä oli mm. Hailon ja Klötzerin käyttämä Eurooppa-Neuvostoliitto retoriikka. Näissä tilanteissa Euroopasta ei tehdä arvoa vaan päinvastoin muodostetaan ”anti-arvo”, jotakin joka vahvistaa suomalaista

identiteettiä sisältämällä kaiken sen mitä se ei ole tai ”haluta” olevan. Tällaisen retoriikan esiintymistä ei pidä lukea automaattisena osoituksena suomalaisesta Eurooppa-vastaisuudesta tai halusta irrottaa suomalainen identiteetti eurooppalaisesta viiteryhmästään. Asetelma on monimutkainen. Tällainen retoriikka esiintyy lähteissä sellaisissa yhteyksissä, jossa pyritään purkamaan tietyn Eurooppa narratiivin vaikutus suhde. Klötzerin tapauksessa pyrkimys on delegitimisoida hänen havaitsemansa poliittis-taloudellisen kompleksin uhkaava vaikutus suomalaisessa energiapolitiikassa. Tällaisen kompleksin delegitimointiin luonteva valinta on manata esiin suomalaisessa poliittisessä tradiossa niin voimakas uhka kuin entinen itäinen imperiaalinen naapurimme. Hamilolla taas kyseessä on hänen havaitsemansa Euroopasta kurottava holhous, jota vastaan tällä retoriikalla pyritään kamppailemaan. Ilman tarkempaa määrittelyä arvot, kuten itsenäisyys ja vapaus voittavat lähes minkä tahansa yleisön mielessä kontrollin ja holhoamisen. Tämä myös vahvistaa tulkintaa, että Eurooppa on heille keskeinen ”arvoyhteisö” - lainatakseni Olli Rehnin käyttämää termiä. Euroopan keskeinen tehtävä on edustaa suomalaisille keskeisiä arvoja sekä hyviä ominaisuuksia ja sen sisällöstä ollaan huolissaan eettisellä tasolla.

On myös hyvä huomioida kuinka monitasoinen ja monimuotoinen suhde sekä ydinvoimaa vastustavilla että sitä puolustavilla tahoilla on Eurooppaan. Yllä kuvatun, negatiivisenakin käsitettävän suhtautumisen lisäksi, erityisesti ydinvoiman vastustajille on havaittavissa kompleksisuutta heidän tavassaan käsitellä Eurooppaa. Vastustajien narratiivista on luettavissa oletus yleisön epäluuloista Euroopan poliittisia instituutioita kohtaan, jotka ovat erilaisten erityisintressien ohjailtavissa. Samalla kiinnitetään paljon positiivista huomiota Euroopassa kehitettyihin vaihtoehtoisiin energiatuotantotapoihin toteamatta sen tarkemmin mitään niiden kehittämiseen liittyneistä poliittisista tai taloudellisista intresseistä. Tämä narratiivinen asetelma vaikuttaa ydinvoimakriittisten tahojen normilta. Eurooppa-käsitys on selkeästi jäsentyneempi ydinvoimamyönteisillä tahoilla. Eurooppa on heille selkeästi hierarkia, jossa Suomella on asemansa. Tämä on selitettävissä ydinvoimaa puolustavien tahojen konservatiivisemmalla luonteella, joka tarkoittaa että heidän suhteensa Euroopan perinteisiin poliittisiin instituutioihin sekä hierarkioihin on luonnollisempi. Vastustajille, joiden näkökulmasta globaalit taloudelliset eliitit ja heidän intressinsä ovat vahvasti yhteydessä Euroopan poliittisiin instituutioihin, suhde näihin instituutioihin on välttämättä ongelmallisempi. Näiden poliittisten hierarkioihin kanssa on oltava väistämättä kontaktissa

mutta niiden nykymaailmassa yhä läheisempi suhde taloudellisiin eliitteihin, ei tee niistä ydinvoiman vastustajan näkökulmasta erityisen luotettavia toimijoita.

Viimeisenä haluaisin tehdä muutamia huomioita sekä kamppailun kokonaisrakenteesta ja siinä käytettyjen retoristen strategioiden ja taktiikoiden muutoksesta. Lopulta toteaisin miltä suomalaisen energiapolitiikan traditio näyttää analyysini näkökulmasta. Tutkimuksen aikajana alkuajankana on havaittavissa selkeää epäröintiä molemmiin puolin kamppailua. Vuoden 2005 ja 2006 aineistoissa retoriikan sisällöt ovat vaihtelevampia ja kamppailussa käytetyt argumentit varovaisempia. Tulkintani on, että tässä on havaittavissa ydinvoimapolitiittisen keskustelussa strateginen hetki, jossa ydinvoimaa vastustavat tahot havaitsevat hälyttävän kehityksen ydinvoimamyönteisyydessä. Nämä tahot ovat pakotettu siirtymään vastaiskuun, jolla pyritään purkamaan suosittujen vastapuolen argumenttien sidokset. Euroopalla on passiivinen, mutta tärkeä asema tässä kamppailussa. Eurooppa sisältää sekä uhat että mahdollisuudet ja mikä tärkeintä, tässä vaiheessa kamppailua (heti rakennusluvan saannin jälkeen) tämä rooli on molemmille osapuolille sama. Uhat ja mahdollisuudet ovat erilaatuisia mutta Euroopan asemointi on sama. Kärjistäen toteaisin, että tässä vaiheessa ydinvoimamyönteisten tahojen uhat ovat ydinvoimavastaisten tahojen mahdollisuuksia ja päinvastoin. Tulkitsisin tällaisen korrelaation kamppailun nuoruudesta johtuvaksi. Koska kilpailuasetelma oli vuonna 2006 vastikään kiihtynyt (Rakennusluvan saannista on vasta reilu vuosi.), kamppailussa käytetään vielä kamppailua edeltävän kauden resursseja. Vasta keskustelun kerätessä ”omaa” historiaansa, alkaa sisältö saada uusia muotoja ja argumentteja. Kamppailun kiihkeimpänä ajanjaksona vuosina 2007-2009, keskustelua käydään retoriikalla, joka vahvasti nojaa kamppailun sisäisiin tapahtumiin ja dynamiikkoihin. Tämä retoriikka on keskeisesti käyty läpi aiemmassa analyttisessä osiossa. Aikajanan lopussa vuoden 2009 puolivälistä 2010 lokakuuhun saakka, on retoriikassa havaittavissa selkeää vaimenemista. Kuten olen huomionnut Helsingin Sanomien lähteitä analysoineessa vaiheessa, on havaittavissa uusi energiapolitiittinen murrosvaihe, jossa ydinenergia käytön lisäämisestä tehty periaatepäätös pakottaa sekä vastustajat että ydinvoiman puolustajat takaisin miettimään strategioitaan.

Suomalaisen energiapolitiikan traditioon tutkimus tarjoaa kiinnostavan ja nähdäkseni merkittävän näkökulman. Ensinnäkin on havaittava kuinka kiinteästi ja olennaisilta osiltaan suomalainen energiapolitiikka on yhteydessä suomalaisen poliittisen kulttuurin keskeisiin

piirteisiin. Suomalaiselle politiikalle tyypillinen pyrkimys konsensuksen muodostamiseen on olemassa myös energiapolitiikassa. Tätä piirrettä voidaan pitää voimavarana mutta on myös olemassa vaara, että vaatimukset konsensuksesta aiheuttavat vastakkainasettelujen muodostumista yhä kiinteämmiksi ja pysyvämmiksi, kun absoluuttinen ”joko-tai” ajattelu hallitsee keskustelua. On naiivia olettaa, että pyrkimys konsensukseen tarkoittaisi valmiutta kompromissiin.

Energiapolitiikassa käytetään myös suomalaiselle poliittiselle traditiolle tyypillistä symboliikkaa. Yhdistämällä energiapoliittisiin kysymyksiin kansallisten projektien symbolismia sekä viittaamalla historiallisiin kohtalonhetkiin kuten talvisota, energiapolitiikka sidotaan tiukasti kiinni suomalaisen identiteetin narratiiviin. Se myös muuttaa kamppailun dynamiikkaa siten, että tiettyjen asioiden vastustaminen voidaan tulkita epäisänmaalliseksi tai jopa petturuudeksi. Tällainen ajattelu yhdistettynä voimakkaaseen energiapoliittisten valintojen kohtalokkuuden korostamiseen, lisää voimakkaasti jännitystä kilpailevien tahojen välillä. Kuvailamani dynamiikka on kuitenkin tulkintani mukaan hyvin tyypillinen suomalaiselle poliittiselle traditiolle. Tällä dynamiikalla Suomessa tietyt asiakokonaisuudet rajataan laajan julkisen keskustelun ulkopuolelle ja siten pyritään kontrolloimaan kenen ääni pääsee keskustelussa kuuluville. Tämä traditio suosii valtion instituutioiden ja heidän edustajiensa intressejä ja vaikeuttaa aiheen kritikointia. Onkin tärkeää huomioida, että tämän analyysin kautta on havaittavissa, kuinka ydinvoima on siirretty kohtalokkuutta ja välttämättömyyden hyvettä korostamalla ”kansallisen intressin” kategoriaan, jolloin sen kritisoiminen muodostuu äärimmäisen vaikeaksi. Eurooppa esiintyy tradition näkökulmasta vahvasti tiettyjä rationalisointeja tukevana ympäristötekijänä. Toimijana ja agenssina, Eurooppaan suhtaudutaan epäilevästi. Suomalaisen poliittisen tradition kaanonin näkökulmasta, Suomi kuuluu Eurooppaan, mutta Eurooppa ei saa muodostua ensisijaiseksi motiiviksi suomalaisessa poliittisessä projektissa. Tässä vaiheessa on luonnollista siirtyä tutkimukseni johtopäätöksiin.

6. Johtopäätelmät

Tämän tutkimuksen pohjimmaisena pyrkimyksenä on ollut ymmärtää, millaisena Eurooppa ymmärretään suomalaisessa poliittisessa keskustelussa tietyn kontekstin sisällä. Tästä on johdettu yleisempi tavoite pyrkiä ymmärtämään Euroopan merkitystä suomalaisille yleisemmin.

Keskeinen johtopäätös yllä on, että suomalaisen ydinvoimakeskustelun osapuolet ovat hyvin kaukana toisistaan. Se, että nämä osapuolet ovat toistensa kilpailijoita, ei tietysti ole yllättävää, mutta tämä analyysi on osoittanut, kuinka todellakin vähäisiä osapuolten yhteydet ovat. On mielenkiintoista mutta myös huolestuttavaa havaita, että ydinvoiman vastustajien ja puolestapuhujien maailmassa on hyvin vähän asioita, joista he ovat yhtä mieltä. Eräs harvoista asioista, joista heillä vaikuttaa olevan samansuuntainen käsitys, on epäluulo Eurooppaa kohtaan. Näissäkin tilanteissa epäluulo nousee erilaisista lähtökohdista ja syyt ovat hyvin erilaisia.

Ydinvoimaan myönteisesti suhtautuvilta tahoilla analyysin keskeiseksi tuloksi nousi suomalainen johtajuus retoriikka, jossa Euroopalle jäi seuraajan rooli. Tässä väitän näkyvän sen, kuinka suomalaiseen kansalliseen narratiiviin kuuluu vahvasti edistyksellisyyden ja kehityksen korostaminen haastavista olosuhteistamme huolimatta. Suomi halutaan nähdä edistyksellisenä johtajana ideaalisessa viiteyhteisössään. Tämä erityisesti vaikuttaa korostuvan puhuttaessa teknologisesta tai tieteellisestä kehityksestä. Ydinvoima myönteisten tahojen suhde Eurooppaan vaikuttaa paljon. Olli Rehnille Eurooppa on demokraattinen vapauden ja vakauden lähde, kun taas Eurooppaan kriittisemmin suhtautuville kuten Martti Tiurille eurooppalaiset ovat epärealistisiin näkemyksiin tukeutuvia idealisteja, joiden tulisi tunnistaa Suomen jo myöntämät tosiseikat. Suomalaisen johtajuuden narratiiviin siis kuuluu myös elimellisesti ajatus välttämättömyydestä. Rakennetaan kuvaa, jossa kohtaamamme haasteet ovat niin valtavia ja vakavia, että on olemassa vain yksi vaihtoehto toimia. Kaikki muut mahdollisuudet ovat harhaa tai pahimmillaan kohtalokkaita ansoja. Tämä retoriikan elementti korostaa eurooppalaisten haihattelevien idealistien roolia ja asettaa heidät suomalaisten näkökulmasta tietämättömyydessään meitä vaaraan ohjaavaksi ryhmittymäksi. Eurooppa ei siis ole vain ”perässähihtäjä”, vaan myös vaarallisille harhapoluille eksynyt, ja

ydinvoimamyönteisten näkökulmista eurooppalaiset vielä pyrkivät houkuttelemaan muutkin pois ainoalta oikealta polulta.

Ydinvoiman vastustajille Eurooppa on ristiriitainen viiteryhmä, toisaalta Eurooppa on paikka josta etsitään esimerkkejä vaihtoehtoista, mutta Eurooppa on myös alue, jonka eliitit pyrkivät ajamaan Suomeen kestäväntä kehitystä kuten uutta ydinvoimaan. Eurooppa on heille myös keskeinen näyttämö, jossa vaikuttaa energiapolitiikkaan. Kiinnostavaa on, kuinka heidän argumenteissaan ydinvoima yhdistyy sivistymättömyyteen ja takaperoisuuteen, joka on näkemyksenä lähestulkoon diametrisesti vastakkainen ydinvoimamyönteisten tahojen edistysnarratiiviin. Tähän ajatteluun myös yhdistyy keskeisesti se, että toisin kuin Suomessa, Euroopassa on ymmärretty, että ydinvoima on yhteen sopimaton kestävä kehityksen ajattelun kanssa ja tämä on otettu huomioon suunnittelussa.

Mitä opimme suomalaisesta Eurooppa-ajattelusta tämän kautta yleisemmin? Ensinnäkin suomalaisessa keskustelussa Eurooppa ja Euroopan Unioni ovat usein synonyymejä toisilleen. Eurooppalaisuudesta puhuttaessa tähän ei implisiittisesti kuulu Itä-Eurooppa siinä määrin, kuin se ei ole Euroopan Unionissa. Eurooppa on suomalaisten ideaaliyhteisö, johon he tahtovat kuulua ja sen keskeisiä ominaisuuksia on edistyskäsitys ja kehittyneisyys ja turvallisuus. Suomalaisessa keskustelussa, kuten tässäkin tutkimuksessa on monessa kohdin todettu, uhat yleisesti tulevat idästä. Energiapolitiisessa keskustelussa uhkaksi maalataan riippuvaisuus venäläisestä maakaasusta, öljystä tai sähköntuotannosta. Tätä uhkaa yritetään vaihtelevalla menestyksellä myös viedä eurooppalaisten geopolitiiseen mielikuvitukseen. Itsenäinen, riippumaton, *eurooppalainen* identiteetti siis vaatii ydinvoimaa ja ydinvoiman vastustaminen tarkoittaa irrationaalista riippuvaisuutta sekä tulevaisuuden altistamista venäläiselle toiseudelle. Euroopan ajattelu suomalaisten ideaaliyhteisönä ei kuitenkaan tarkoita, että Eurooppaan suhtautuminen olisi yhtäläistä. Euroopalla on positiivinen konnotaatio, kun siitä puhtaan kansalaisyhteiskuntien muodostama yhteisönä, mutta negatiivisia konnotaatioita silloin kun se esiintyy eliittien ohjailmana byrokraatiana, epädemokraattisena sekä epätoivottavana.

Euroopan roolituksessa dramatiseroidusta näkökulmasta sekoittuvat agentti, agenssi, tila ja toiminnan ympäristöllinen ominaisuus monimutkaiseksi rakenteeksi. Toisin sanoen

suomalaisessa ajattelussa Eurooppa tekee ja toimii, sillä on omia agendojaan ja se on myös paikka, jossa toimitaan ja jolla on keskeinen vaikutus toiminnan laatuun sekä pyrkimyksiin. Euroopan asemaan suomalaisten ajattelussa ei ole varmastikaan yksinkertaista ratkaisua, mutta sen monipuoliset roolit osoittavat, että se ei ole koskaan kaukana yhteiskunnallisten pohdintojemme ytimestä. Eräs kiinnostavimmista rooleista, joka Euroopalle muodostui, oli rooli kohtalonyhteisönä. Ajatus esiintyi sekä ydinvoiman vastustajilla että sen puolestapuhujilla mutta eri syistä johtuvana. Kuten aiemmin todettua ydinvoimamyönteisille retoriikoille on tyypillistä korostaa ydinvoiman valinnan vaihtoehdottomuutta ja osoittaa tälle syyksi kohdattujen haasteiden suuri ja merkittävä olemus. Suomalaisten johtajuus jakaa kohdatut haasteet koko Euroopan kesken, sillä juuri Suomen tulee ohjata eurooppalaisten pyrkimyksiä kohdata ja voittaa haasteet. Ydinvoiman vastustajille taas Eurooppa on tietysti osa globaalia kohtalonyhteisöä, ihmiskuntaa joka joutuu kohtaamaan muuttuvan planeettansa. Heille Eurooppa nousee keskeiseksi tässä laajemmassa kokonaisuudessa, koska Eurooppa on läheisin ja keskeisin viiteryhmämme. Keskeinen Euroopan ominaisuus kuitenkin on, että Eurooppaan (ja erityisesti sen poliittiseen inkarnaatioon - Unioniin) yhdistetään narratiivi, jossa lupaavaan tulevaisuuteen yhdistetään riittämätön menneisyys ja nykyisyys. Tämä on yhteinen molemmille tahoille tässä kamppailussa ja kertoo siitä, kuinka merkittävänä poliittisena kamppailun kohteena Eurooppaa pidetään. Minkä on parempi rationaali vaatia toimintaan ja kehitystä, kuin kritisoida menneitä tekoja ja osoittaa laajaan mahdollisuuksien horisonttiin?

Näiden johtopäätösten sekä muiden tässä tutkimuksessa jo todettujen tekstien pohjalta voidaan todeta, että eräs yhteinen teema suomalaiselle yleisölle esitetyssä retoriikassa on vetoaminen tähän Euroopan perusluonteeseen positiivisena ideaalina, jonka parempi toteutus tai olemassaolo ennustetaan juuri nähtävän horisontin taakse. Jokainen retorikko tarjoaa omat ehtonsa sille, mikä tulee aktualisoimaan Euroopan utopistisen potentiaalın, asettaa nämä ehdot välttämättömiksi Euroopan toiminnalle ja asettaa lupaustensa toteuttamisen juuri havaittavan tai ennustettavan aikajanan ulkopuolelle. Tiivistäen voitaisiin todeta siis, että jokainen retorikko käyttää Eurooppaa laivana, joka on lastattu toiveilla sekä utopistisilla tulevaisuudenkuvilla, matkalla välttämättömyyksien tuulenpuuskassa kohti kartan reunaa. Kaikki kapteenit ovat vakuuttaneet, että kartan reunan takaa löytyy Uusi, Parempi Maailma.

Kirjallisuusluettelo

Lähdekirjallisuus

- Bevir, Mark ja Rhodes R.A. W. 2002. "Interpretive Theory" teoksessa Marsh, David ja Stoker, Gerry. *Theory and Methods in Political Science*. Palgrave: London.
- Burke, Kenneth. 1969. *Grammar of Motives*. University of California Press; Berkeley, 1969 [1992 reprint].
- Burke, Kenneth. 1969b. *Rhetoric of Motives* University of California Press; Berkeley, 1969 [1992 reprint].
- Geertz, Clifford. 1973. *The interpretations of Cultures*. Basic Book: New York.
- Haapanen, Pirkko. 1996. "Roomalaisten korkein taito" kirjassa Palonen, Kari ja Summa, Hilikka. toimit. *Pelkkää Retoriikkaa*. Vastapaino: Tampere.
- Harle, Vilho ja Moisio, Sami. 2001. *Missä on Suomi? Kansallisen identiteettipolitiikan historia ja geopolitiikka*. Osuuskunta Vastapaino: Tampere.
- Kojo, Matti, toimit. 2004. *Ydinvoima, valta ja vastarinta*. Like-kustannus: Helsinki.
- Moisio, Sami. 2003. *Geopoliittinen kamppailu Suomen Eu-jäsenyydestä*. Väitöskirja. Turun Yliopisto.
- Palonen, Kari. 1988. *Tekstistä Poliittikaan*. Vastapaino: Tampere
- Palonen, Kari ja Summa, Hilikka. 1996. toimit. *Pelkkää Retoriikkaa*. Vastapaino: Tampere.
- Palonen, Kari. 2004. esipuhe teokseen Palonen, Kari ja Hänninen, Sakari, toimit. *Lue poliittisesti*. Minerva kustannus: Helsinki.
- Perelman, Chaim. 2007. *Retoriikan Valtakunta*. Vastapaino: Tampere, 2007 [alkup. teos L'Empire rhetorique, 1977]
- Ruostetsaari, Ilkka. 2010. *Energiavalta*. Tampere University Press.
- Summa, Hilikka. 1996 teoksessa Palonen, Kari ja Summa, Hilikka. 1996. toimit. *Pelkkää Retoriikkaa*. Vastapaino: Tampere.
- Tiilikainen, Teija. 1998. Teija *Europe and Finland. Defining the political identity of Finland in Western Europe*. Ashgate: Lontoo.

Aineisto

Klötzer, Ulla. 2006. *Säteilevä tulevaisuus Osa I: Atomit rauhan käytössä*. Sahlgrenin Kustannusliike: Vihti.

Kosonen, Kaisa. 2006. *EPR reactor project in Finland - What you won't hear from the industry*. Greenpeace Suomi: vierailtu edellisen kerran 27.03.2013: <http://www.greenpeace.org/finland/fi/media/julkaisut/nuclear/>

Kosonen, Kaisa. 2008. *Taustamuistio 23.1.2008 julkaistusta EU:n energia- ja ilmastopakettista*. Greenpeace Suomi: vierailtu edellisen kerran 04.04.2013: <http://www.greenpeace.org/finland/fi/media/julkaisut/taustamuistio-eu-n-energia-ja/>

Olkiluoto 3 – ydinvoimaa halvalla ja nopeasti? 2007. Greenpeace Suomi. Vierailtu edellisen kerran 27.03.2013: <http://www.greenpeace.org/finland/fi/media/julkaisut/ol3briefing/ol3briiffi/>

Pulliainen, Erkki. 2007. *Helvetillisiä ulvahduksia*. Ochre Chronicles: Helsinki.

Rehn, Olli. 2006. *Suomen eurooppalainen valinta*. WSOY: Helsinki.

Suomen Atomiteknillinen seura ry. ”Tietoa seurasta”. Päivitetty 17.11.2011. http://www.ats-fns.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=46&Itemid=27&lang=fi

Ydinenergia ja Suomi 2006. Suomen Atomiteknillinen seura ry. Vierailtu edellisen kerran 08.04.2013: http://www.ats-fns.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=74&Itemid=80&lang=fi.

Ydinenergia ja Suomi 2010. Suomen Atomiteknillinen seura ry. Vierailtu edellisen kerran 08.04.2013: http://www.ats-fns.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=74&Itemid=80&lang=fi.

Helsingin sanomat:

Ahtiainen, Ilkka. 2009. *Saksa on jäämässä yksin vastustamaan ydinvoimaa*. Helsingin Sanomat: 17. Helmikuuta.

Arola, Heikki. 2007. *Ydinvoima on yhä poliittinen tabu EU:ssa*. Helsingin Sanomat: 5. Tammikuuta.

Hamilo, Marko. 2007. *Missä EU, siellä ongelma*. Helsingin Sanomat: 4. Joulukuuta.

Hassi, Satu. 2008. *Suomella on ikioma totuus energiasta*. Helsingin Sanomat: 8. Toukokuuta.

Kivinen, Olli. 2009. *EU-huolien kolmiyhteys?* Helsingin Sanomat: 27. Tammikuuta.

Kivinen, Olli. 2009a. *Ilmastokokouksella on liikevoimaa*. Helsingin Sanomat: 8. Joulukuuta.

Korhola, Eija-Riitta. 2005. *EU:n ilmastopolitiikka ei onnistu ilman ydinvoimaa*. Helsingin Sanomat: 5. Toukokuuta.

Mattsoff, Anna-Liisa. 2005. *Meillä pitää leikata energian kulutusta*. Helsingin Sanomat: 27. Toukokuuta.

Nurmi, Esko. 2005. *Bouyguesin urakka Olkiluodossa on arvoltaan yli 100 miljoonaa euroa*. Helsingin Sanomat: 25. Maaliskuuta.

Pennanen, Erkki. 2005. *Ydinvoima lievittää vain vähän ilmastopolitiikan paineita*. Helsingin Sanomat: 21. Helmikuuta.

Pennanen, Erkki. 2007. *Ydinvoiman uusi tuleminen syventää jakolinjoja EU:ssa*. Helsingin Sanomat: 9. Tammikuuta.

Rantanen, Miska. 2007. *Vastavoimaa odotellessa*. Helsingin Sanomat: 22. Huhtikuuta.

Rautio, Paavo. 2006. *Energian hinta muutti maailman*. Helsingin Sanomat: 4. Kesäkuuta.

Rautio, Paavo. 2008. *Areva sysii vastuuta muille*. Helsingin Sanomat: 28. Helmikuuta.

Rosenberg, Thomas. 2008. *Suomi uskoo sokeasti ydinvoimaan*. Helsingin Sanomat: 4. Toukokuuta.

Tiuri, Martti. 2006. *Ydinvoima on Suomen etu*. Helsingin Sanomat: 8. Tammikuuta.

Tiuri, Martti. 2007. *Suomen ilmastopolitiikka on väitettyä tehokkaampaa*. Helsingin Sanomat: 20. Lokakuuta.

Tiuri, Martti. 2008. *EU:n ilmastopolitiikka kestänytöntä*. Helsingin Sanomat: 2. Kesäkuuta.

Virkkunen, Janne. 2006. *Ydinvoimaa tarvitaan edelleen*. Helsingin Sanomat: 30. Huhtikuuta.

Virkkunen, Janne. 2009. *Ilmastomuutos ja ydinvoima*. Helsingin Sanomat: 22. Maaliskuuta.

Virkkunen, Janne. 2010. *Ydinvoima tulee uudelleen*. Helsingin Sanomat: 7. Maaliskuuta.

Suomen Kuvalehti:

Lappalainen, Tuomo. 2007. *Ydinvoiman kannatus ennätystasolla*. Suomen Kuvalehti: 21/2007.

Lipponen, Paavo. 2006. *Euroopalle uusi energiapolitiikka*. Suomen Kuvalehti: 04/2006.

Lipponen, Paavo. 2007. *Energiahype haittaa ilmastopolitiikkaa*. Suomen Kuvalehti: 33/2007.

Tiilikainen, Teppo. 2005. *Raumalaisten Kultakaivos*. Suomen Kuvalehti: 39/2005.

Tiilikainen, Teppo. 2007. *Lisää ydinvoimaa*. Suomen Kuvalehti: 21/2007.

Tiilikainen, Teppo. 2008. *Ydinvoimakisan haastaja*. Suomen Kuvalehti: 11/2008.

Tiilikainen, Teppo. 2010. *Reaktorin ytimessä*. Suomen Kuvalehti: 04/2010.

Tiuri, Martti. 2008. *EU:n ilmastopolitiikka on susi*. Suomen Kuvalehti: 50/2008.